

# **KUNDEEFFEKTUNDERSØKELSE AV BEDRIFTSRETTEDE VIRKEMIDLER FRA INNOVASJON NORGE**

**Etterundersøkelse i 2005 av bedrifter som fikk  
finansiert bedriftsutviklingsprosjekt i 2001**

av

**Einar Lier Madsen  
Bjørn Brastad**

**NF-rapport nr. 6/2005**

**ISBN-nr.: 82-7321-525-3  
ISSN-nr.: 0805-4460**

REFERANSESIDE - Rapporten kan også bestilles via [nf@nforsk.no](mailto:nf@nforsk.no)

<b>Tittel:</b> Kundeeffektundersøkelse av bedriftsrettede virkemidler fra Innovasjon Norge. Etterundersøkelse i 2005 av bedrifter som fikk finansiert bedriftsutviklingsprosjekt i 2001	<b>Offentlig tilgjengelig:</b> Ja	<b>NF-rapport nr.:</b> 6/2005
	<b>ISBN nr.</b> 82-7321-525-3	<b>ISSN</b> 0805-4460
	<b>Ant. sider og bilag:</b> 170	<b>Dato:</b> Juni 2005
<b>Forfattere</b> Einar Lier Madsen Bjørn Brastad	<b>Prosjektansvarlig (sign):</b> Einar Lier Madsen	
	<b>Forskningsleder:</b> Elisabet Ljunggren	
<b>Prosjekt</b> 70 05 01 IN 2001/02 Etterundersøkelsen 2005	<b>Oppdragsgiver:</b> Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Innovasjon Norge (tidl. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond /SND))	
	<b>Oppdragsgivers referanse</b> Lars Hagen/ Gry E. Monsen	
<b>Sammendrag</b> Foreliggende etterundersøkelse er en oppfølging blant de som var med i førundersøkelsen i 2002 (2001-kullet) og bygger på intervju av 737 virksomheter i 2005 av forskjellig type og fra forskjellige bransjer, spredt over hele landet. I etterundersøkelsen er det blitt lagt hovedvekt på å avklare følgende spørsmål: Hvilken betydning IN har for prosjektene, hvilke resultater det er av prosjektene, og hvordan bedriftenes resultater påvirkes. Bedriftene som er med i undersøkelsen har benyttet en av følgende ti virkemidler: Lavrisikolån, landsdekkende og distriktsrettede risikolån eller utviklingstilskudd, etablererstipend, offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler.	<b>Emneord</b> Bedriftsutvikling/innovasjon Bedriftsrettede virkemidler Innovasjon Norge (tidligere Statens nærings- og distriktsutviklingsfond/SND) Distriktspolitikk	
	<b>Key words</b> Business development/ innovation Public support of firms/financial support Innovation Norway (formerly the Norwegian Industrial and Regional Development Fund /SND)) Rural policies	
	<b>Salgspris</b> NOK 200,-	

Nordlandsforskning utgir tre skriftserier, rapporter, arbeidsnotat og artikler/foredrag. Rapporter er hovedrapport for et avsluttet prosjekt, eller et avgrenset tema. Arbeidsnotat kan være foreløpige resultater fra prosjekter, statusrapporter og mindre utredninger og notat. Artikkel/foredragsserien kan inneholde foredrag, seminarpaper, artikler og innlegg som ikke er underlagt copyright rettigheter.

## FORORD

Nordlandsforskning gjennomfører på oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Innovasjon Norge (tidl. Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND)) kundeeffektundersøkelser blant næringsdrivende som har mottatt tilsagn om lån eller tilskudd fra Innovasjon Norge (IN). Kundeeffektundersøkelsene representerer en systematisk innhenting av data og analyse av hvordan INs finansielle og faglige engasjement virker inn på kundebedriftenes økonomiske og strategiske utvikling, og har vært gjennomført siden 1995. Kundeeffektundersøkelsene er delt i en førundersøkelse som gjennomføres året etter at finansieringstilsagn er gitt, og i en etterundersøkelse 3-4 år etter dette. Foreliggende etterundersøkelse er en oppfølging blant de som var med i førundersøkelsen i 2002 (2001-kullet) og bygger på intervju av 737 virksomheter av forskjellig type og fra forskjellige bransjer, spredt over hele landet. Vi gjør oppmerksom på at INs ulike programsatsinger ikke omfattes av denne kundeeffektundersøkelsen. Disse programmene utgjør en betydelig del av INs satsing på kompetanseutvikling. Denne kundeeffektundersøkelsen vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av IN.

Spørreskjemaene er sendt ut og intervjuene er gjennomført i perioden februar-mars 2005. Polarfakta AS har hatt oppdraget med å gjennomføre den praktiske intervjuing av de næringsdrivende. IN gitt kommentarer og innspill til analyse og rapportutkast. Alle drøftinger og konklusjoner står imidlertid helt og holdent for forfatterens regning.

Bodø, juni 2005

## INNHold

FORORD.....	1
SAMMENDRAG .....	10
SUMMARY .....	15
<b>DEL A: FORMÅL OG METODE .....</b>	<b>17</b>
<b>1. BAKGRUNN OG FORMÅL.....</b>	<b>18</b>
1.1 BAKGRUNN.....	18
1.2 FORMÅL.....	19
1.3 ENDRINGER I FORHOLD TIL FORRIGE UNDERSØKELSE .....	20
1.4 RAPPORTENS OPPBYGGING.....	21
<b>2. VURDERINGSKRITERIER OG ANALYSEMODELL .....</b>	<b>22</b>
2.1 VURDERINGSKRITERIER .....	22
2.1.1 Mål og visjoner.....	22
2.1.2 Formålsbeskrivelse av virkemidlene.....	25
2.1.3 Resultatrapporteringsystemet .....	25
2.1.4 Vurderingskriterier/Spørsmål som skal besvares .....	27
2.2 GEOGRAFISKE SONER .....	28
2.3 ANALYSEMODELL .....	29
<b>3. DATAGRUNNLAG OG METODE .....</b>	<b>32</b>
3.1 UTVALGET .....	32
3.2 DATAINNSAMLINGSMETODE .....	34
3.3 VURDERING AV DATAMATERIALET .....	34
3.4 FORDELING PÅ VIRKEMIDLER OG SONER.....	36
<b>DEL B: RESULTATVURDERING PÅ FINANSIERINGS- OG VEILEDNINGSNIVÅ .....</b>	<b>39</b>
<b>4. PROSJEKTOPPFØLGING, FERDIGSTILLELSE OG FINANSIERING .....</b>	<b>40</b>
4.1 BENYTTETE TILSAGN .....	40
4.2 INS OPPFØLGING AV TILSAGNSMOTTAKERNE.....	41
4.2.1 Hvor mange bedrifter har fått oppfølging? .....	41
4.2.2 Områder hvor bedriftene har fått oppfølging .....	42
4.3 PROSJEKTENES FERDIGSTILLELSE .....	43
4.4 PROSJEKTENES FINANSIERING .....	45
4.4.1 Prosjektene finansieringskilder etter virkemiddel.....	45
4.4.2 Prosjektene finansieringskilder etter distriktpolitisk virkeområde.....	46
4.4.3 Tilleggsfinansiering fra IN .....	48
4.5 OPPSUMMERING .....	48

<b>5.</b>	<b>FINANSIERINGENS BETYDNING FOR PROSJEKTREALISERINGEN.....</b>	<b>50</b>
5.1	VILLE BEDRIFTENE HA REALISERT PROSJEKTET SETT I ETTERTID? .....	50
5.1.1	<i>Prosjektrealisering i ettertid etter virkemiddel.....</i>	<i>52</i>
5.1.2	<i>Prosjektrealisering i ettertid etter distriktpolitisk virkeområde .....</i>	<i>53</i>
5.1.3	<i>Prosjektrealisering i ettertid etter bedriftsstørrelse.....</i>	<i>54</i>
5.2	ANDELEN VELLYKKEDE PROSJEKTER.....	54
5.2.1	<i>Vellykkede og mislykkede prosjekter .....</i>	<i>54</i>
5.2.2	<i>Prosjektets vellykkethet og addisjonalitet i forkant .....</i>	<i>55</i>
5.2.3	<i>Feilvurderte prosjekter sett i ettertid.....</i>	<i>56</i>
5.3	OPPSUMMERING .....	57
	<b>DEL C: RESULTATVURDERING PÅ PROSJEKTNIVÅ .....</b>	<b>59</b>
<b>6.</b>	<b>PROSJEKTETS BETYDNING FOR BEDRIFTENS ØKONOMISKE UTVIKLING .....</b>	<b>60</b>
6.1	PROSJEKTETS BETYDNING FOR OVERLEVELSE .....	60
6.2	PROSJEKTETS BETYDNING FOR LØNNSOMHETSUTVIKLING.....	62
6.3	PROSJEKTETS BETYDNING FOR BEDRIFTENS UTVIKLING I ULIKE MARKEDER .....	64
6.4	PROSJEKTETS BETYDNING FOR INNTEKTSØKNINGER OG KOSTNADSREDUKSJONER.....	67
6.4.1	<i>Bidrag fra prosjektet.....</i>	<i>67</i>
6.4.2	<i>Oppnådde inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner .....</i>	<i>70</i>
6.4.3	<i>Tidspunkt for kostnadsdekning .....</i>	<i>70</i>
6.5	KONKURSER OG NEDLEGGELSER .....	71
6.6	OPPSUMMERING .....	72
<b>7.</b>	<b>PROSJEKTETS BETYDNING FOR KOMPETANSEHEVING OG INNOVASJON .....</b>	<b>74</b>
7.1	KOMPETANSEEFFEKTER AV PROSJEKTENE.....	74
7.1.1	<i>Kompetansebidragene fordelt etter virkemiddel og bedriftskarakteristika.....</i>	<i>75</i>
7.1.2	<i>Forventet versus faktisk opplevd kompetanseheving .....</i>	<i>79</i>
7.1.3	<i>Samlede kompetanseeffekter.....</i>	<i>82</i>
7.2	PROSJEKTENES BIDRAG TIL INNOVASJON .....	83
7.2.1	<i>Innovasjonsbidragene fordelt etter prosjekt- og bedriftskarakteristika.....</i>	<i>85</i>
7.2.2	<i>Samlede innovasjonseffekter.....</i>	<i>88</i>
7.3	PROSJEKTETS BIDRAG TIL ØKT SAMARBEID MED ANDRE .....	90
7.3.1	<i>Samarbeidseffekter fordelt etter prosjekt- og bedriftskarakteristika .....</i>	<i>91</i>
7.3.2	<i>Samlede samarbeidseffekter .....</i>	<i>93</i>
7.4	OPPSUMMERING .....	94
<b>8.</b>	<b>SYSSELSETTINGSEFFEKTER OG INS KOSTNADER PER ARBEIDSPASS .....</b>	<b>96</b>
8.1	SYSSELSETTINGSEFFEKTER FOR BEDRIFTENE SOM ER MED I ETTERUNDERSØKELSEN.....	96
8.1.1	<i>Netto sysselsettingsøkning .....</i>	<i>96</i>
8.1.2	<i>Skaping av arbeidsplasser.....</i>	<i>97</i>
8.1.3	<i>Sikring av arbeidsplasser .....</i>	<i>99</i>

8.1.4 Skapte og sikrede arbeidsplasser i etterundersøkelsen.....	100
8.2 ESTIMERING AV SYSSELSETTINGSEFFEKTER FOR HELE POPULASJONEN .....	101
8.2.1 Skapte arbeidsplasser for hele populasjonen .....	101
8.2.2 Sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen .....	103
8.2.3 Skapte og sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen .....	105
8.3 INNS KOSTNADER PER ARBEIDSPLASS .....	106
8.4 OPPSUMMERING .....	109
<b>DEL D: RESULTATVURDERING PÅ BEDRIFTSNIVÅ.....</b>	<b>111</b>
<b>9. UTVIKLING OG ENDRINGER I BEDRIFTENES EGENSKAPER .....</b>	<b>112</b>
9.1 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV ORDINÆRE VIRKEMIDLER.....	112
9.1.1 Endringer i bedriftenes konkurransestrategier.....	112
9.1.2 Endringer i bedriftenes ressurser .....	116
9.2 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV ETABLERERSTIPEND .....	119
9.3 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV LANDBRUKSVIRKEMIDLER .....	121
9.4 OPPSUMMERING .....	125
<b>10. EKSTERNE OG INTERNE FAKTORER SOM BIDRAR TIL BEDRIFTENES RESULTATER .....</b>	<b>127</b>
10.1 ANALYSEMODELL OG VARIABLER .....	127
10.2 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE – BRUKERNE AV ORDINÆRE VIRKEMIDLER .....	131
10.3 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE TIL MOTTAKERNE AV ETABLERERSTIPEND .....	133
10.4 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE TIL MOTTAKERNE AV LANDBRUKSVIRKEMIDLER .....	134
10.5 OPPSUMMERING .....	135
<b>DEL E: OPPSUMMERING AV VIRKEMIDLENE.....</b>	<b>137</b>
<b>11. OPPSUMMERING AV VIRKEMIDLENES EFFEKTER.....</b>	<b>138</b>
11.1 ORDNINGER UNDER NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET .....	138
11.1.1 Lavrisikolån.....	138
11.1.2 Landsdekkende risikolån .....	140
11.1.3 Landsdekkende utviklingstilskudd .....	142
11.1.4 Offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter .....	143
11.2 ORDNINGER UNDER KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET .....	145
11.2.1 Distriktsrettede risikolån.....	145
11.2.2 Distriktsutviklingstilskudd .....	146
11.2.3 Etablererstipend .....	148
11.3 ORDNINGER UNDER FISKERIDEPARTEMENTET .....	149
11.4 ORDNINGER UNDER LANDBRUKSDEPARTEMENTET .....	151
11.4.1 Lån til landbruksformål.....	151
11.4.2 Bygdeutviklingsmidler .....	152
<b>REFERANSER .....</b>	<b>154</b>
<b>VEDLEGG .....</b>	<b>157</b>

## TABELLOVERSIKT

Tabell 2-1 Resultatrapporteringsystemet .....	26
Tabell 2-2 Sammenhengen mellom målsettinger, måleindikatorer og etterundersøkelsens problemstillinger. ....	28
Tabell 3-1 Opprinnelig utvalg og antall svar på før- og etterundersøkelsen .....	32
Tabell 3-2 Utvalg, respondenter og frafall etter virkemiddel .....	33
Tabell 3-3 Utvalg, respondenter og frafall etter bedriftsstørrelse.....	33
Tabell 3-4 Utvalg, respondenter og frafall etter distriktpolitisk virkemiddelene	34
Tabell 3-5 Mottatt virkemiddel fordelt etter virkemiddelene. Bedrifter som har svart på undersøkelsen og som ikke er nedlagt eller konkurs. Absolutte tall og prosent.....	37
Tabell 4-1 Benyttede tilsagn etter virkemiddel. Prosent. ....	40
Tabell 4-2 Har IN bidratt med oppfølging etter tilsagnet? Fordeling etter virkemiddel. Prosent. ....	41
Tabell 4-3 Områder hvor bedriften har fått oppfølging fra IN. Prosent. (n=199) ..	42
Tabell 4-4 Prosjektgjennomføring i samsvar med planene fra 2001 etter virkemiddel. Prosent. ....	45
Tabell 4-5 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter virkemiddel. Prosent. (n=607) .....	46
Tabell 4-6 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter distriktpolitisk virkeområde. Prosent. (n=607) .....	47
Tabell 4-7 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter distriktpolitisk virkeområde. Mottakere av distriktsrettede risikolån og distriktsutviklings-tilskudd. Prosent. (n=166).....	47
Tabell 4-8 Tilleggsfinansiering etter virkemiddel. Prosent. ....	48
Tabell 5-1 Ville bedriften realisert prosjektet vurdert nå i dag? Svarene til 2001-kullet, 2000-kullet og 1999-kullet. Prosent.....	50
Tabell 5-2 Ville bedriften ha realisert prosjektet i ettertid? Fordeling etter virkemiddel. Prosent. (n=594) .....	53
Tabell 5-3 Andelen bedrifter som ville ha realisert prosjektet kun ved hjelp av IN. Fordeling etter distriktpolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Prosent. (n=594) .....	54
Tabell 5-4 Andelen bedrifter som ville ha realisert prosjektet kun ved hjelp av IN. Fordeling etter bedriftsstørrelse og hovedvirkemiddel. Prosent. (n=594) .....	54
Tabell 5-5 Feilvurderte prosjekt sett i ettertid. Prosent. ....	57
Tabell 6-1 Prosjektets betydning for bedriftens overlevelse. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent.....	60

Tabell 6-2 Prosjektets betydning for overlevelse i dag ex post fordelt etter distriktpolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594).....	62
Tabell 6-3 Prosjektets betydning for lønnsomhetsutviklingen ex post fordelt etter distriktpolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594).....	64
Tabell 6-4 Prosjektets forventninger og bidrag til inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner. ....	68
Tabell 6-5 Inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner som er oppnådd gjennom prosjektet. Mill. kr. ....	70
Tabell 6-6 Konkurs/nedleggelsesandel blant bedrifter som svarte på førundersøkelsen. Prosent. (n=1187).....	72
Tabell 7-1 Kompetansebidrag etter benyttet virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.....	76
Tabell 7-2 Kompetansebidrag etter virkemiddelsone. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi. ....	77
Tabell 7-3 Kompetansebidrag etter prosjektformål. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.....	78
Tabell 7-4 Kompetansebidrag etter bedriftsstørrelse. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.....	79
Tabell 7-5 Virkemiddel og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante og ex post. Svarere med skår 5-7. (n= 504).....	80
Tabell 7-6 Prosjektformål og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante og ex post. Svarere med skår 5-7. (n = 419).....	81
Tabell 7-7 Bedriftsstørrelse og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante (før) og ex post (etter). Svarere med skår 5-7 (n= 504).....	82
Tabell 7-8 Antall bidrag til økt kompetanse etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504).....	83
Tabell 7-9 Antall bidrag til økt kompetanse etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504).....	83
Tabell 7-10 Innovasjonsbidrag etter benyttet virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.....	86
Tabell 7-11 Innovasjonsbidrag etter næring. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.....	87
Tabell 7-12 Innovasjonsbidrag etter distriktpolitisk virkeområde. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.....	88
Tabell 7-13 Antall bidrag til økt innovasjon etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n= 504).....	89
Tabell 7-14 Antall bidrag til økt innovasjon etter bedriftsstørrelse. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n= 504).....	89



Tabell 7-15 Samarbeidsbidrag etter virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi. ....	92
Tabell 7-16 Antall samarbeidsbidrag fordelt etter virkemiddel i prosjektet. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504).....	93
Tabell 8-1 Beregning av skapte arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel. ....	102
Tabell 8-2 Beregning av sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel. ....	104
Tabell 8-3 Beregning av skapte og sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel. ....	106
Tabell 8-4 Skapte og sikrede arbeidsplasser – Støttekostnad per arbeidsplass (Kroneverdien i år 2001).....	108
Tabell 10-1 Benyttede uavhengige variabler i regresjonsmodellene etter virkemiddel. ....	129
Tabell 10-2 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftenes resultater sammenlignet med konkurrentene. Ordinære virkemidler. ....	132
Tabell 10-3 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftenes resultater ift. konkurrentene. Etablererstipend .....	134
Tabell 10-4 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftenes resultater. Landbruksvirkemidler.....	135
Tabell 11-1 Resultatindikatorer for virkemidlet lavrisikolån. Prosent og absolutte tall. ....	140
Tabell 11-2 Resultatindikatorer for virkemidlet landsdekkende risikolån. Prosent og absolutte tall.....	141
Tabell 11-3 Resultatindikatorer for virkemidlet landsdekkende utviklingstilskudd. Prosent og absolutte tall.....	143
Tabell 11-4 Resultatindikatorer for virkemidlet OFU/IFU. Prosent og absolutte tall. ....	144
Tabell 11-5 Resultatindikatorer for virkemidlet distriktsrettede risikolån. Prosent og absolutte tall.....	146
Tabell 11-6 Resultatindikatorer for virkemidlet distriktsutviklingstilskudd. Prosent og absolutte tall.....	147
Tabell 11-7 Resultatindikatorer for virkemidlet etablererstipend. Prosent og absolutte tall.....	149
Tabell 11-8 Resultatindikatorer for virkemidlet grunnfinansieringslån til fiskeflåten. Prosent og absolutte tall. ....	150
Tabell 11-9 Resultatindikatorer for virkemidlet lån til landbruket. Prosent og absolutte tall.....	152
Tabell 11-10 Resultatindikatorer for virkemidlet bygdeutviklingsmidler. Prosent og absolutte tall.....	153

## FIGUROVERSIKT

Figur 1-1 Etterundersøkelingsmodell.....	20
Figur 1-2 Rapportens oppbygging.....	21
Figur 2-1 Analysemodell.....	30
Figur 4-1 Status for prosjektets realisering (N=737).....	44
Figur 5-1 INs betydning for realisering av prosjektet i forkant og etterkant. Prosent. .....	52
Figur 5-2 Sammenhengen mellom bedriftenes oppfatning av addisjonalitet i forkant og prosjektrealisering i ettertid. Prosent. ....	56
Figur 6-1 Prosjektets betydning for overlevelse i dag ex post fordelt etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594). .....	61
Figur 6-2 Prosjektets betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling ex post fordelt etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. ....	63
Figur 6-3 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001- 2004. Prosent. ....	65
Figur 6-4 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001- 2004 etter virkemiddel. Bedrifter som har økt omsetningen. Prosent. (n=504). .....	66
Figur 6-5 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001- 2004 etter virkemiddelsone. Bedrifter som har økt omsetningen. Prosent. (n=504). ....	67
Figur 6-6 Inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504).....	68
Figur 6-7 Prosjektets bidrag til inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner etter virkemiddelsone. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504) .....	69
Figur 6-8 Tidspunktet for når kostnadene ved prosjektet senest vil være dekket. Akkumulerte tall. Prosent. (n=594). ....	71
Figur 7-1 Prosjektets bidrag til økt kompetanse i bedriftene. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi. ....	75
Figur 7-2 Prosjektene bidrag til innovasjon. Gjennomsnittstall.....	84
Figur 7-3 Prosjektets bidrag til økt samarbeid. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi. (n= 490-498) .....	91
Figur 8-1 Sammenhengen mellom prosjektets effekt for sysselsettingsutviklingen (skår 4-7 eller 5-7) og skapte arbeidsplasser. Prosjekter med middels og høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall. ....	98

Figur 8-2 Sammenhengen mellom prosjektenes betydning for overlevelse (skår 6-7 eller 7) og sikrede arbeidsplasser. Prosjekter med høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall.....	100
Figur 9-1 Vurdering av konkurransestrategier i før- og etterundersøkelsen (Gj.snitt, skala 1-7). .....	113
Figur 9-2 Vurdering av konkurransestrategier i etterundersøkelsen i forhold til virkemiddel. (Gj.snitt, skala 1-7).....	114
Figur 9-3 Andelen av bedrifter med høyere vurdering av strategi i dag ift. førundersøkelsen. Prosent.....	115
Figur 9-4 Bedrifter med høyere strategivurdering i 2005 enn i 2002 etter virkemiddel. Prosent.....	116
Figur 9-5 Ressurser i før- og etterundersøkelsen (gj.snitt).....	117
Figur 9-6 Andel bedrifter med høyere vurdering av ressursene i dag ift. førundersøkelsen. Prosent.....	118
Figur 9-7 Andel bedrifter med høyere ressursvurdering etter virkemiddel. Prosent .....	119
Figur 9-8 Vurdering av konkurransestrategiene i før- og etterundersøkelsen. Gj.snitt. ....	120
Figur 9-9 Andel bedrifter med høyere vurdering av ressursene i dag ift. Førundersøkelsen. Prosent.....	121
Figur 9-10 Vurdering av konkurransestrategier i før og etterundersøkelsen. Gj.snitt (skala 1-7).....	122
Figur 9-11 Vurdering av konkurransestrategier i etterundersøkelsen etter virkemiddel. Gj.snitt (skala 1-7).....	123
Figur 9-12 Andel virksomheter med høyere vurdering av konkurransestrategiene i dag ift. førundersøkelsen. Prosent.....	124
Figur 9-13 Andel virksomheter med høyere strategivurderinger etter virkemiddel .....	125
Figur 10-1 Analysemodell.....	127

## SAMMENDRAG

I etterundersøkelsen legges det vekt på å avdekke hvilke effekter prosjektfinansieringen fra Innovasjon Norge (IN) har hatt i de bedriftene som fikk tilsagn i 2001, det vil si hvilke resultater som er oppnådd. I tabellen under vises det hvilke hovedproblemstillinger som det fokuseres på i undersøkelsen. Oversikten viser også en del sentrale mål og indikatorer som blant annet legges til grunn for å se om INs virkemidler oppfyller organisasjonens målsetninger.

Problemstilling	Målsetting	Type mål/indikator
Hvordan bidrar IN til realisering av prosjektene?	Motvirke imperfeksjoner	- Prosjektens finansiering - Addisjonalitet i forkant - Prosjektrealisering i ettertid
Hvordan påvirker INs medvirkning sentrale målsettinger og endringsprosesser i bedriften?	Bidra til lønnsomme bedrifter	- Prosjektets betydning for lønnsomheten og overlevelse - Prosjektets betydning for kostnadsreduksjoner/inntektsøkninger - Om bedriften har oppnådd tilfredsstillende resultater
	Bidra til økt sysselsetting	- Arbeidsplasser skapt - Arbeidsplasser sikret
	Bidra til økt kompetanse og økt innovasjon	- Fikk bedriften kompetanseheving - Prosjektets bidrag til innovasjon
	Bidra til økt konkurranseevne	- Prosjektets betydning for utvikling i ulike markeder - Endringer i bedriftenes egenskaper - INs innvirkning på bedriftens resultater
Hvordan vurderer kundene INs rolle i prosjektet?	Aktiv samarbeidspartner	- INs prosjektoppfølgning

## Datagrunnlag

Analysen bygger på intervjuer gjennomført i perioden februar til mars 2005 med 737 bedrifter, hvorav 61 er nedlagt/konkurs og 676 i aktiv drift. Etterundersøkelsen

omfatter følgende ti virkemiddelordninger<sup>1</sup>: Lavrisikolån, landsdekkende risikolån, distriktsrettede risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd, distriktsutviklingstilskudd, etablererstipend, offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (OFU/IFU), grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler.

Analysene som ble gjort av det innsamlede datamaterialet viser at det er rimelig representativt ut fra de bakenforliggende dimensjonene virkemiddelsammensetning, bedriftsstørrelse og distriktpolitisk virkeområde. Selv om datamaterialet er rimelig representativt er det også andre forhold som spiller inn ved tolkningen av resultatene, og som gjør at en må en utvise en viss forsiktighet.

## **Hvordan bidrar IN til realisering av prosjektene?**

### **IN-finansieringens betydning for prosjektrealiseringen**

Resultatene viser at IN i relativt stor grad har lyktes i å bidra til å redusere imperfeksjonene i kapitalmarkedene. 52 prosent av virksomhetene ville ikke ha realisert prosjektet som de fikk tilsagn til i 2001 uten IN-finansiering. 25 prosent sier de ville ha realisert prosjektet også uten offentlig finansiering, mens 17 prosent ville ha realisert prosjektet i mindre omfang eller på et senere tidspunkt. Kun 5 prosent av bedriftene ville ikke ha realisert prosjektet. Disse resultatene er tilnærmet som fjorårets. Sammenlignet med resultatene for addisjonalitet i førundersøkelsen har andelen virksomheter hvor IN har hatt avgjørende betydning for prosjektrealiseringen økt med 22 prosentpoeng.

### **Vellykkede og feilvurderte prosjekt sett i ettertid**

Prosjektene som har fått tilsagn fra IN betraktes i stor grad som vellykkede av bedriftene. Sett i ettertid framhever 77 prosent av virksomhetene at prosjektet var vellykket, 17 prosent at det var delvis vellykket og 5 prosent at det var mislykket.

IN har imidlertid ikke fullstendig informasjon om bedriftene eller prosjektet på tilsagnstidspunktet. Dette kan føre til at det gjøres feilvurderinger (mislykkede prosjekter, prosjekter med lav addisjonalitet, bedriften nedlagt/gått konkurs eller prosjektet nedlagt) sett i ettertid. I forhold til det opprinnelige utvalget utgjør feilvurderingene en andel på 17 prosent.

---

<sup>1</sup> INs ulike programsatsinger omfattes ikke av denne etterundersøkelsen. Disse programmene utgjør en betydelig del av INs satsing på kompetanseutvikling. Etterundersøkelsen vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av INs arbeid med kompetanseutvikling.

### **Prosjektens finansiering**

Prosjektens finansiering domineres av tre kilder: Egenkapital, IN-midler og banklån. I gjennomsnitt finansieres prosjektene med 42 prosent egenkapital, 38 prosent IN-midler og 14 prosent banklån. Disse tallene indikerer at INs finansieringsbidrag er viktig for bedriftene, noe som forsterkes ytterligere gjennom at 20 prosent av dem også har mottatt tilleggsfinansiering fra organisasjonen.

### **Hvordan påvirker INs medvirkning sentrale målsetninger og endringsprosesser i bedriftene?**

#### **Prosjektens betydning for bedriftenes økonomiske utvikling**

Ut fra en totalvurdering har de IN-finansierte prosjektene stor betydning for bedriftenes overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Dette underbygges gjennom at 67 prosent av bedriftene påpeker at prosjektet har stor betydning for deres overlevelse i dag samt at 69 prosent av dem understreker at prosjektet er viktig for deres lønnsomhetsutvikling.

Prosjektene har også en viss betydning for virksomhetenes markedsutvikling, men betydningen er vesentlig mindre på dette området enn for overlevelse og lønnsomhetsutvikling. På de regionale markedene har 44 prosent av bedriftene økt omsetningen fra 2001 til 2004 som følge av det IN-støttede prosjektet, mens det tilsvarende tallet ligger på henholdsvis 36 og 18 prosent i nasjonale og internasjonale markeder. Så å si alle de resterende virksomhetene framhever at omsetningen er uendret i de tre markedene.

#### **Prosjektens betydning for kompetanseheving, innovasjon og samarbeid**

Prosjektene har gitt viktige bidrag i forhold til å få til kompetanseheving, innovasjon og mer samarbeid med andre bedrifter og utdannings- og forskningsinstitusjoner. Totalt sett har i overkant av 2/3 av bedriftene opplevd at prosjektet har bidratt til *kompetanseøkning* i stor grad innen ett eller flere av sju kompetanseområder. Prosjektene har hatt størst betydning for produktutvikling, mens produksjonsprosesser/-rutiner og markedsutvikling følger deretter.

Når det gjelder prosjektens bidrag til *innovasjon*, har de bidratt til dette i stor grad knyttet til en eller flere av 7 aktiviteter i vel 2/3 av bedriftene. Innovasjonsbidraget har vært størst når det gjelder utvikling av nye produkter og tjenester samt endringer i eksisterende produkter og tjenester. Med tanke på økt samarbeid med andre, har prosjektene samlet sett ført til økt *samarbeidsaktivitet* i stor grad på minst ett område i 64 prosent av bedriftene. Prosjektene har først og fremst bidratt til økt samarbeid med kunder, mens samarbeid med leverandører og andre bedrifter i regionen følger deretter.

Et fellestrekk både for prosjektenes bidrag til kompetanseheving, innovasjon og samarbeid med andre er at det er store forskjeller i effektene avhengig av hvilket virkemiddel prosjektene er finansiert med. Disse forskjellene henger først og fremst sammen med ulik innretning og formål blant de ulike virkemidlene.

### **Sysselsettingseffekter og INs kostnader per arbeidsplass**

En av målsetningene til IN er at de skal bidra til økt sysselsetting i de bedriftene som får støtte. Blant de undersøkte bedriftene har det vært en netto sysselsettingsøkning på 660 arbeidsplasser (12 prosent) i perioden fra 1. januar 2001 til 1. januar 2005. Av den netto sysselsettingsøkningen er 415 arbeidsplasser kommet i bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet og 245 utenfor. Den prosentvise sysselsettingsøkningen har vært tilnærmet lik innenfor og utenfor virkeområdet.

Beregninger som er gjort for hele populasjonen, det vil si alle de bedriftene som fikk tilsagn fra IN i 2001 (7.520 prosjekter), gir et totalt sysselsettingsanslag fra om lag 5.400 til 7.000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer 0,7 til 0,9 arbeidsplasser per prosjekt. Om lag 75 prosent av de skapte og sikrede arbeidsplassene er kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til disse beregningene. Treffsikkerheten i anslagene vil både avhenge av utvalgsusikkerhet og av presisjonsproblemer knyttet til de subjektive graderte svaralternativene som benyttes.

For hele populasjonen av bedrifter som fikk tilsagn fra IN i 2001 er INs kostnad per skapte og sikrede arbeidsplass på 209.000 til 273.000 kroner. Dette er i stor grad innenfor samme intervall som estimatet i etterundersøkelsene for 1999 og 2000-kullet (221.000 – 284.000 og 230.000 – 275.000 kroner per arbeidsplass).

### **Endringer i bedriftenes egenskaper**

Det har i perioden siden førundersøkelsen foregått en strategisk reorientering i de undersøkte bedriftene. Særlig tydelig synes dette å være for virksomhetene innenfor landbruket, som i større grad synes å orientere seg i en mer entreprenøriell retning. Alle strategiindikatorerne uansett undersøkt virkemiddel har fått redusert gjennomsnittsverdi siden førundersøkelsen. Det kan imidlertid se ut til at strategier med relativt lavt skår i førundersøkelsen øker sin betydning i etterundersøkelsen og vise versa. Noen av disse endringene kan muligens skyldes virkemiddelets innretning. På den annen side kan slike endringer i fokus/vurdering av viktighet også ha noe med prosjektet i utgangspunktet å gjøre og formålet med dette. I strategisammenheng trenger imidlertid ikke en slik "utjamning" på flere strategier å være av det gode, men kan føre til et uklart strategifokus og dårligere resultater. De

observerte strategiendringene kan imidlertid også tolkes som at bedriftene lærer og utvikler seg hele tiden.

### **Hva bidrar til bedre resultater i bedriftene?**

Blant mottakerne av de *ordinære virkemidlene* har de store bedriftene oppnådd bedre resultater enn konkurrentene. Det samme har virksomhetene om det er gode vekstmuligheter i omgivelsene og om IN-prosjektet har bidratt til kompetanseøkning, samarbeid og innovasjon. Det mest interessante er likevel at det å inneha dynamiske ressurser som den interne og eksterne kapasiteten for å få til endringer i bedriften og bedriftens nettverk gir bedre resultater. For bedriftsledelsen betyr dette at å satse på utvikling av de ansatte og involvere disse i størst mulig grad kan betale seg resultatmessig. Det samme gjelder for videreutvikling av samspillet og samarbeidet med andre bedrifter samtidig som en benytter eget nettverk aktivt for kontakt, påvirkning og kunnskapsinnhenting. For politikkutformere og Innovasjon Norge innebærer dette at fokus og satsing på disse dynamiske ressursene kan gi ønskede resultater i form av bedrifter som gjør det bedre sammenlignet med andre.

Blant *etablererne* gjør de store bedriftene det bedre i forhold til andre. For mottakerne av *landbruksvirkemidlene* er slik at de som har gode vekstmuligheter i omgivelsene, skårer høyere på en prisstrategi enn tidligere og har flere antall ansatte oppnår et bedre resultat enn konkurrentene. Særlig interessant er det å se at de som har satset på en prisstrategi synes å ha lykket bedre i forhold til andre.

### **Hvordan vurderer kundene INs rolle i prosjektet?**

#### **INs oppfølging av tilsagnsmottakerne**

Et av elementene som inngår i INs forretningsidé er å følge opp prosjektene som har fått tilsagn. 34 prosent av bedriftene rapporterer om at de har fått oppfølging fra IN etter tilsagnet, mens 5 prosent ikke har fått oppfølging selv om de ønsket det. Dette er om lag samme andel som i de to foregående etterundersøkelsene. De virksomhetene som fikk oppfølging fikk det først og fremst når det gjelder økonomisk veiledning og samarbeidspartnere/nettverk. To tredeler av virksomhetene er i stor grad fornøyde med INs oppfølging.



## SUMMARY

This report summarises the results from a longitudinal survey among firms that have received loans and grants from Innovation Norway (IN, former Norwegian Industrial and Regional Development Fund) in 2001. The first part of the survey was carried out in 2002 and the last part in 2005. A fairly representative sample of 737 firms answered both questionnaires. This is equivalent to approximately 10 percent of the loans and grants given in 2001.

The survey covers the following type of financial support:

- Secured loans
- National venture capital loans
- Regional venture capital loans
- National development grants
- Regional development grants
- Start-up grants for entrepreneurs
- Public and industrial research and development contracts
- Basic financing of the fishing fleet
- Loans for agricultural purposes
- Agricultural grants

The content of the study is divided in three segments. In the first part, INs influence on the projects is examined. In the second section, the results of the projects are described. Central aspects in this context are survival, profitability, growth, employment, competence and innovation. The link between the firms' results and different characteristics is investigated in the final part.



## **DEL A: FORMÅL OG METODE**

## 1. BAKGRUNN OG FORMÅL

### 1.1 BAKGRUNN

Innovasjon Norge (IN) ble etablert 1. jan. 2004 som er en sammenslåing av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND), Norges eksportråd, Norges turistråd og Statens veiledningskontor for oppfinnere. Selv om virkemidlene som inngår i denne undersøkelsen ble tildelt fra det tidligere SND, vil det etter at IN nå er etablert og innarbeidet være naturlig å benytte IN som navnet på organisasjonen.

Siden 1995 har det vært gjennomført kundeeffektundersøkelser blant bedrifter som har mottatt tilsagn om lån eller tilskudd. Disse undersøkelsene er lagt opp som en *førundersøkelse* og en *etterundersøkelse*. Førundersøkelsen gjennomføres året etter at tilsagn er gitt, mens etterundersøkelsen gjennomføres 3-4 år etter tilsagn. Det er til nå gjennomført åtte førundersøkelser for finansieringstilsagn gitt i 1994, 1995, 1996, 1998<sup>2</sup>, 1999, 2000, 2001 og 2002<sup>3</sup> og fem etterundersøkelser for finansieringstilsagn gitt i 1994, 1995, 1996, 1998<sup>4</sup>, 1999<sup>5</sup> og 2000<sup>6</sup>.

I *førundersøkelsene* er det fokusert på bedriftens forventning til prosjektet, dets virkninger og betydning for bedriften og INs betydning for prosjektets realisering. Kundetilfredshet er et annet fokusområde. Dette omhandler bedriftens kunnskap om INs virkemidler, forventning til og opplevelse av blant annet INs service og kompetanse, hva slags egenskaper som bør kjennetegne IN samt bedriftens oppfatninger av forbedringsområder i IN. De årlige undersøkelsene gir et materiale med mulighet til å studere utviklingen over tid.

I *etterundersøkelsene* etterprøves bedriftenes forventninger til prosjektene slik de framkommer i førundersøkelsen. Det er lagt vekt på å få fram informasjon om prosjektets realisering og finansiering, effekter av prosjektet i bedriften for økonomisk utvikling, sysselsettingsutvikling, kompetanseutvikling, betydning for overlevelse, lønnsomhetsutvikling og konkurransevne. Basert på bedriftens erfaringer med prosjektet, regnskapsdata o.l. blir prosjektets effekter i bedriften undersøkt. Det samme blir betydningen av INs medvirkning i prosjektet både økonomisk og faglig.

---

<sup>2</sup> Bræin og Hervik 1996, 1997a, 1997b, 1998b; Bræin, Hervik og Bergem 1999b.

<sup>3</sup> Borch, Brastad, Bullvåg og Madsen 2000 og Brastad, Bullvåg og Madsen 2001, Brastad et al. 2002 og Brastad, Bullvåg, Madsen og Øines 2003.

<sup>4</sup> Bræin og Hervik 1998a, 1998b; Bræin, Hervik og Bergem 1999a, Bræin et al. 2000 og Bræin et al. 2002.

<sup>5</sup> Brastad, Bullvåg og Madsen 2003

<sup>6</sup> Madsen og Brastad 2004

## 1.2 FORMÅL

Denne etterundersøkelsen omfatter de låne- og tilskuddsordningene som utgjør det faste finansieringstilbudet til enkeltbedrifter inkludert etablererstipend, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidlene<sup>7</sup>. Formålet med undersøkelsen er å besvare spørsmål som:

- Hvordan bidrar IN til realisering av prosjektene?
- Hvordan påvirker INs medvirkning sentrale målsettinger og endringsprosesser i bedriften?
- Hvordan vurderer kundene INs rolle i prosjektet?

*INs bidrag til realisering og resultater av prosjektene* er et spørsmål om effekter og addisjonalitet på *prosjektnivå*. En ønsket å undersøke om prosjektet ble realisert, og i hvilken grad INs engasjement er avgjørende for at prosjektet blir realisert med hensyn til form, størrelsesorden og tidsramme.

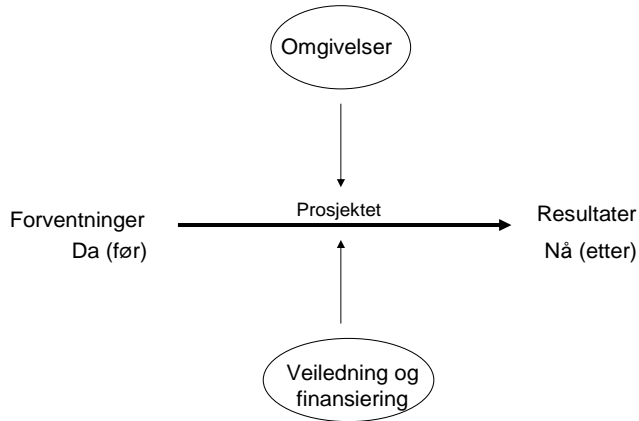
*INs påvirkning av bedriftens sentrale målsettinger og endringsprosesser* er et spørsmål om effekter på *bedriftsnivå* og blir særlig fokusert i etterundersøkelsene. Har realiseringen av prosjektet bidratt til bedriftens målsettinger i forhold til økonomisk resultat, vekst, sysselsetting, kompetanse, konkurranseevne, markedsandel og nyskaping/innovasjon? Hvilke resultater som oppnås på bedriftsnivå avhenger i stor grad også av bedriftens strategiske valg, kompetanse og målsettinger.

*Kundenes vurdering av INs rolle i prosjektet* er et spørsmål om i hvilken grad IN er en aktiv samarbeidspartner for bedriften. Har IN bidratt med oppfølging av prosjektet, innenfor hvilke områder har dette skjedd og i hvilken grad bedriftene er fornøyd med dette.

For å besvare spørsmålene benyttes data både fra førundersøkelsen i 2002 og fra etterundersøkelsen i 2005. Mens dataene fra førundersøkelsen sier noe om forventninger og status i bedriften ved oppstarten av det finansierte prosjektet, danner dataene i etterundersøkelsen basis for å vurdere om forventninger er oppfylt og i hvilken grad det har skjedd endringer i bedriften. I tillegg til den veiledningen og finansieringen bedriftene mottar, vil de også påvirkes av en rekke andre forhold, blant annet forhold i omgivelsene. Modellen nedenfor viser en forenklet framstilling av denne undersøkelsen.

---

<sup>7</sup> Vi gjør oppmerksom på at INs ulike programsatsinger ikke omfattes av kundeundersøkelsen. Disse programmene utgjør en betydelig del av INs satsing på kompetanseutvikling og innovasjon. Denne etterundersøkelsen vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av INs arbeid på disse områdene.



**Figur 1-1 Etterundersøkelsesmodell**

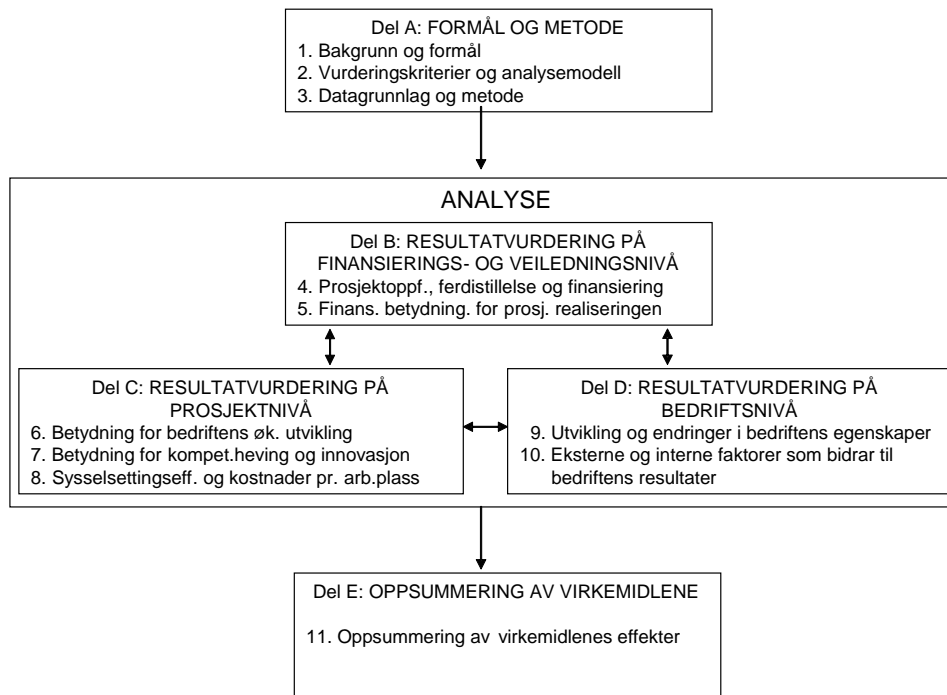
### **1.3 ENDRINGER I FORHOLD TIL FORRIGE UNDERSØKELSE**

Alle spørsmålene fra forrige etterundersøkelse (for 2000-kullet) er beholdt med noen mindre justeringer. Enkelte strategi- og ressursvariabler og spørsmål om omgivelsene er tatt ut. Det er imidlertid lagt til noen nye spørsmål som bidrar til å gjøre analysemodellen som benyttes mer komplett.

For å få et bedre innblikk i ressurser som kan ha betydning for bedriftens evne til endring er det lagt til noen spørsmål om bedriftens oppfatninger, holdninger og praksis i forhold til dette. For etablererne er det lagt inn spørsmål om de driver flere bedrifter og om de har startet bedrifter tidligere. Utover dette er det foretatt forbedring/justering av allerede eksisterende spørsmål.

## 1.4 RAPPORTENS OPPBYGGING

Rapporten er delt inn i fire hoveddeler som vist i figuren nedenfor. Del A gir oversikt over bakgrunn og formål for undersøkelsen. I delene B, C og D analyseres resultatene i forhold til finansierings og veiledningsnivået, prosjektnivået og bedriftsnivået, mens det i del E foretas en oppsummering i forhold til det enkelte virkemiddelet og resultatene drøftes i forhold til utvalgte mål for IN og de bedriftsrettede virkemidlene.



Figur 1-2 Rapportens oppbygging

## 2. VURDERINGSKRITERIER OG ANALYSEMODELL

Hensikten med dette kapittelet er først og fremst å ha en bakgrunn for senere vurderinger av om tildelingene av tilsagnene i 2001 er i tråd med målene og departementenes intensjoner. I dette kapitlet gjør vi rede for de mål og visjoner som gjaldt i undersøkelsesperioden. Det betyr at det er tidligere SNDs mål, formålene til virkemidlene og de krav som ble stilt fra departementene i SNDs resultatrapporteringssystem som presenteres her. Til slutt settes det opp en detaljert analysemodell for etterundersøkelsen. Det er med andre ord de mål og føringer som gjaldt da tilsagnene ble gitt som blir presentert her.

### 2.1 VURDERINGSKRITERIER

#### 2.1.1 Mål og visjoner

I følge SNDs formålsparagraf (Lov om Statens nærings- og distriktsutviklingsfond av 3. juli 1992 nr. 78) heter det at:

«Statens nærings- og distriktsutviklingsfond har til formål å fremme en bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling både i distriktene og i landet for øvrig ved å:

- a) medvirke til utbygging, modernisering og omstilling av, samt produktutvikling og nyetablering i norsk næringsliv i hele landet og
- b) fremme tiltak som vil gi varig og lønnsom sysselsetting i distrikter med særlig sysselsettingsvansker eller svakt utbygd næringsgrunnlag».

I evalueringen av SNDs bedriftsrettede virkemidler<sup>8</sup> ble det for øvrig pekt på den dualisme som ligger i formålsparagrafen er knyttet til både nasjonal verdiskapning og ivaretagelse av vanskeligstilte distrikter, og at dette er med på å skape vanskelige avveininger både hva angår overordnede operative mål og den daglige saksbehandlingen nedover i organisasjonen. Avveiningsutfordringene blir forsterket av en lang rekke delmål fra ulike interessenter og oppdragsgivere knyttet både til tema, sektorer, bransjer og regionale, nasjonale og internasjonale handlingsarenaer.

---

<sup>8</sup> Alsos, Bjørnsen, Borch, Brastad, Jenssen og Mønnesland (2000). SND i Distrikts-Norge. Evaluering av de bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene. Bodø, Nordlandsforskning og Norsk Institutt for By- og Regionforskning.



I St prp nr 1 (1998-99) for Nærings- og handelsdepartementet (side 154) hvor SNDs langsiktige mål og strategier er presentert understrekes det at disse gjelder for *hele* SNDs virksomhet, uavhengig av hvilket departement som står bak enkeltbevilgninger, og at målene og strategiene skal være førende for all saksbehandling vedrørende tilskudd, lån eller andre oppgaver i forhold til SNDs kunder. I henhold til dette er det satt følgende mål for virksomheten:

Overordnede mål

- SND skal bidra til et konkurransedyktig næringsliv, økt verdiskapning og full sysselsetting i hele landet.
- SND skal fremme en bedrifts- og samfunnsmessig lønnsom næringsutvikling både i distriktene og i landet for øvrig.

Hovedmål og strategier:

- *SND skal bidra til lønnsomme bedrifter i hele landet.* Lønnsomme bedrifter er en forutsetning for økt verdiskapning og sysselsetting, som igjen er en forutsetning for økt velferd på lang sikt. Gjennom tilførsel av ulike former for kapital skal SND avlaste risiko, stimulere nyskaping og fremme lønnsom næringsutvikling. Både gjennom erfaringsbasert kompetanse, spesialisering og særskilte virkemidler skal SND kunne påta seg en større risiko enn det som er vanlig i kapitalmarkedet. Sammen med private kredittinstitusjoner skal SND bidra til investeringer i næringslivet og bistå med å sikre at bedrifter og prosjekter får et best mulig grunnlag for å lykkes.
- *SND skal være et viktig redskap for å realisere distriktpolitiske målsettinger.* Utvikling av et bærekraftig næringsliv er av stor betydning for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.
- *SND skal motvirke imperfeksjoner i kapital- og kompetansemarkedene.* Slike imperfeksjoner kan føre til at bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter ikke realiseres uten offentlig medvirkning.
- *SND skal bidra til nyskaping, omstilling og etableringer.* Prosjektvurdering og informasjonsinnhenting i forbindelse med denne type prosjekter er svært kostnads-krevende, noe som kan føre til at private finansører ikke finner det interessant å vurdere prosjektene. SND spiller en viktig rolle ved å identifisere og delfinansiere prosjekter som er forventet bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme, men som ikke blir vurdert av det private kapitalmarkedet.
- *SND skal prioritere små og mellomstore bedrifter.* Små og mellomstore bedrifter står for en høy andel av sysselsettingen i Norge og er særlig viktig for verdiskapning og sysselsetting i distriktene. De spiller videre en viktig rolle når det gjelder økonomiens evne til nyskaping og omstilling.
- *SND skal samordne virkemiddelaktørene.* SND er sammen med Norges forskningsråd myndighetenes sentrale samordnende virkemiddelaktør i arbeidet med å fremme nyskaping og kompetanseheving i næringslivet.
- *SND skal være et redskap for å håndtere lokale omstillings- og sysselsettingsproblemer.* Det kan oppstå særskilte problemer på ensidige industristeder, blant annet når hjørnesteins-bedrifter trapper ned eller avvikler driften. I slike tilfeller kan de samfunnsmessige konsekvensene være så store at det er nødvendig med en ekstraordinær omstillingsinnsats.
- *Kvinner skal være en prioritert målgruppe for SND.* Gjennom holdningsskapende arbeid

og spesielle satsinger skal SND fremme likestillingsarbeidet og stimulere kvinner til å etablere og utvide næringsvirksomhet.

- *SND skal være et nasjonalt kompetanse- og kraftsenter* som stimulerer til næringsutvikling i alle deler av landet.
- *SND skal være en institusjon som er premissgiver og redskap i gjennomføringen av en nasjonal næringspolitikk* basert på en effektiv utnyttelse av landets ressurser.

Strategien har blitt noe refokusert og videreutviklet i løpet av 2001 i etterkant av Stortingets behandling av St.meld. nr 36 (2000-2001) *SND: Ny giv, ny vekst, nytt næringsliv*. Her legger en til grunn at SND i all sin virksomhet skal være opptatt av:

- å stimulere norske bedrifter til å utnytte sitt internasjonale potensial
- å stimulere kvinner og ungdom til å delta i næringsutvikling og entreprenørskap
- å stimulere norske bedrifter til å ta i bruk og videreutvikle mer miljøeffektiv teknologi

For perioden 2002-2005 har SND formulert følgende strategi (SND, 2001):

SND skal bidra til å realisere de nasjonale nærings- og distriktpolitiske mål. Virksomheten skal fremme verdiskapning ut fra andre hensyn enn det markedene selv regulerer. SND skal korrigere for svikt i kapital- og kompetansemarkedene, arbeide med bedriftenes omgivelser, og gjennom sin innsats iverksette eller stimulere tiltak som direkte eller indirekte fremmer økt verdiskapning hos den enkelte kunde.

I denne situasjonen er SNDs viktigste strategiske ressurser:

- en desentralisert og kundenær organisasjon
- bred kompetanse innenfor kommersialisering, forretnings- og næringsutvikling
- bredt tilbud av finansielle ordninger som gir risikoavlastning
- nettverk til andre virkemiddelaktører, kompetansemiljøer og det private finansmarkedet
- nær kontakt med nasjonale og regionale myndigheter

SNDs forretningsidé er:

Å finne, foredle, formidle, finansiere og følge opp prosjekter som direkte eller indirekte gir økt verdiskapning i den enkelte bedrift

SNDs visjon er:

SND - aktiv samarbeidspartner fra idé til virkelighet

SNDs hovedsatsingsområder er:

Innovasjon – Økt innovasjon i norsk næringsliv

Kompetanseutvikling - En styrket kompetanseutvikling i norsk næringsliv

Vi ser her at mandatet peker i mange retninger. For det første skal en støtte det bestående og satse på lokale markeder i områder med dårlig næringsgrunnlag. Samtidig skal en arbeide med strukturendringer og omstilling i det etablerte næringsliv, noe som gjerne går ut over etablerte arbeidsplasser. Områder for nysatsing og nyskaping har fått særlig oppmerksomhet, og en har lagt inn stadig sterkere føringer i retning av kompetanse.

### 2.1.2 Formålsbeskrivelse av virkemidlene

Generelt sies det følgende i Næringsdepartementets budsjett for 2001 (St.prp.nr 1 (2000-2001)) om formålet med tilskuddsordningene og låneordningene:

- De landsdekkende og distriktsrettede *tilskuddene* ytes til prosjekter og tiltak som ikke er tilstrekkelig bedriftsøkonomisk lønnsomme på selvstendig basis, men som forutsettes å ha positiv samfunnsøkonomisk lønnsomhet. I dette inngår både rent bedriftsrettede utviklingstilskudd, programvirksomhet og støtte til omstillingsområder med ensidig næringsvirksomhet.
- *Lån og garantier* benyttes i hovedsak til å finansiere investeringer i eiendom og produksjonsutstyr og til driftskreditt. *Lån* ytes på ulike vilkår avhengig av det enkelte prosjekts risikonivå. Risikolån gis til mer usikre prosjekter enn lavrisiko- og grunnfinansieringslån, og skal ha en utløsende virkning for privat medfinansiering.

For nærmere beskrivelse av det enkelte virkemiddel vises det til gjennomgangen i kapittel 11.

### 2.1.3 Resultatrapporteringssystemet

De fire departementene samt Miljøverndepartementet har utarbeidet et *Resultatrapporteringssystem for SND*<sup>9</sup>. Resultatmålingssystemet måler aktivitet, effekter, produktivitet og kundetilfredshet. Det er særlig i forbindelse med måling av effekter og kundetilfredshet at kundeeffektundersøkelsen legges til grunn. For måling av kundetilfredshet har i tillegg SND et eget spørreskjema om SNDs servicenivå. Kundeeffektundersøkelsene blir for øvrig også benyttet som materiale i forbindelse med totalevalueringer og evalueringer av program- og virkemidler. Oppbyggingen av resultatmålingssystemet er vist i tabellen nedenfor:

---

<sup>9</sup> Nærings- og handelsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet, 2000

Tabell 2-1 Resultatrapporteringsystemet

Rapportering	Type indikator	Beskrivelse
Årlig	Aktivitet	Formålet er å måle i hvilken grad SND følger opp de strategier og prioriteringer som Storting og regjering har gitt virksomheten.
	Effekter	Formålet er å avgjøre i hvilken grad virkemiddelapparatet oppfyller de overordnede målsettingene.
	Produktivitet	Formålet er å måle om SND som organisasjon arbeider effektivt.
	Kundetilfredshet	Formålet er å måle i hvilken grad SND bidrar med råd og veiledning til sine kunder.
Hvert fjerde år	Totalevaluering	Foretas av ekstern evaluator på oppdrag for departementene.
Ikke regelmessige evalueringer	Program- og virkemiddel-evaluering	Foretas av ekstern evaluator etter oppdrag fra ansvarlig departement eller SND.

Kundeeffektundersøkelsene er ikke totalundersøkelser blant alle tilsagnsmottakerne, men er et utvalg av disse. Dette betyr at aktivitetsmålene som baserer seg på totaltall ikke vil inngå her. I denne studien vil det derfor være effektindikatorer og indikatorer for kundetilfredshet som er i fokus. I resultatmålingssystemet nevnes blant annet følgende indikatorer:

- Effektindikatorer for sysselsetting (etterundersøkelsen)
  - o Arbeidsplasser *skapt* gjennom SNDs virksomhet i treårsperioden.
  - o Arbeidsplasser *sikret* gjennom SNDs virksomhet i treårsperioden.
- Effektindikator for lønnsomhet
  - o Forventninger til prosjektets betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling (førundersøkelsen.)
  - o SNDs betydning for lønnsomheten i bedriften (etterundersøkelsen).
    - Prosjektets betydning for lønnsomheten i bedriften sammen med SNDs betydning for prosjektets overlevelse.
- Kompetanseeffekten
  - o Bedriftens forventninger til å heve kompetansen gjennom prosjektet (førundersøkelsen).
  - o Fikk bedriften kompetanseheving (etterundersøkelsen).

Relevante bakgrunnsvariable for de forskjellige indikatorene opplyses å være: Bedriftsstørrelse, geografi (geografisk virkeområde, fylker, utkant), kjønn og virkemiddel.

#### 2.1.4 Vurderingskriterier/Spørsmål som skal besvares

Som vi har sett foran har SND to hovedroller: Å bidra med finansiering og veiledning av bedrifter og være en aktør på samfunnsnivå (premissgiver i næringspolitikken, samordner av virkemiddelaktører mv.). Det er den førstnevnte rollen som er i fokus her. På bakgrunn av gjennomgangen foran vil det særlig være aktuelt å vurdere effektene av de bedriftsrettede virkemidlene opp mot følgende mål i tillegg til effektindikatorer for sysselsetting, lønnsomhet, kompetanse og kundetilfredshet som er nevnt foran:

- *SND skal bidra til lønnsomme bedrifter i hele landet.*  
Herunder å avlaste risiko (gjennom tilførsel av ulike former for kapital), stimulere nyskapning og fremme lønnsom næringsutvikling.
- *SND skal være et viktig redskap for å realisere distriktpolitiske målsettinger.*  
Utvikling av et bærekraftig næringsliv er av stor betydning for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.
- *SND skal motvirke imperfeksjoner i kapital- og kompetansemarkedene.* Slike imperfeksjoner kan føre til at bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter ikke realiseres uten offentlig medvirkning.

Nedenfor er disse ulike målsettingene og kravene som det blir fokusert på i denne etterundersøkelsen (tilpasset at vi her bare ser på de bedriftsrettede virkemidlene for enkeltbedrifter og ikke de ulike programmene og annen satsing fra SND sin side) samordnet med de spørsmålene/problemstillingene som ønskes besvart i etterundersøkelsen (jfr. kap 1.2). Dette er vist i tabellen nedenfor.

**Tabell 2-2 Sammenhengen mellom målsettinger, måleindikatorer og etterundersøkelsens problemstillinger.**

Problemstilling	Målsetting	Type mål/indikator
Hvordan bidrar SND til realisering av prosjektene?	Motvirke imperfeksjoner	- Prosjektens finansiering - Addisjonalt i forkant - Prosjektrealisering i ettertid
Hvordan påvirker SNDs medvirkning sentrale målsettinger og endringsprosesser i bedriften?	Bidra til lønnsomme bedrifter	- Prosjektets betydning for lønnsomheten og overlevelse - Prosjektets betydning for kostnadsreduksjoner/inntektsøkninger - Om bedriften har oppnådd tilfredsstillende resultater
	Bidra til økt sysselsetting	- Arbeidsplasser skapt - Arbeidsplasser sikret
	Bidra til økt kompetanse og økt innovasjon	- Fikk bedriften kompetanseheving - Prosjektets bidrag til innovasjon
	Bidra til økt konkurranseevne	- Prosjektets betydning for utvikling i ulike markeder - Endringer i bedriftenes egenskaper - SNDs innvirkning på bedriftens resultater
Hvordan vurderer kundene SNDs rolle i prosjektet?	Aktiv samarbeidspartner	- SNDs prosjektoppfølgning

## 2.2 GEOGRAFISKE SONER

Det geografiske nedslagsfeltet for de bedriftsrettede virkemidlene kan deles i to hovedkategorier; innenfor og utenfor det distriktpolitiske virkeområdet<sup>10</sup>. Området som er innenfor er sonene A, B, C og D, der område A har høyest prioritet, B nest høyest prioritet osv. For område D, som har lavest prioritet ved bruken av de distriktpolitiske virkemidlene, kan en bare gi indirekte, tilretteleggende støtte. Vi vil derfor i denne studien behandle område D som utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

For sone A, B og C er det definert maksimale støttebeløpet målt i forhold til samlet offentlig innsats som andel av standard kostnadsgrunnlag. For område A er

<sup>10</sup> En detaljert oversikt er vist i vedlegg.

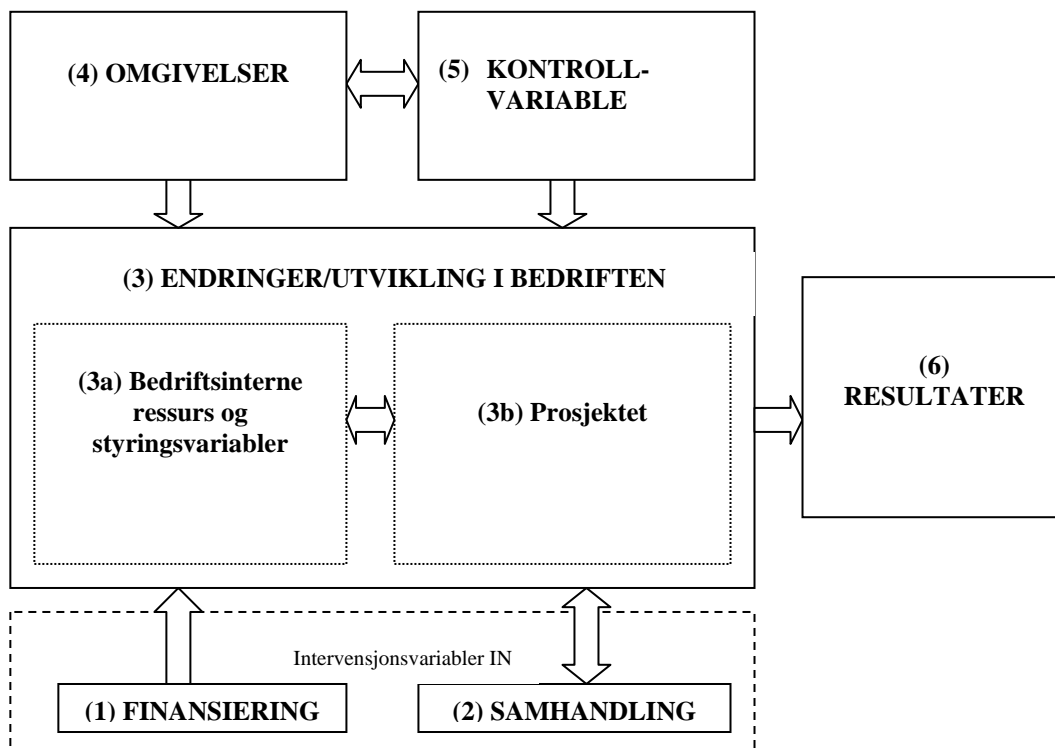
maksimal støttesats 30 prosent for store bedrifter og 45 prosent for små og mellomstore bedrifter<sup>11</sup> når det gjelder støtte til investeringer. For område B er maksimale støtteandeler henholdsvis 25 prosent og 30 prosent, mens de for område C er 15 og 25 prosent. I tillegg kan kompetansetiltak utenom produktutvikling støttes med inntil 75 prosent av kostnadsgrunnlaget for SMB, mens denne typen støtte til store bedrifter ikke er tillatt. Dette gjelder i alle tre områdene A, B og C. Produktutvikling kan støttes med inntil 40 prosent i SMB og 30 prosent i store bedrifter. Dersom det er snakk om industriell forskning er maksimalsatsene høyere. Også dette gjelder i virkeområde A, B og C. I tillegg kan alle bedrifter motta såkalt bagatellmessig støtte opp til 100 prosent av kostnadsgrunnlaget. Støtten kan regnes som bagatellmessig dersom bedriften ikke mottar mer enn 100.000 EURO over en treårsperiode.

### 2.3 ANALYSEMODELL

Utgangspunktet for analysearbeidet er en modell av mulige faktorer som kan påvirke bedriftene. Etterundersøkelsen fokuserer spesielt på den påvirkning eller intervensjon som har skjedd mellom IN og INs virkemidler og bedriftene (1 og 2 i analysemodellen nedenfor), en gjennomgang av bedriftens utvikling (3); interne ressurser og strategiske forhold (3a), det finansierte prosjektet (3b) og en vurdering av bedriftens resultater (6). I tillegg er interne kontrollvariabler knyttet til bedriftens utvikling og historie tatt med i modellen (5) og hvordan bedriften oppfatter sine omgivelser (4). Omgivelsesfaktorer som konjunkturutvikling, næringspolitikken og lignende *eksterne* forhold er imidlertid ikke med i denne studien. Hovedinnholdet i analysemodellen er vist nedenfor.

---

<sup>11</sup> Som små og mellomstore bedrifter regnes de med under 250 ansatte og som er uavhengige i den forstand at de ikke eies med mer enn 25% av andre selskaper som ikke defineres som SMB. Ikke uavhengige selskaper regnes som SMB dersom de i tillegg til å ha under 250 ansatte ikke har en omsetning som overstiger 40 mill. EURO eller en balanse som overstiger 27 mill. EURO.



**Figur 2-1 Analysemodell**

De enkelte delene av modellen blir gjennomgått i det videre:

### **(1) Finansiering**

Type virkemiddel og størrelsen på INs prosjektfinsiering blir trukket inn og benyttet som forklaringsvariabel i forhold til ulike resultater bedriften har oppnådd. Finansieringsordningene/virkemidlene som omfattes av etterundersøkelsen er: Lavrisikolån, distriktsrettede og landsdekkende risikolån, distriktsrettede og landsdekkende tilskuddsordninger, etablererstipend, OFU/IFU, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler.



## **(2) Samhandling**

Dette handler om INs rolle i prosjektet vurdert i ettertid i forhold til oppfølging av bedriften/prosjektet. Om IN har bidratt med oppfølging blir også brukt som en forklaringsvariabel i forhold til ulike resultater bedriften har oppnådd.

## **(3) Bedriftens utvikling**

I vår modell består dette av to forhold; (3a) *Bedriftsinterne ressurs- og styringsvariabler* og (3b) *Prosjektet* og eventuelle sammenhenger mellom disse. Førstnevnte faktorer (3a) er sett på som helt sentralt for en bedrifts utvikling og strategisk styring, og vil være avgjørende for den videre utvikling av virksomheten. Å se i hvilken grad de ulike virkemidlene eller prosjektypene stimulerer til slike endringsprosesser er derfor av interesse. Ikke minst er det av interesse å finne ut hvilke ressurser og strategier som påvirkes. Når det gjelder (3b) *Prosjektet*, vil det bli sett på hvilken betydning prosjektet har hatt for bedriftens utvikling i forhold til overlevelse, lønnsomhet, markedsutvikling, kompetanseheving, innovasjon, inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner og sysselsettingsutvikling.

## **(4) Omgivelsesfaktorer**

Bedriftens rammebetingelser/ omgivelsesforhold og endringer i disse kan gi et godt innblikk i bedriftenes situasjon. Hvor dynamiske, heterogene og fiendtlige omgivelsene oppfattes å være blir presentert. Dette kan gi bidrag til å forklare forskjeller mellom de IN-finansierte bedriftene utover bransjer, geografiske områder og bedriftene i ulike soner.

## **(5) Interne kontrollvariabler**

Kjennetegn ved bedriften kan være faktorer som påvirker forutsetningen for bedriftens utvikling. I denne undersøkelsen vil det bli kontrollert for bedriftens bransje, størrelse og alder.

## **(6) Resultatvariabler**

Resultatene av bedriftens virksomhet blir målt ved å benytte bedriftens selvrapporterte oppfatning av egne *prestasjoner/resultater* i forhold til konkurrentene.

### 3. DATAGRUNNLAG OG METODE

#### 3.1 UTVALGET

I førundersøkelsen gjennomført i 2002 blant bedrifter som fikk tilsagn i 2001, ble det gjort et utvalg på 2147 bedrifter hvorav 1187 svarte (Brastad, Bullvåg og Madsen, 2002). For en nærmere oversikt hvordan dette uttrekket og innsamlingen av opplysninger om bedriftene ble gjort, vises det til den nevnte førundersøkelsen.

I denne etterundersøkelsen ble det tatt utgangspunkt i de 1187 bedriftene som hadde svart i førundersøkelsen. Av disse fikk vi svar fra 737 bedrifter eller 62 prosent av utvalget. Av disse var 57 prosentpoeng i aktiv drift, mens 5 prosentpoeng var blitt nedlagt eller gått konkurs. 38 prosent av virksomhetene avsto å svare på undersøkelsen eller det ble ikke oppnådd kontakt. I forhold til utvalget i førundersøkelsen (2147 bedrifter) oppnådde vi en svarprosent på 31 prosent. Antall bedrifter som svarte i de ulike trinnene av undersøkelsen vises i tabellen under.

**Tabell 3-1 Opprinnelig utvalg og antall svar på før- og etterundersøkelsen**

Opprinnelig utvalg	Besvart førundersøkelsen	Ikke svart på etterundersøkelsen	Nedlagt/konkurs	Aktiv drift
2.147	1.187	450	61	676
100 %	55 %	21 %	3 %	31 %
	100 %	38 %	5 %	57 %

I tabellene nedenfor er respondentene fordelt etter virkemiddel, bedriftsstørrelse og distriktpolitisk virkemiddelzone og sammenlignet med utvalget/respondentene i førundersøkelsen. Hensikten med dette er å undersøke om det har skjedd et systematisk frafall av bedrifter fra førundersøkelsen til etterundersøkelsen.

Når respondentene fordeles etter hvilket virkemiddel de har fått samt bedriftsstørrelse, finner vi at det ikke er noen signifikante forskjeller mellom før- og etterundersøkelsen. Dette betyr at virksomhetene i denne undersøkelsen er representative i forhold til førundersøkelsen når det gjelder disse to karakteristikaene. Når tilsagnsmottakerne grupperes etter distriktpolitisk virkemiddelzone, viser den statistiske analysen at det er signifikante forskjeller mellom før- og etterundersøkelsen. I forhold til førundersøkelsen er bedriftene i sone A noe underrepresentert, mens virksomhetene i sone B er noe overrepresentert. Denne skjevheten vil kunne påvirke resultatene noe, men trolig ikke i stor grad. Bedriftene i sone A og B er relativt like ut fra andre kriterier, og dessuten er det relativt lik frafallsandel fra før- til etterundersøkelsen i de øvrige virkemiddelzonene.

Ut fra en samlet vurdering er det grunn til å konstatere at de bedriftene som har svart på etterundersøkelsen er rimelig representative for det utvalget som de ble trukket fra vurdert ut fra dimensjonene virkemiddelsammensetning, bedriftsstørrelse og distriktspolitisk virkemiddelsone. Fordelingen ut fra de ulike dimensjonene vises i tabellene nedenfor.

**Tabell 3-2 Utvalg, respondenter og frafall etter virkemiddel**

Virkemiddel	Svar 2002		Avslag/ ikke kontakt		Svar 2005*	
	N	%	N	%	N	%
Lavrisikolån	56	100	20	36	36	64
Landsdekkende risikolån	46	100	15	33	31	67
Distriktsrettede risikolån	88	100	36	41	52	59
Landsdekkende utv.tilskudd	45	100	21	47	24	53
Distriktsutviklingstilskudd	260	100	109	42	151	58
Etablererstipend	233	100	85	37	148	64
OFU/IFU	82	100	21	26	61	74
Grunnfin. fiskeflåten	77	100	38	49	39	51
Lån til landbruket	99	100	35	35	64	65
Bygdeutviklingsmidler	201	100	70	35	131	65
<b>TOTALT</b>	<b>1187</b>	<b>100</b>	<b>450</b>	<b>38</b>	<b>737</b>	<b>62</b>

\* Inkluderer også bedrifter som har blitt nedlagt eller gått konkurs

**Tabell 3-3 Utvalg, respondenter og frafall etter bedriftsstørrelse**

Bedriftsstørrelse	Svar 2002		Avslag/ ikke kontakt		Svar 2005*	
	N	%	N	%	N	%
0 ansatte	570	100	202	35	368	65
1 til 9	455	100	191	42	264	58
10 til 19	71	100	26	37	45	63
20 til 49	65	100	18	28	47	72
50 til 99	13	100	6	46	7	54
100+	13	100	7	54	6	46
<b>TOTALT</b>	<b>1187</b>	<b>100</b>	<b>450</b>	<b>38</b>	<b>737</b>	<b>62</b>

\* Inkluderer også bedrifter som har blitt nedlagt eller gått konkurs

**Tabell 3-4 Utvalg, respondenter og frafall etter distriktspolitisk virkemiddelzone**

Virkemiddelzone	Svar 2002		Avslag/ ikke kontakt		Svar 2005*	
	N	%	N	%	N	%
Sone A	91	100	48	53	43	47
Sone B	360	100	127	35	233	65
Sone C	324	100	124	38	200	62
Utenfor	412	100	151	37	261	63
TOTALT	1187	100	450	38	737	62

\* Inkluderer også bedrifter som har blitt nedlagt eller gått konkurs

### 3.2 DATAINNSAMLINGSMETODE

Intervjudelen av etterundersøkelsen for 2001-kullet ble som for førundersøkelsene gjennomført av Polarfakta AS. Polarfaktas erfaringer med dette oppdraget kommer til nytte både ved at intervjuoperatørene får opplæring i forhold til tidligere erfaringer med undersøkelsene samt at strategien for rekruttering av bedrifter er blitt finslipt over tid.

Datainnsamlingen startet med at spørreskjemaene samt et følgeskriv fra IN ble sendt bedriftene puljevis. I det vedlagte følgebrevet ble bedriften orientert om hensikten med undersøkelsen, og at de ville bli kontaktet av Polarfakta AS på vegne av Nordlandsforskning for videre intervju. Det var også oppgitt telefonnummer og en e-postadresse slik at respondenter med spørsmål lett kunne få avklart disse. Bedriftene ble også orientert om at spørreskjemaet var tilgjengelig via Internet. Bedriftene ble deretter kontaktet om lag fem dager etter utsendelsen for å innhente samtykke til intervju. Det ble så avtalt tidspunkt for intervju med de bedriftene som samtykket til å delta i undersøkelsen, og det ble kontrollert at intervjueren traff riktig person i bedriften. Etter hvert som bedriftene ble kontaktet, ble utfallet av kontaktforsøket loggført av den enkelte intervjuer. Bedrifter der riktig person ikke var til stede/tilgjengelig eller der en ikke oppnådde kontakt, ble forsøkt kontaktet igjen inntil tre ganger. Undersøkelsen ble gjennomført i februar og mars 2005.

### 3.3 VURDERING AV DATAMATERIALET

Selv om datamaterialet er rimelig representativt ut fra de bakenforliggende variablene, er det også flere andre forhold som spiller inn ved tolkningen av resultatene og som gjør at en må en utvise en viss forsiktighet. Dette kan være:

- Generell usikkerhet omkring sammenhenger og effekter
- Svakheter ved egenrapporterte resultatmål
- Mulige selekteringsskjevheter

*Generell usikkerhet omkring sammenhenger og effekter.* Generelt gjelder at studier av bedriftsinterne effekter av offentlig støtte er et svært vanskelig felt. Det er vanskelig å få eksakte svar på spørsmål om virkemidlenes egnethet og samlede effekter. Dette innebærer at en generelt bør være forsiktig når det gjelder å trekke konklusjoner på grunnlag av kvantifiserte effekter av bedriftsrettede virkemidler.

*Svakheter ved egenrapporterte resultatmål.* Resultatmålene i kundeeffektundersøkelsen er egenrapporterte fra bedriftene som mottar støtte. Det er tidligere dokumentert svakheter ved egenrapporterte resultater, blant annet knyttet til at brukere av de fleste tiltak i stor grad er fornøyde (Nødland og Olsen, 1992) Det kan også tenkes at svarene ikke er i samsvar med virksomhetenes reelle preferanser, men at de er utslag av strategisk svargivning for å opprettholde ordningene og få støtte ved en senere anledning. Det er imidlertid vanskelig å avsløre omfanget av slik strategisk svargivning. Et annet problem ved de egenrapporterte målene er at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom dem og faktisk oppnådde resultater (Rolfen, 1995).

Resultatene kan være påvirket av *selekteringsskjevheter*. Det vil si at det kan være områder hvor det kan være systematiske forskjeller mellom de som har svart og de som ikke har gjort det. I vårt tilfelle er det for eksempel grunn til å tro at det vil være lettere for bedriftene å rapportere om et vellykket enn et mislykket prosjekt. Som et resultat av dette kan det antas at de bedriftene som har svart på undersøkelsen i gjennomsnitt kan ha oppnådd bedre resultater enn de som ikke har svart. Dette vil i så fall føre til at resultatene kan gi et mer optimistisk bilde av situasjonen enn hva som faktisk er tilfelle.

Per i dag er det frivillig for bedriftene å delta i kundeeffektundersøkelsen. For å få resultater som gir et mest mulig troverdig bilde av organisasjonen er det mulig at dette bør endres. Det ville være en fordel om bedriftene var forpliktet til å bidra med informasjon til bruk i evalueringer, det vil si at dette ble et krav for å få støtte. Dette vil gi et datamateriale hvor en i større grad unngår problemene beskrevet i avsnittet foran, noe som vil styrke undersøkelsens validitet.

### 3.4 FORDELING PÅ VIRKEMIDLER OG SONER

I tabellen nedenfor er respondentene som har svart på undersøkelsen, og som ikke er nedlagt eller konkurs, fordelt etter mottatt virkemiddel og bedriftens geografiske lokalisering etter virkemiddelsone. Landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd og OFU/IFU har i all hovedsak gått til bedriftene utenfor det distriktpolitiske virkeområdet, mens distriktsrettede risikolån og distriktsutviklingstilskudd i all hovedsak har gått til bedrifter innenfor sonene. Årsaken til at en liten andel av de distriktsrettede virkemidlene også har gått til bedrifter utenfor virkeområdet er at virksomhetens hovedkontor er lokalisert utenfor virkeområdet, mens den avdelingen som har fått støtte ligger innenfor. For grunnfinansieringslån til fiskeflåten og landbruksvirkemidlene har fra 57 til 88 prosent av tilsagnene gått til virksomheter innenfor virkeområdet.

Av de generelle landsdekkende virkemidlene er det bare lavrisikolån som også brukes innenfor sonene i et stort omfang, mens landsdekkende risikolån og landsdekkende utviklingstilskudd kun benyttes utenfor sonene. De benyttes med andre ord ikke landsdekkende. Dette betyr i så fall at de distriktsrettede virkemidlene som skulle komme i tillegg som en kompensasjon for markedssvikt, ikke kommer i tillegg til øvrige nasjonale ordninger, men i stedet for disse. Dette er et forhold som også har vært nevnt i evalueringer tidligere (Hauknes, Broch og Smith, 2000). Det nasjonale nyskappings- og utviklingsvirkemiddelet OFU/IFU virker heller ikke i særlig grad innenfor det distriktpolitiske området. 89 prosent går til bedrifter i sentrale strøk. Det er et spørsmål om ikke virkemiddelet bør benyttes i større grad også innenfor virkeområdet. Dette er en anbefaling som blant annet framkom i STEP-gruppens evaluering av SND (Hatling, Herstad og Isaksen, 2000).

**Tabell 3-5 Mottatt virkemiddel fordelt etter virkemiddelsone. Bedrifter som har svart på undersøkelsen og som ikke er nedlagt eller konkurs. Absolutte tall og prosent.**

Virkemiddel	Virkeområde				Total
	A	B	C	Utenfor	
Lavrisikolån	3 10 %	9 30 %	8 27 %	10 33 %	30 100 %
Landsdekkende risikolån				26 100 %	26 100 %
Distriktsrettede risikolån	5 13 %	16 42 %	17 45 %		38 100 %
Landsdekkende utviklingstilskudd				19 100 %	19 100 %
Distriktsutviklingstilskudd	5 4 %	63 46 %	65 48 %	3 2 %	136 100 %
Etablererstipend	10 7 %	41 28 %	38 26 %	58 40 %	147 100 %
OFU/IFU		2 4 %	4 7 %	51 89 %	57 100 %
Grunnfinansiering fiskeflåten	5 15 %	19 58 %	5 15 %	4 12 %	33 100 %
Lån til landbruket	4 6 %	30 48 %	11 18 %	18 29 %	63 100 %
Bygdeutviklingsmidler	5 4 %	32 25 %	33 38 %	54 43 %	131 100 %
Totalt	37 6 %	212 31 %	184 27 %	243 36 %	676 100 %





**DEL B: RESULTATVURDERING PÅ FINANSIERINGS- OG  
VEILEDNINGSNIVÅ**

## 4. PROSJEKTOPPFØLGING, FERDIGSTILLELSE OG FINANSIERING

I den første delen av dette kapitlet undersøker vi i hvilken grad tilsagnene er benyttet, og om IN følger opp bedriftene. Deretter ser vi nærmere på om prosjektene er ferdigstilt. Vi kartlegger hva som eventuelt er årsaken til at prosjektene ikke er realisert, og om prosjektene er gjennomført i samsvar med de opprinnelige planene. Til slutt ser vi nærmere på hvordan prosjektene er finansiert. Vi undersøker hvilke finansieringskilder som bidrar i tillegg til IN, og om prosjektene har fått tilleggfinansiering fra IN.

### 4.1 BENYTTETE TILSAGN

Andelen benyttede tilsagn har økt med 14 prosentpoeng fra førundersøkelsen. Det innebærer at 97 prosent av bedriftene nå har benyttet seg av tilsagnet som de fikk i 2001. Dette er på nivå med de to foregående etterundersøkelsene. Benyttelsen av tilsagnet varierer fra 100 til 92 prosent mellom de ulike virkemidlene. Mottakerne av OFU/IFU, etablererstipend og bygdeutviklingsmidler er de som i størst grad har tatt tilsagnet i bruk, mens de som har fått landsdekkende risikolån og grunnfinansieringslån til fiskeflåten i minst grad har benyttet det. Oversikten over andelen benyttede tilsagn for de ulike virkemidlene vises i tabellen nedenfor.

**Tabell 4-1 Benyttede tilsagn etter virkemiddel. Prosent.**

Virkemiddel	N	Benyttet	Ikke benyttet
OFU/IFU	57	100	0
Etablererstipend	147	99	1
Bygdeutviklingsmidler	127	98	2
Lavrisikolån	30	97	3
Distriktsutviklingstilskudd	136	96	4
Distriktsrettede risikolån	38	95	5
Landsdekkende utviklingstilskudd	19	95	5
Lån til landbruket	63	95	5
Grunnfinansieringslån fiskeflåten	33	94	6
Landsdekkende risikolån	26	92	8
<b>Totalt</b>	<b>676</b>	<b>97</b>	<b>3</b>

## 4.2 INS OPPFØLGING AV TILSAGNSMOTTAKERNE

Ett element i INs forretningsidé er å følge opp de prosjektene som har fått tilsagn. I dette kapitlet blir det gått inn på hvor mange virksomheter som har fått oppfølging fra IN og hvem som tok initiativet til den. Dessuten kartlegges det på hvilke områder bedriftene har fått oppfølging og hvor fornøyde de er med den.

### 4.2.1 Hvor mange bedrifter har fått oppfølging?

Virksomhetene ble spurt om IN har bidratt med oppfølging etter at tilsagnet ble gitt. 34 prosent svarte ”ja” på dette spørsmålet, mens 66 prosent svarte ”nei”. Av de som svarte ”nei”, presiserte imidlertid 61 prosent at slik oppfølging ikke er nødvendig eller forventet. Dette innebærer at det bare er 5 prosent av de bedriftene som ikke har fått oppfølging som ønsket å få det. Dette er om lag samme andel som i etterundersøkelsene for 1999 og 2000-kullet.

Det er store forskjeller mellom de ulike virkemidlene når det gjelder i hvilken grad IN har bidratt med oppfølging. Disse forskjellene skyldes først og fremst ulike ønsker blant virkemiddelmottakerne. Mottakerne av landsdekkende utviklings-tilskudd (71 prosent) og landsdekkende risikolån (54 prosent) er de som i størst grad har fått oppfølging, mens mottakerne av bygdeutviklingsmidler (19 prosent) og lån til landbruket (19 prosent) har fått oppfølging i minst grad. Dette er de to samme virkemidlene som i fjorårets undersøkelse. Virksomhetenes svar fordelt etter virkemiddel vises i tabellen under.

**Tabell 4-2 Har IN bidratt med oppfølging etter tilsagnet? Fordeling etter virkemiddel. Prosent.**

Virkemiddel	N	Ja	Nei	Vet ikke
Landsdekkende utviklingstilskudd	17	71	29	0
Landsdekkende risikolån	24	54	46	0
Grunnfinansieringslån til fiskeflåten	31	48	52	0
Etablererstipend	90	47	52	1
Distriktsrettede risikolån	35	46	54	0
OFU/IFU	56	39	61	0
Lavrisikolån	29	35	66	0
Distriktsutviklingstilskudd	130	30	70	0
Bygdeutviklingsmidler	124	19	82	0
Lån til landbruket	58	12	88	0
<b>Totalt</b>	<b>594</b>	<b>34</b>	<b>66</b>	<b>0</b>

De bedriftene som har fått oppfølging fra IN ble også spurt om hvem som tok initiativ til kontakten mellom IN og bedriften. 65 prosent framhever at initiativet til kontakten først og fremst ble tatt av bedriften selv. 23 prosent svarer at initiativet

til kontakten noen ganger ble tatt av bedriften og noen ganger av IN, mens 10 prosent sier at initiativet ble tatt av IN. Dette er tilnærmet samme bilde som i de to forgående etterundersøkelsene.

#### 4.2.2 Områder hvor bedriftene har fått oppfølging

For å få inntrykk av hvilke områder bedriftene har fått oppfølging på, ble de som har fått oppfølging bedt om å angi graden av oppfølging på en del sentrale områder knyttet til bedriftsutvikling. Resultatene viser at virksomhetene først og fremst har fått økonomisk veiledning. På dette området har 53 prosent fått oppfølging i noen eller stor grad (skår 3-7). De to områdene som følger deretter er utvikling av samarbeidspartnere/nettverk (48 prosent) og markedsutvikling (42 prosent). Andelen som har fått oppfølging i noen eller stor grad på de øvrige områdene ligger mellom 40 og 19 prosent. Sammenlignet med forrige etterundersøkelse er omfanget av oppfølging i noen og stor grad på de ulike områdene på tilnærmet samme nivå, og det er de samme områdene som har fått mest oppfølging. Bedriftenes svargivning på de ulike oppfølgingsområdene framgår av tabellen under.

**Tabell 4-3 Områder hvor bedriften har fått oppfølging fra IN. Prosent. (n=199)**

	I liten grad	I noen grad	I stor grad	Vet ikke
Utvikling av samarb. partnere/ nettverk	48	19	29	4
Økonomisk veiledning	45	27	26	3
Utvikling av organisasjon og ledelse	58	21	19	3
Markedsutvikling	55	24	18	3
Produkt/tjenesteutvikling	60	18	18	4
Utvikling av produksjonsprosessen	72	15	9	4
Valg/utvikling av teknologiløsninger	75	14	7	4

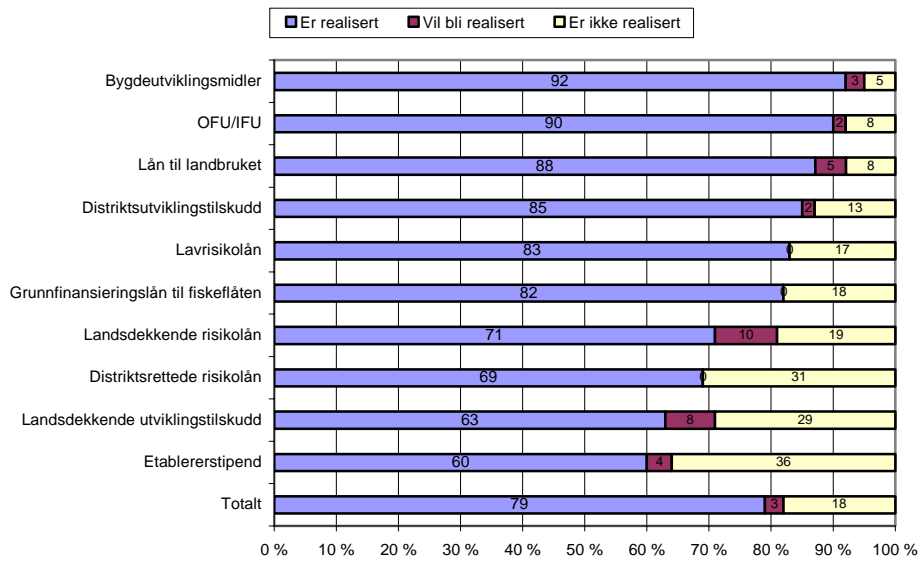
Bedriftene som fikk oppfølging fra IN ble også bedt om å svare på hvor fornøyde de er med den. Ut fra en overordnet vurdering synes virksomhetene å være godt tilfredse. Så mange som 69 prosent av dem sier at de i stor grad (skår 5-7) er fornøyde, mens kun 6 prosent er fornøyde i liten grad (skår 1-2). Dette er i stor grad samme resultat som de to foregående etterundersøkelsene. En korrelasjonsanalyse viser at de virksomhetene som har fått oppfølging i stor grad på de ulike områdene er mer fornøyde med oppfølgingen enn de som har fått veiledning i liten grad. Dette gir visse indikasjoner på at bedriftene faktisk synes at oppfølgingen hadde en positiv innvirkning på det prosjektet som fikk støtte eller på virksomheten som helhet.

### 4.3 PROSJEKTENES FERDIGSTILLELSE

I figuren under vises prosjektenes ferdigstillelse. I presentasjonen inkluderes også de prosjektene hvor bedriften har blitt nedlagt eller gått konkurs. Grunnen til det er at dette gir et bedre og mer representativt bilde av hvor mange prosjekter som faktisk har blitt realisert. I framstillingen har vi lagt til grunn at de bedriftene som har blitt nedlagt eller gått konkurs ikke har realisert prosjektet. Dette innebærer at andelen prosjekter som oppgis å være realisert utgjør et konservativt estimat. Begrunnelsen for dette er at det er sannsynlig at også noen av de bedriftene som har blitt nedlagt eller gått konkurs har realisert prosjektet før de opphørte.

Av figuren nedenfor framgår det at 79 prosent av prosjektene er realisert, mens ytterligere 3 prosent forventes å bli realisert. 18 prosent av prosjektene er ikke blitt realisert. Sammenlignet med fjorårets undersøkelse har andelen prosjekter som har blitt realisert gått opp med 11 prosentpoeng, noe som først og fremst skyldes færre nedleggelse og konkurser. Ser en bort fra de prosjektene hvor bedriften har blitt nedlagt eller gått konkurs, har 89 prosent av prosjektene blitt realisert. Dette er tilnærmet samme resultat som i forrige etterundersøkelse.

Det er stor variasjon mellom de ulike virkemidlene når det gjelder i hvilken grad prosjektene er ferdigstilt, og denne forskjellen skyldes først og fremst ulikheter i hvor mange bedrifter som har blitt lagt ned eller gått konkurs. Flest prosjekter er ferdigstilt blant mottakere av bygdeutviklingsmidler (92 prosent), OFU/IFU (90 prosent) og lån til landbruket (88 prosent), mens færrest er ferdigstilt blant dem som har fått landsdekkende utviklingstilskudd (63 prosent) og etablererstipend (60 prosent). Som det avtegnes i figuren under ligger ferdigstillingsgraden fra 69 til 85 prosent for de resterende virkemiddelmottakerne.



**Figur 4-1 Status for prosjektets realisering (N=737).**

Bedriftene ble også bedt om å angi om prosjektet ble gjennomført i samsvar med de opprinnelige planene fra 2001. Som for prosjektenes ferdigstillelse er også de bedriftene som har blitt nedlagt eller gått konkurs inkludert i framstillingen her. Totalt oppgir 72 prosent av virksomhetene at prosjektet ble realisert i samsvar med planene, mens 27 prosent framhever at det ikke ble det. Ser en bort fra de observasjonene hvor bedriften har blitt nedlagt eller gått konkurs, har 88 prosent av prosjektene blitt realisert i samsvar med planene. Dette er så å si samme bilde som i fjor.

Som det illustreres i tabellen under, er det stor variasjon mellom de ulike virkemidlene når det gjelder i hvilken grad prosjektet ble realisert i henhold til de opprinnelige planene. Flest prosjekter er realisert i samsvar med planene blant mottakere av lån til landbruket (88 prosent), og bygdeutviklingsmidler (88 prosent), mens færrest er det blant dem som har fått landsdekkende utviklingstilskudd (58 prosent) og etablererstipend (55 prosent). Som for prosjektrealisering skyldes disse forskjellene først og fremst ulikheter mellom virkemidlene når det gjelder andelen bedrifter som har blitt nedlagt eller gått konkurs.

**Tabell 4-4 Prosjektgjennomføring i samsvar med planene fra 2001 etter virkemiddel. Prosent.**

Virkemiddel	N	Ja	Nei	Vet ikke
Lån til landbruket	64	86	13	2
Bygdeutviklingsmidler	131	86	13	1
Distriktsutviklingstilskudd	151	78	23	0
Grunnfinansieringslån til fiskeflåten	39	77	21	3
Lavrisikolån	36	75	25	0
OFU/IFU	61	71	30	0
Distriktsrettede risikolån	52	62	39	0
Landsdekkende risikolån	31	61	36	3
Landsdekkende utviklingstilskudd	24	58	42	0
Etablererstipend	148	55	45	0
<b>Totalt</b>	<b>737</b>	<b>72</b>	<b>27</b>	<b>1</b>

#### 4.4 PROSJEKTENES FINANSIERING

Prosjektene finansieres domineres av tre kilder: Egenkapital, IN-midler og banklån. I gjennomsnitt finansieres prosjektene med 42 prosent egenkapital, 38 prosent IN-midler og 14 prosent banklån. I tillegg har noen prosjekter fått delfinansiering fra eksterne investorer (2 prosent), andre kilder (2 prosent), andre offentlige kilder (2 prosent), og Norges forskningsråd (1 prosent). Andelen av de ulike finansieringskildene er i stor grad lik som i de to forrige etterundersøkelsene.

##### 4.4.1 Prosjektene finansieringskilder etter virkemiddel

I tabellen under vises andelen av de ulike finansieringskildene som er benyttet blant de forskjellige hovedgruppene av virkemiddelmottakere. Det framgår at det er relativt stor forskjell i finansiering mellom dem. Å delfinansiere prosjektet med egenkapital er mest utbredt for mottakerne av OFU/IFU (57 prosent), mens det er minst vanlig blant de som har fått lån til landbruket (24 prosent). For de resterende virkemidlene ligger egenkapitalandelen på 29 til 47 prosent.

Når det gjelder bruk av bankfinansiering, varierer andelen fra 30 til 2 prosent av prosjektets totale finansieringsbehov. Denne finansieringskilden er mest anvendt av mottakere av distriktsrettede risikolån, mens den er minst utbredt blant de som har fått tilsagn om OFU/IFU. For de resterende virkemidlene ligger andelen banklån i intervallet mellom 6 til 17 prosent. Også for INs andel av prosjektfinansieringen er det en del ulikheter etter type virkemiddel. Med en andel på 62 prosent er INs finansieringsandel størst for mottakerne av lån til landbruket, mens den er lavest for de som har fått OFU/IFU (26 prosent). For de andre virkemidlene ligger

andelen IN-finansiering mellom 29 til 58 prosent. Anvendelse av annen finansiering og benyttelse av eksterne investorer er mest brukt blant mottakerne av landsdekkende utviklingstilskudd.

**Tabell 4-5 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter virkemiddel. Prosent. (n=607)**

Virkemiddel	Egenkap.	Banklån	IN	NFR	Annen off.	Ekst. inv.	Annet
Lavrisikolån	29	17	49	0	0	0	1
Landsdekkende risikolån	42	12	35	0	1	3	3
Distriktsrettede risikolån	37	30	32	0	1	0	0
Landsdekkende utv.tilskudd	40	8	31	2	0	14	6
Distriktsutviklingstilskudd	47	17	29	1	4	3	2
Etablererstipend	42	16	34	0	2	3	2
OFU/IFU	57	2	26	1	3	5	3
Grunnfin.lån til fiskeflåten	30	13	58	0	1	0	0
Lån til landbruket	28	10	62	2	2	3	4
Bygdeutviklingsmidler	44	13	38	0	1	0	2
<b>Totalt</b>	<b>42</b>	<b>14</b>	<b>38</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>

I tillegg til å se på gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandel for de ulike virkemidlene har vi også undersøkt hvor stor andel av virksomhetene som har benyttet seg av egenkapital og banklån. Grunnen til at vi kun tar for oss disse to finansieringskildene er at dette er de to mest utbredte i tillegg til IN.

Det viser seg at mellom 65 og 97 prosent av bedriftene har benyttet seg av egenkapital. Egenkapitalandelen er minst blant mottakerne av landsdekkende utviklingstilskudd, mens den er størst blant mottakerne av distriktsrettede risikolån og bygdeutviklingsmidler. For de øvrige virkemiddelmottakerne ligger andelen egenkapitalfinansiering på 83 til 96 prosent. Når det gjelder banklån, varierer bruken sterkt mellom de ulike virkemidlene. Andelen er minst blant mottakerne av OFU/IFU (7 prosent) og landsdekkende utviklingstilskudd (16 prosent), mens den er høyest blant de som har fått distriktsrettede risikolån (64 prosent). For de resterende virksomhetene er det mellom 27 og 47 prosent som har benyttet seg av banklån.

#### **4.4.2 Prosjektenes finansieringskilder etter distriktpolitisk virkeområde**

Prosjektenes finansieringskilder er også fordelt etter distriktpolitisk virkeområde. Det viser seg at det er mindre forskjeller i hvordan prosjektene er finansiert ut fra virkeområde enn hva som er tilfelle ved fordelig etter virkemiddeltype. Noen mindre ulikheter er imidlertid fortsatt til stede. Bruk av egenkapital til del-



finansiering av prosjektet er mest brukt i sone C (45 prosent) og utenfor virkeområdet (44 prosent), mens kilden er minst brukt i sone A (36 prosent). Når det gjelder banklån, er andelen prosjekter med denne delfinansieringen størst i sone A (20 prosent) og minst utenfor virkeområdet (10 prosent). INs prosjektfinansieringsandel er høyest i sone A (47 prosent) og lavest i sone C (34 prosent). I sone B og utenfor virkeområdet ligger INs finansieringsandel på henholdsvis 41 og 37 prosent. Denne fordelingen er rimelig som forventet i forhold til de retningslinjene IN har å forholde seg til. Som vist i tabellen under, er det relativt små forskjeller mellom virkemiddelssonene når det gjelder anvendelsen av de resterende finansieringskildene.

**Tabell 4-6 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter distriktpolitisk virkeområde. Prosent. (n=607)**

Virkemiddel	Egenkap.	Banklån	IN	NFR	Annen off.	Ekst. inv.	Annet
Sone A	36	20	47	3	4	3	4
Sone B	37	19	41	1	2	1	2
Sone C	45	13	34	0	3	2	1
Utenfor	44	10	37	1	1	4	2
<b>Totalt</b>	<b>42</b>	<b>14</b>	<b>38</b>	<b>0</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>2</b>

I tillegg til analysen over ble det også gjort en egen analyse for mottakerne distriktsrette risikolån og distriktsutviklingstilskudd. Denne viser at egenkapitalandelen er noe større i sone C enn i de øvrige virkeområdene, mens bruken av IN-midler er svakt høyere i sone A enn i sone B og C. Forskjellen mellom sonene er imidlertid ikke statistisk signifikant. Resultatene for de ulike finansieringskildene vises i tabellen under.

**Tabell 4-7 Gjennomsnittlig prosjektfinansieringsandeler etter distriktpolitisk virkeområde. Mottakere av distriktsrettede risikolån og distriktsutviklingstilskudd. Prosent. (n=166)**

Sone	Egenkap.	Banklån	SND	NFR	Annen off.	Ekst. inv.	Annet
Sone A	40	24	34	0	0	0	1
Sone B	41	24	30	0	1	1	1
Sone C	48	14	29	0	4	2	1
Utenfor	42	23	27	0	2	7	0
<b>Totalt</b>	<b>44</b>	<b>20</b>	<b>30</b>	<b>0</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>1</b>

#### 4.4.3 Tilleggsfinansiering fra IN

Virksomhetene ble spurt om de har mottatt tilleggfinansiering fra IN. 20 prosent svarer bekreftende på dette, noe som er 6 prosentpoeng høyere enn i forrige etterundersøkelse. Det er imidlertid en del variasjon i svargivningen alt etter hvilket virkemiddel som er mottatt. De som først og fremst har fått tilleggfinansiering er mottakerne av grunnfinansieringslån til fiskeflåten (41 prosent) og landsdekkende utviklingstilskudd (35 prosent). En mulig årsak til dette kan være at det er relativt store prosjekter hvor det kan være vanskelig å estimere prosjektkostnadene nøyaktig. Dette kan føre til at det blir behov for ytterligere finansiering. Tilleggfinansiering fra IN er minst utbredt blant dem som har fått lavrisikolån (13 prosent) og bygdeutviklingsmidler (13 prosent). De resterende virkemidlenes svar vises i tabellen under.

Tabell 4-8 Tilleggsfinansiering etter virkemiddel. Prosent.

Virkemiddel	N	Ja	Nei	Vet ikke
Lavrisikolån	30	13	83	3
Landsdekkende risikolån	25	16	84	0
Distriktsrettede risikolån	36	14	86	0
Landsdekkende utviklingstilskudd	17	35	65	0
Distriktsutviklingstilskudd	132	15	83	2
Etablererstipend	95	32	66	2
OFU/IFU	56	16	82	2
Grunnfinansieringslån til fiskeflåten	32	41	59	0
Lån til landbruket	59	27	71	2
Bygdeutviklingsmidler	125	13	86	1
<b>Totalt</b>	<b>607</b>	<b>20</b>	<b>78</b>	<b>1</b>

#### 4.5 OPPSUMMERING

Prosjektoppfølgning er ett av elementene som inngår i INs forretningsidé. Det viser seg at 34 prosent av bedriftene har fått oppfølging fra IN etter tilsagnet. 61 prosent synes ikke oppfølging er nødvendig eller forventet, mens 5 prosent ikke har fått oppfølging selv om de ønsket det. Dette er om lag samme andel som i etterundersøkelsene for 1999 og 2000-kullet. De virkemiddelmottakerne som i størst grad har fått oppfølging er mottakere av landsdekkende utviklingstilskudd og landsdekkende risikolån.

Initiativet til kontakten mellom IN og bedriften ble tatt av bedriften selv i 65 prosent av tilfellene. I 23 prosent av tilfellene ble initiativet tatt av både bedriften og IN, mens det i 10 prosent av tilfellene ble tatt av IN. Virksomhetene fikk først

og fremst veiledning når det gjelder økonomi og samarbeidspartnere/nettverk. 69 prosent av virksomhetene er i stor grad fornøyde med oppfølgingen fra IN, mens kun 6 prosent er lite fornøyde.

79 prosent av prosjektene er realisert, 3 prosent forventes å bli realisert og 18 prosent er ikke blitt realisert. Ser en bort fra de prosjektene hvor bedriften har blitt nedlagt eller gått konkurs, har 89 prosent av prosjektene blitt realisert. Det er stor variasjon mellom de ulike virkemidlene når det gjelder prosjektenes ferdigstillingsgrad. Flest prosjekter er ferdigstilt blant mottakerne av bygdeutviklingsmidler (92 prosent), mens færrest er det blant dem som har fått etablerstipend (60 prosent). Forskjellen i ferdigstilling mellom virkemidlene skyldes først og fremst ulikheter i hvor mange bedrifter som har blitt lagt ned eller gått konkurs. 72 prosent av virksomhetene oppgir at prosjektet ble realisert i samsvar med planene fra 2001.

Prosjektene finansieres domineres av tre kilder: Egenkapital, IN-midler og banklån. I gjennomsnitt finansieres prosjektene med 42 prosent egenkapital, 38 prosent IN-midler og 14 prosent banklån. I tillegg har noen prosjekter fått delfinansiering fra andre kilder. Det er en viss variasjon i finansieringssammensetning ut fra hvilket virkemiddel det er gitt tilsagn om, mens forskjellene er mindre gruppert etter distriktpolitisk virkeområde. 20 prosent av bedriftene har mottatt tilleggsfinansiering fra IN. Dette er en økning på 6 prosentpoeng fra forrige etterundersøkelse.

## 5. FINANSIERINGENS BETYDNING FOR PROSJEKTRREALISERINGEN

I førundersøkelsen ble INs betydning for prosjektets realisering (addisjonalitet) kartlagt. En tilsvarende kartlegging er nå gjentatt 4 år senere. Her ble bedriftene spurt om de i ettertid ville ha realisert prosjektet og om INs betydning for prosjektrrealiseringen. I siste del av kapitlet brukes bedriftenes svar på dette og andre spørsmål til å gjøre noen betraktninger rundt hvor stor andel av prosjektene som i ettertid kan betraktes som vellykkede sett fra bedriftenes og INs side.

### 5.1 VILLE BEDRIFTENE HA REALISERT PROSJEKTET SETT I ETTERTID?

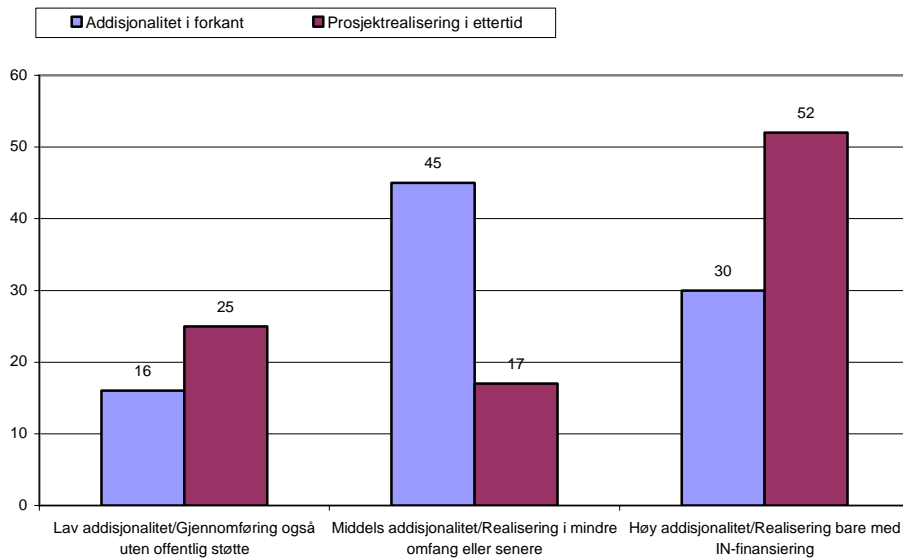
Bedriftene ble spurt om de nå i dag ville ha realisert prosjektet som de fikk tilsagn til i 2001. Som det framgår av tabellen under, framhever 52 prosent at de bare ville ha realisert prosjektet med IN-finansiering. 17 prosent påpeker at de ville ha realisert prosjektet i mindre omfang eller på et senere tidspunkt, mens 25 prosent sier de ville ha realisert det også uten offentlig finansiering. Kun 5 prosent av bedriftene ville ikke ha realisert prosjektet sett i ettertid, og av disse er kun 2 bedrifter som mener IN burde ha stoppet prosjektet. Sett i forhold til fjorårets etterundersøkelse har det som det framgår av tabellen skjedd svært små endringer i bedriftenes svargivning. Ut fra en samlet vurdering er svarfordelingen tilnærmet lik.

**Tabell 5-1 Ville bedriften realisert prosjektet vurdert nå i dag? Svarene til 2001-kullet, 2000-kullet og 1999-kullet. Prosent.**

	2001-kullet	2000-kullet	1999-kullet
Ja, men bare med IN-finansiering (høy)	52	53	56
Ja, men i mindre omfang/senere i tid (middels)	17	16	12
Ja, også uten offentlig finansiering (lav)	25	25	22
Nei	5	4	7
Nei, og IN burde stoppet prosjektet	0	0	1
Vet ikke	1	2	2
<b>Totalt</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
N	594	585	607

I figuren under sammenlignes bedriftenes vurdering av hvorvidt prosjektet burde vært realisert sett i ettertid med addisjonaliteten i førundersøkelsen. Ved sammenligningen er det viktig å være klar over at en måler noe ulike ting i førundersøkelsen og etterundersøkelsen. Ved måling av addisjonalitet i førundersøkelsen får en klarlagt hva bedriften ville gjort dersom prosjektet ikke hadde fått tilsagn. Denne beslutningen blir tatt uten at en kjenner prosjektets faktiske utvikling, noe som er den reelle beslutningssituasjonen for bedriftene. Ut fra vår vurdering beskriver derfor førundersøkelsen addisjonaliteten på en mer treffsikker måte. I etterundersøkelsen vurderes spørsmålet om addisjonalitet mer ut fra etterpåklokskap. Det hele blir i større grad et spørsmål om det ville vært bra eller mindre bra om prosjektet hadde blitt gjennomført uten støtte. Siden de aller fleste prosjekter viser seg å være tyngre å gjennomføre enn det en trodde på forhånd, er det grunn til å forvente at flere ser støtten som mer nødvendig i etterkant enn i forkant.

De vurderingene som er gjort i avsnittet over støttes i stor grad opp av de faktiske resultatene. Det viser seg at bedriftene vurderer INs betydning for prosjektrealiseringen til å være større nå enn i førundersøkelsen. I dag mener 52 prosent av virksomhetene at IN har hatt avgjørende betydning for prosjektrealiseringen. Dette er en økning på 22 prosentpoeng jamført med andelen med høy addisjonalitet i førundersøkelsen (30 prosent), noe som trolig reflekterer at de fleste prosjekter viser seg å være mer krevende å gjennomføre enn det en trodde i utgangspunktet. Andelen bedrifter som mener prosjektet kunne vært realisert uansett (25 prosent), er 9 prosentpoeng høyere enn andelen med lav addisjonalitet i førundersøkelsen (16 prosent). Dette er en økning på 4 prosentpoeng i forhold til forrige etterundersøkelse. En mulig årsak til økningen kan være at bedriftene er mer optimistiske med tanke på sin situasjon i dag enn for ett år siden. Andelen virksomheter som mener prosjektet burde vært realisert i mindre omfang eller senere i tid har gått ned fra 45 prosent i førundersøkelsen til 17 prosent i etterundersøkelsen.



Figur 5-1 INs betydning for realisering av prosjektet i forkant og etterkant. Prosent.

### 5.1.1 Prosjektrealisering i ettertid etter virkemiddel

Det er relativt stor variasjon mellom de ulike virkemiddelmottakerne når det gjelder deres vurdering av INs betydning for prosjektgjennomføringen sett i ettertid. De som i størst grad uttrykker avhengighet av IN-finansiering er mottakerne av lån til landbruket (66 prosent). IN er også avgjørende for over 60 prosent av dem som har fått grunnfinansieringslån til fiskeflåten og bygdeutviklingsmidler. Den andelen virksomheter som også ville realisert prosjektet uten INs medvirkning, er størst blant mottakerne av etablererstipend (40 prosent). Dette skyldes trolig at disse er sterkt motiverte for å gjennomføre sitt prosjekt samt at det er de som får de minste tilsagnene fra IN, noe som vil gi dem større muligheter for å skaffe alternativ finansiering til INs del av prosjektet. For de øvrige virkemiddelkategoriene ligger den samme andelen i intervallet fra 31 prosent til 6 prosent.

Andelen bedrifter som ville gjennomført prosjektet i mindre omfang eller senere i tid er størst blant mottakerne av landsdekkende risikolån (38 prosent) og landsdekkende utviklingstilskudd (29 prosent). En mulig årsak til dette er at dette er relativt store og kompliserte prosjekter med et høyt innslag av forskning og utvikling. For de andre virkemidlene ligger andelen mellom 22 og 3 prosent.

**Tabell 5-2 Ville bedriften ha realisert prosjektet i ettertid? Fordeling etter virkemiddel. Prosent. (n=594)**

Virkemiddel	Ja, bare med IN	Ja, også uten IN	Senere/ mindre omfang	Nei	Nei, burde vært stoppet	Vet ikke
Lavrisikolån	48	31	10	7	0	3
Landsdekkende risikolån	38	21	38	4	0	0
Distriktsrettede risikolån	54	23	14	9	0	0
Landsdekkende utv.tilskudd	53	6	29	12	0	0
Distriktsutviklingstilskudd	48	23	22	6	0	2
Etablererstipend	37	40	19	2	2	0
OFU/IFU	55	16	21	7	0	0
Grunnfin.lån til fiskeflåten	65	26	3	7	0	0
Lån til landbruket	66	21	9	5	0	0
Bygdeutviklingsmidler	61	26	11	2	0	0
<b>TOTALT</b>	<b>52</b>	<b>25</b>	<b>17</b>	<b>5</b>	<b>0</b>	<b>1</b>

### 5.1.2 Prosjektrealisering i ettertid etter distriktpolitisk virkeområde

I tabellen under vises det hvor stor andel av bedriftene i de ulike distriktpolitiske virkeområdene som er avhengig av INs bidrag for å realisere prosjektet. For å være mest mulig sikker på at det ikke er ulik virkemiddelsammensetning som slår ut når det gjelder INs bidrag for prosjektrealiseringen, men beliggenheten i seg selv, blir de forskjellige virkemiddelsoenene også sett i forhold til fire hovedkategorier av virkemidler. Disse er ordinære virkemidler, etablererstipend, OFU/IFU og landbruk.

Resultatene viser at det ut fra distriktpolitisk virkeområde er relativt små forskjeller i bedriftenes vurdering av INs betydning for prosjektrealiseringen. Ut fra en totalvurdering er INs betydning for prosjektrealiseringen svakt høyere utenfor enn innenfor virkeområdet for mottakerne av både de ordinære virkemidlene, etablererstipend, OFU/IFU og landbruksvirkemidlene. Verken for noen av de fire virkemiddelkategoriene er imidlertid forskjellen mellom de ulike virkeområdene statistisk signifikant.

**Tabell 5-3 Andelen bedrifter som ville ha realisert prosjektet kun ved hjelp av IN. Fordeling etter distriktspolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Prosent. (n=594)**

Hovedvirkemiddel	Sone A	Sone B	Sone C	Utenfor	Totalt
Ordinære	44	56	47	46	50
Etablererstipend	29	43	44	31	37
OFU/IFU	*	50	100	52	55
Landbruk	67	76	52	57	62

\* Ingen observasjoner

### 5.1.3 Prosjektrealisering i ettertid etter bedriftstørrelse

INs betydning for prosjektrealiseringen er også fordelt i henhold til bedriftstørrelse og hovedvirkemiddel. Det er noe variasjon mellom de ulike størrelsesgruppene når det gjelder INs betydning for prosjektrealiseringen, men forskjellen mellom gruppene er heller ikke her statistisk signifikant for noen av virkemiddelkategoriene. Resultatene framgår av tabellen under.

**Tabell 5-4 Andelen bedrifter som ville ha realisert prosjektet kun ved hjelp av IN. Fordeling etter bedriftstørrelse og hovedvirkemiddel. Prosent. (n=594)**

Hovedvirkemiddel	0	1-9	10-19	20-49	50-99	100+	Totalt
Ordinære	61	48	50	50	20	25	50
Etablererstipend	34	41	*	*	*	*	37
OFU/IFU	55	50	57	67	*	*	55
Landbruk	62	80	*	*	*	*	62

\* Ingen observasjoner

## 5.2 ANDELEN VELLYKKEDE PROSJEKTER

IN står overfor flere utfordringer i forbindelse med prosjektutvelgelse. Organisasjonen må vurdere prosjektene ut fra den informasjonen de har på søknadstidspunktet. IN har imidlertid ikke fullstendig informasjon om prosjektet og/eller bedriften, og dette fører til at de kan gjøre feil når de skal bestemme seg for om et prosjekt skal få finansiering eller ikke. I dette avsnittet vil vi se nærmere på hvor vellykkede prosjektene kan sies å være.

### 5.2.1 Vellykkede og mislykkede prosjekter

For å komme fram til et anslag for hvor mange prosjekter som kan betraktes som vellykkede, legger vi til grunn samme framgangsmåte som Bræin et al. (2002). Utgangspunktet for denne er at det er rimelig å anta at bedriftene tar hensyn til om



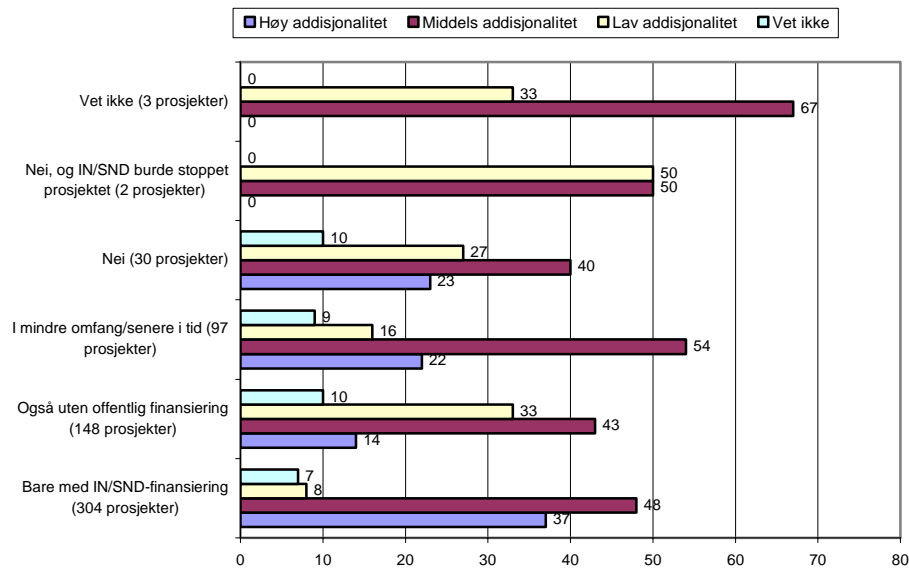
prosjektet har vært vellykket eller ikke når de vurderer om de ville ha realisert det sett i ettertid. Om de fortsatt ville ha gjennomført prosjektet, innebærer det at det kan sies å være vellykket sett fra bedriftenes side. Med dette som premiss kan virksomhetenes svar i kapittel 5.1 tolkes på følgende måte:

- 77 prosent av prosjektene er *vellykkede*. Dette er prosjekter som ville blitt realisert fullt ut enten med eller uten IN-finansiering.
- 17 prosent er *delvis vellykket*. Dette er prosjekter som burde vært realisert i mindre omfang/senere i tid.
- 5 prosent av prosjektene er *mislykket*. Dette er prosjekter som bedriftene mener ikke burde vært realisert.

### 5.2.2 Prosjektets vellykkethet og addisjonalitet i forkant

Vi har tidligere i kapitlet sammenlignet betydningen for prosjektrealiseringen i ettertid og addisjonaliteten i førundersøkelsen. Den sammenstillingen gir imidlertid ikke noe svar på sammenhengen mellom prosjektets vellykkethet og addisjonalitet i forkant for det enkelte prosjekt. For å få til dette, vises det i figuren under hvordan INs betydning for prosjektrealiseringen fordeler seg i henhold til addisjonalitet i førundersøkelsen. Hovedresultatene fra denne sammenstillingen kan oppsummeres i følgende punkter:

- IN har delfinansiert 32 mislykkede prosjekter, det vil si prosjekter som virksomheten i ettertid mener ikke burde vært realisert.
- IN har delfinansiert 148 vellykkede prosjekter der bedriften i ettertid mener at prosjektet kunne vært realisert uten INs medvirkning. Av disse ville 49 prosjekter (33 prosent) blitt realisert også uten IN, det vil si at de har lav addisjonalitet.
- IN har delfinansiert 304 vellykkede prosjekter der bedriften i ettertid mener at INs bidrag har vært nødvendig. Av disse ville 24 prosjekter (8 prosent) blitt realisert også uten IN, det vil si at de har lav addisjonalitet.



**Figur 5-2 Sammenhengen mellom bedriftenes oppfatning av addisjonaltet i forkant og prosjekterrealisering i ettertid. Prosent.**

### 5.2.3 Feilvurderte prosjekter sett i ettertid

I utgangspunktet skal IN bidra til å realisere gode prosjekter som ellers ikke ville blitt realisert (høy addisjonaltet) og som har relativt høy risiko. I følge Bræin et al. (2002) innebærer dette at det vurdert i ettertid kan betraktes som feilvurderinger å gi IN-støtte til realisering av følgende prosjekter:

- Prosjekter som virksomheten selv ikke ville realisert i ettertid (mislykkede prosjekter).
- Vellykkede prosjekter som ville blitt realisert også uten INs bidrag (lav addisjonaltet) og som bedriften i ettertid mener kunne vært realisert uten INs medvirkning.
- Prosjekter der virksomheten har blitt nedlagt/gått konkurs eller prosjektet nedlagt.

Foran så vi at IN har delfinansiert 32 mislykkede prosjekter, samt 49 prosjekter som ville blitt gjennomført uten IN-støtte, og som bedriftene i ettertid også mener kunne vært gjennomført uten IN-støtte. I tillegg har IN også delfinansiert 61 prosjekter der prosjektet er nedlagt og bedriften er nedlagt eller konkurs. Samlet sett medfører det at 142 av prosjektene som inngår i etterundersøkelsen i ettertid

kan betraktes som feilvurderinger fra IN sin side, jf. tabellen under. Om en forutsetter at det er en tilsvarende andel feilvurderinger i de 450 bedriftene som ikke har svart på etterundersøkelsen, kan totalt 196 prosjekter ses på som feilvurderinger. I forhold til det opprinnelige utvalget utgjør feilvurderingene en andel på 17 prosent. Dette er en reduksjon på 5 og 1 prosentpoeng i forhold til de to siste undersøkelsene. Hvor vidt det estimerte antall feilvurderinger er en høy eller lav feilrate finnes det ikke noe fasitsvar på. Momenter som må tas med i vurderingen er blant annet at IN skal ta risiko og i hvilken grad prosjektene fører til positive eksterne effekter. Om de fører til det sistnevnte, kan de likevel være vellykkede ut fra en samfunnsøkonomisk vurdering.

**Tabell 5-5 Feilvurderte prosjekt sett i ettertid. Prosent.**

	N	Prosent
Mislykkede prosjekter	32	23
Bedriften nedlagt/konkurs/prosjektet nedlagt	61	43
Vellykkede prosjekter med lav addisjonalitet og som bedriften i ettertid mener kunne vært realisert uten IN	49	35
Sum feilvurderte prosjekt i etterundersøkelsen	142	100
Antall feilvurderte prosjekter i utvalget	196	
Andel feilvurderte prosjekter i utvalget/sum utvalg	1187	17

### 5.3 OPPSUMMERING

Bedriftene ble spurt om de nå i dag ville ha realisert prosjektet som de fikk tilsagn til i 2001. 52 prosent framhever at de bare ville ha realisert prosjektet med IN-finansiering. 17 prosent ville ha realisert prosjektet i mindre omfang eller på et senere tidspunkt, mens 25 prosent sier de ville ha realisert prosjektet også uten offentlig finansiering. Kun 5 prosent av bedriftene ville ikke ha realisert prosjektet. Sammenlignet med resultatene for addisjonalitet i førundersøkelsen har andelen virksomheter hvor IN har hatt avgjørende betydning for prosjektrealiseringen økt med 22 prosentpoeng. Denne økningen reflekterer trolig at de fleste prosjekter viser seg å være mer krevende å gjennomføre enn det bedriften trodde i utgangspunktet.

INs betydning for prosjektrealiseringen varierer en del etter virkemiddeltype. De som i størst grad uttrykker avhengighet av IN-finansiering er mottakerne av lån til landbruket (66 prosent), grunnfinansieringslån til fiskeflåten (65 prosent) og bygdeutviklingsmidler (61 prosent). INs betydning for prosjektrealiseringen er minst blant dem som har fått etablererstipend (37 prosent).

77 prosent av prosjektene betraktes som vellykkede av bedriftene, dvs. at de uansett ville blitt gjennomført, med eller uten IN-støtte. 17 prosent betraktes som delvis vellykkede, dvs. at de gjennomføres senere i tid eller i redusert omfang. 5 prosent av prosjektene betraktes som mislykkede.

IN har ikke fullstendig informasjon om bedriftene eller prosjektet på tilsagnstidspunktet. Dette kan føre til at de gjør feilvurderinger sett i ettertid. Feilvurderingene kan være knyttet til at IN a) gir støtte til prosjekter som bedriftene mener er mislykkede, b) bidrar til å realisere vellykkede prosjekter med lav addisjonalitet og som bedriftene også i ettertid ville realisert uten IN, eller c) har gitt støtte til prosjekter der bedriften har blitt nedlagt/gått konkurs eller prosjektet nedlagt. Ut fra en gjennomgang av disse punktene, kan 196 prosjekter betraktes som feilvurderinger fra IN sin side sett i ettertid. I forhold til det opprinnelige utvalget utgjør feilvurderingene en andel på 17 prosent.

## **DEL C: RESULTATVURDERING PÅ PROSJEKTNIVÅ**

## 6. PROSJEKTETS BETYDNING FOR BEDRIFTENS ØKONOMISKE UTVIKLING

INs finansieringsbistand skal bidra til å utvikle og skape mer robuste og lønnsomme bedrifter. Vi vil i dette kapitlet se nærmere på hvordan de IN-finansierte prosjektene bidrar i forhold til bedriftens overlevelse og lønnsomhetsutvikling. I tillegg vil vi gå inn på om prosjektene medvirker til omsetningsutvikling i ulike markeder samt inntektsøkninger og/eller kostnadsreduksjoner. Til slutt i kapitlet ser vi på andelen konkurser og nedleggelse blant bedriftene som inngikk i førundersøkelsen.

### 6.1 PROSJEKTETS BETYDNING FOR OVERLEVELSE

Av tabellen nedenfor framgår det at bedriftene mener at prosjektets betydning for overlevelse er større både i dag og om 2 år enn det de gjorde i førundersøkelsen. 67 prosent sier nå at prosjektet har stor betydning for bedriftens overlevelse i dag, mens det tilsvarende tallet for overlevelse om 2 år ligger på 69 prosent. Sammenlignet med prosjektoppstart er dette en økning på henholdsvis 12 og 5 prosentpoeng. Disse resultatene viser at det tar noe tid før en oppnår maksimal effekt av prosjektene, og at betydningen for overlevelse er aller størst etter 4-5 år. Vi gjør oppmerksom på at mottakerne av etablererstipend ikke er med i oversikten på grunn av at de ikke fikk spørsmål om prosjektets betydning for overlevelse i førundersøkelsen.

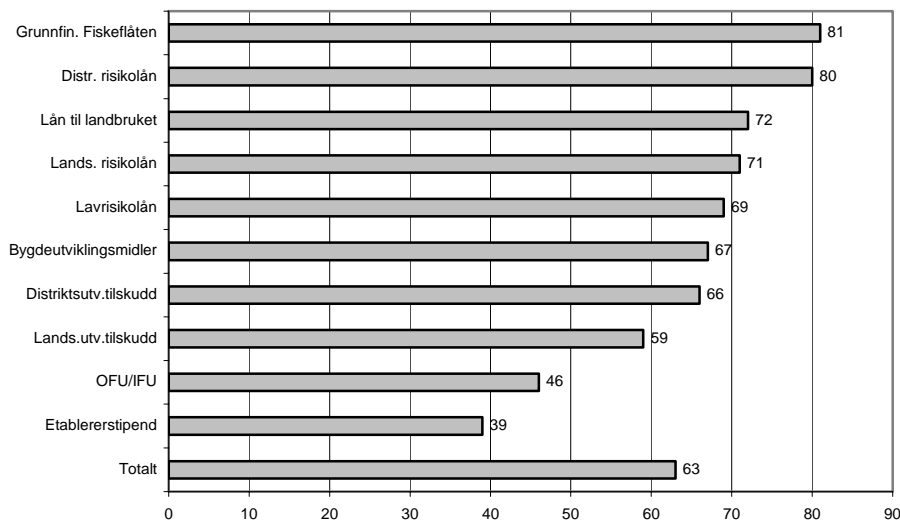
**Tabell 6-1 Prosjektets betydning for bedriftens overlevelse. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent.**

	Ex ante (før)	Ex post (etter)	Endring	N
Overlevelse i dag	55	67	+12	504
Overlevelse om 2 år	64	69	+5	504

Vi vil i det videre se på prosjektets betydning for overlevelse i dag i forhold til de ulike virkemidlene og de distriktpolitiske virkeområdene. Svarene her bygger kun på etterundersøkelsen, og vi har dermed også data fra etablererstipendmottakerne.

Fordelt etter virkemiddeltype viser figuren nedenfor andelen virksomheter som har svart at prosjektet i stor grad (skår 5-7) har betydning for deres overlevelse i dag. Det framgår at det er store forskjeller mellom de ulike virkemidlene. Som i fjor er et hovedtrekk ved resultatene at det ser ut til at det er de største prosjektene som har sterkest betydning for virksomhetenes overlevelse i dag. Dette illustreres

gjennom at det er prosjekter som er finansiert med grunnfinansieringslån til fiskeflåten som har aller størst betydning for overlevelse (81 prosent mener at prosjektet i stor grad har betydning). Deretter følger prosjekter finansiert med distriktsrettede risikolån (80 prosent), lån til landbruket (72 prosent) og landsdekkende risikolån (71 prosent). Blant de resterende virkemiddelmottakerne er betydningen for overlevelse i dag minst for mottakerne av OFU/IFU og etablererstipend. Blant disse mener henholdsvis 46 og 39 prosent at prosjektet i stor grad har betydning. Den viktigste grunnen til at disse virkemiddelene har minst betydning for overlevelse er trolig at det dreier seg om relativt stor og veletablerte bedrifter for OFU/IFU-mottakerne sin del, mens det for dem som har fått etablererstipend er små tilsagn som mottas fra IN sin side. Svarene for de ulike virkemidlene er rangert i figuren nedenfor.



**Figur 6-1 Prosjektets betydning for overlevelse i dag ex post fordelt etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594).**

I tabellen under er prosjektets betydning for overlevelse i dag i forhold til de distriktpolitiske virkeområdene vist. For å være sikker på at det ikke er ulik virkemiddelsammensetning som slår ut på overlevelsen, men beliggenheten i seg selv, blir de forskjellige virkemiddelssonene også sett i forhold til fire hovedkategorier av virkemidler. Disse er ordinære virkemidler, etablererstipend, OFU/IFU og landbruk. I tabellen nedenfor viser vi kun resultatene til de som har svart at prosjektet i stor grad (skår 5-7) har betydning for overlevelse i dag.

Ut fra en helhetsbetraktning er det slik at prosjektene i stor grad har lik betydning for overlevelse innenfor og utenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Ser en det i forhold til hovedkategori av virkemidler, er betydningen for overlevelse svakt større innefor enn utenfor virkeområdet for alle virkemiddelkategoriene, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Dette er samme bildet som i fjorårets undersøkelse. Tallene for de ulike hovedkategoriene av virkemidler vises i tabellen nedenfor.

**Tabell 6-2 Prosjektets betydning for overlevelse i dag ex post fordelt etter distriktspolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594).**

Hovedvirkemiddel	Sone A	Sone B	Sone C	Utenfor	Totalt
Ordinære	63	72	70	68	70
Etablererstipend	71	33	48	31	39
OFU/IFU	*	50	75	44	46
Landbruk	56	74	70	65	69

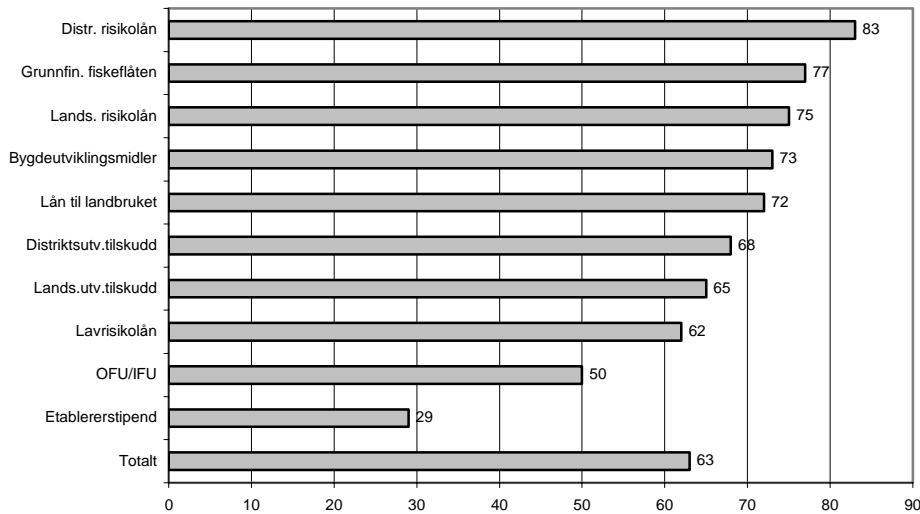
\* Ingen observasjoner

## 6.2 PROSJEKTETS BETYDNING FOR LØNNSOMHETSUTVIKLING

I førundersøkelsen (ex ante) påpekte 79 prosent av bedriftene at prosjektet var viktig for bedriftens lønnsomhetsutvikling (skår 5-7). I etterundersøkelsen (ex post) er dette redusert til 69 prosent. Dette er om lag som i forrige etterundersøkelse. Med andre ord mener 7 av 10 bedrifter at prosjektet fremdeles er viktig for lønnsomhetsutviklingen. Vi gjør oppmerksom på at mottakerne av etablererstipend ikke er med i sammenligningen på grunn av at de ikke fikk spørsmål om prosjektets betydning for lønnsomhetsutviklingen i førundersøkelsen.

Fordelt etter virkemiddeltype viser figuren nedenfor andelen som har svart at prosjektet i stor grad (skår 5-7) har betydning for lønnsomhetsutviklingen. Det framkommer at det er store forskjeller mellom de ulike virkemidlene. Størst betydning for lønnsomhetsutviklingen har prosjekt som er finansiert med distriktsrettede risikolån (82 prosent). Deretter kommer prosjekt finansiert med grunnfinansieringslån til fiskeflåten (77 prosent) og landsdekkende risikolån (75 prosent). Blant de resterende virkemidelmottakerne er det mellom 73 og 29 prosent av dem som mener prosjektet er viktig for lønnsomhetsutviklingen. Som for overlevelse er det også her de som har fått etablererstipend som synes prosjektet er av minst betydning for lønnsomheten. Dette er som forventet i og med at disse bedriftene befinner seg i en tidlig fase av sin utvikling samt at de har fått de minste tilsagnene fra IN. Svarene for de forskjellige virkemidlene er rangert i figuren nedenfor.





**Figur 6-2 Prosjektets betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling ex post fordelt etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent.**

I tabellen nedenfor er det vist hvor stor andel av prosjektene som har stor betydning (skår 5-7) for bedriftenes lønnsomhetsutvikling i de ulike distriktpolitiske virkeområdene. For å forsikre oss om at det er lokaliseringen som spiller inn og ikke virkemiddelfordelingen, er de forskjellige virkemiddelssonene også fordelt ut fra hvilken hovedvirkemiddelgruppe de tilhører (se kapittel 6-1 for en nærmere oversikt).

Det er liten forskjell i betydningen for lønnsomhetsutviklingen mellom de prosjektene som er lokalisert innenfor og utenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Forskjellen er størst for de landbruksrettede virkemidlene. Disse har 9 prosentpoeng større betydning innenfor enn utenfor virkeområdet, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Samlet er det dermed rimelig å konkludere med at forskjellene i betydningen for lønnsomhetsutviklingen først og fremst skyldes virkemiddelfordelingen og ikke prosjektenes geografiske lokalisering etter virkeområde.

**Tabell 6-3 Prosjektets betydning for lønnsomhetsutviklingen ex post fordelt etter distriktpolitisk virkeområde og hovedvirkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=594).**

Hovedvirkemiddel	Sone A	Sone B	Sone C	Utenfor	Totalt
Ordinære	63	75	67	72	71
Etablererstipend	29	24	26	33	29
OFU/IFU	*	50	75	48	50
Landbruk	78	81	76	64	73

\* Ingen observasjoner

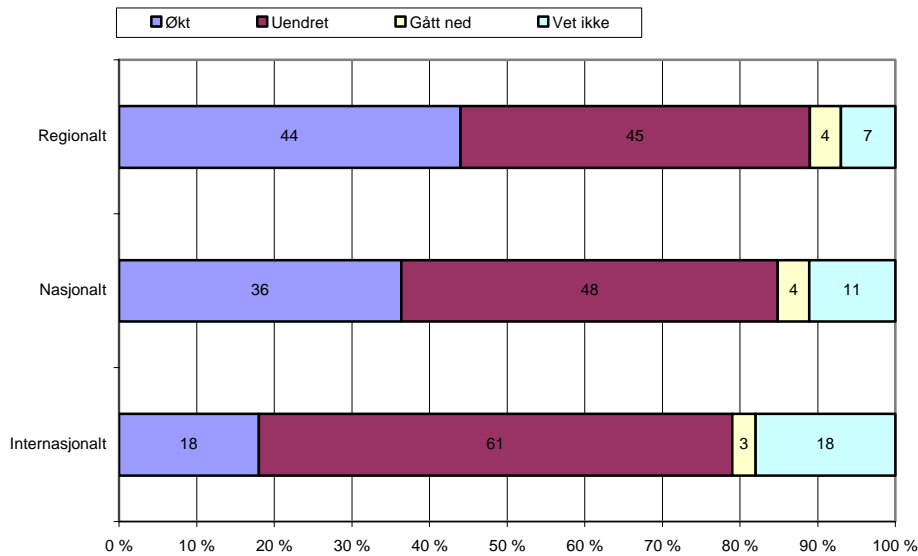
### **6.3 PROSJEKTETS BETYDNING FOR BEDRIFTENS UTVIKLING I ULIKE MARKEDER**

Bedriftene ble stilt følgende spørsmål: "Har omsetningen endret seg fra 2001 til 2004 i de ulike markedene på grunn av prosjektet?" Det ble spurt om utviklingen både på regionale, nasjonale og internasjonale markeder. Som i forrige etterundersøkelse viser svarene at bedriftenes omsetning har økt mest i det regionale markedet og minst i det internasjonale som følge av prosjektet. For det regionale markedet svarer 44 prosent av bedriftene at omsetningen har økt på grunn av prosjektet, noe som er en økning på 8 prosentpoeng i forhold til året før. For 45 prosent av virksomhetene har prosjektet ikke ført til noen omsetningsendringer regionalt, mens kun 4 prosent rapporterer om omsetningsnedgang.

36 prosent av bedriftene har hatt omsetningsøkning i det nasjonale markedet som følge av prosjektet og 18 prosent i det internasjonale. Også for disse markedene er det svært få som rapporterer om omsetningsnedgang (henholdsvis 4 og 3 prosent). Hoveddelen av omsetningen i disse markedene er derfor uendret (henholdsvis 48 og 61 prosent). Omsetningsutviklingen i de ulike markedene er vist i figuren nedenfor<sup>12</sup>.

---

<sup>12</sup> Omsetningen gjengis i løpende priser.

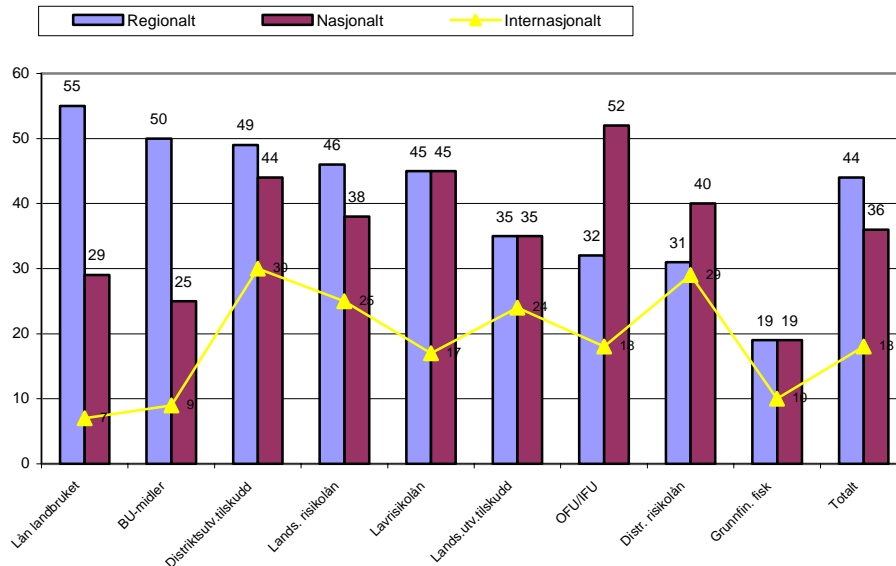


**Figur 6-3 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001-2004. Prosent.**

I figuren nedenfor er den økte omsetningen i ulike markeder vist i forhold til hvilket virkemiddel som er benyttet. Ut fra en helhetsbetraktning er det store variasjoner mellom virkemidlene. Når det gjelder regionale markeder, er det mottakerne av lån til landbruket som har flest virksomheter som rapporterer om at prosjektet har ført til økt omsetning (55 prosent). Deretter følger mottakerne av bygdeutviklingsmidler og distriktsutviklingstilskudd, hvor andelen med økt omsetning ligger på henholdsvis 50 og 49 prosent. Dette er ikke særlig overraskende ettersom det er en relativt høy andel virksomheter blant disse som har produkter som er slik at det naturlig å fokusere på regionale markeder. For nasjonale markeder er det de som har fått OFU/IFU og lavrisikolån som har høyest andel bedrifter som rapporterer om omsetningsøkning som følge av prosjektet, henholdsvis 52 og 45 prosent. Prosjektene har bidratt minst til økt omsetning blant mottakerne av grunnfinansieringslån til fiskeflåten (19 prosent) og bygdeutviklingsmidler (25 prosent).

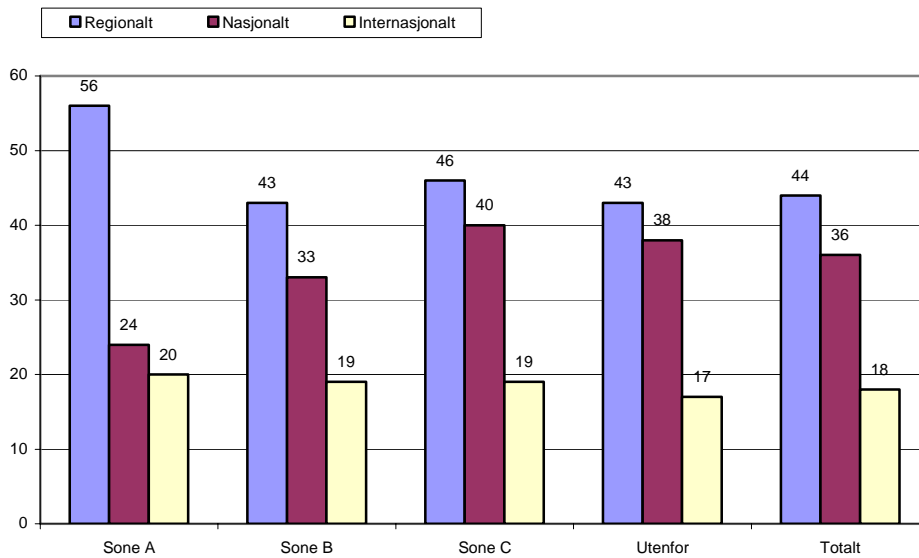
Når de gjelder internasjonale markeder, er det flest bedrifter som rapporterer om en omsetningsøkning som følge av prosjektet blant mottakere av distriktsutviklingstilskudd (30 prosent) og distriktsrettede risikolån (29 prosent). Som i fjor er omsetningsøkning i disse markedene minst utbredt for mottakerne av virkemidler

rettet mot primærnæringene. Dette er ikke overraskende ut fra hvilket omsetningssystem og rammebetingelser primærnæringene må forholde seg til. Når en ser alle markedene under ett, er det lavest omsetningsøkning som følge av prosjektet blant bedriftene som har fått grunnfinansieringslån til fiskeflåten. Dette skyldes trolig at disse har et kvotesystem å forholde seg til, noe som gjør omsetningsøkning svært vanskelig. Hvordan de enkelte virkemidlene skårer er vist i figuren under.



**Figur 6-4 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001-2004 etter virkemiddel. Bedrifter som har økt omsetningen. Prosent. (n=504).**

Figuren under viser den økte omsetningen i ulike markeder som følge av prosjektet sett i forhold til hvilken virkemiddeltype bedriftene er lokalisert i. Størst omsetningsøkning i regionale markeder finner vi blant bedriftene i sone A (56 prosent), mens økningen er lavest blant virksomhetene i sone B og utenfor (43 prosent). Når det gjelder nasjonale markeder, er økningen størst i sone C (40 prosent) og lavest i sone A (24 prosent). I internasjonale markeder er det svært små forskjeller mellom sonene når det gjelder omsetningsøkning. Omsetningsøkningen ligger på mellom 17 til 20 prosent her. For alle de tre markedene er det slik at forskjellene mellom virkemiddeltypene ikke er statistisk signifikant.



**Figur 6-5 Prosjektets betydning for omsetningsendringer i ulike markeder 2001-2004 etter virkemiddelzone. Bedrifter som har økt omsetningen. Prosent. (n=504).**

## 6.4 PROSJEKTETS BETYDNING FOR INNTEKTSØKNINGER OG KOSTNADSREDUKSJONER

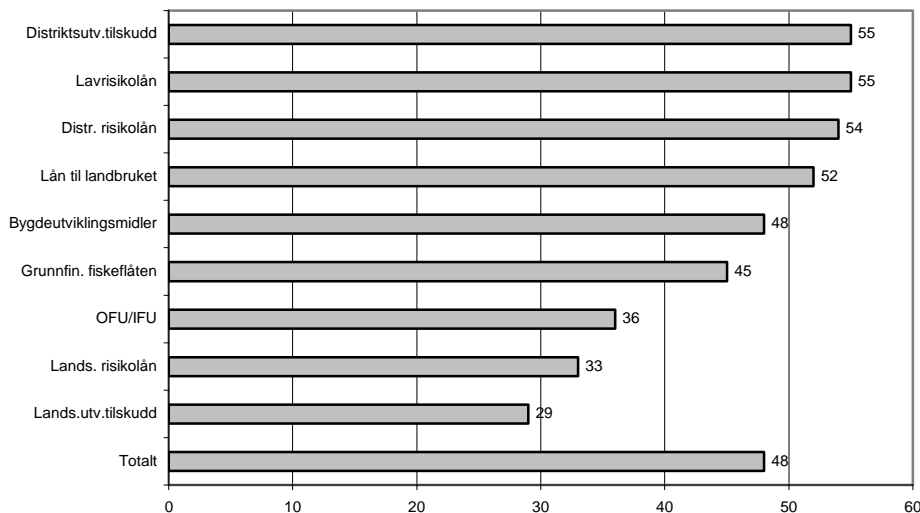
### 6.4.1 Bidrag fra prosjektet

Prosjektets bidrag til inntektsøkninger og kostnadsreduksjoner er om lag som i de to foregående etterundersøkelsene. 48 prosent av bedriftene mener prosjektet har gitt inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner i stor grad (skår 5-7), mens 28 prosent mener dette er tilfelle i middels grad (skår 3-4). 23 prosent av virksomhetene synes prosjektet i liten grad (skår 1-2) har gitt inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner. Virksomhetene ble også spurt om inntektsøkningene/kostnadsreduksjonene er i samsvar med forventningene i de opprinnelige planene. Av tabellen nedenfor ser vi at 52 prosent av bedriftene framhever at inntektsøkningene/kostnadsreduksjonene samsvarer godt med forventningene, mens 18 prosent mener de samsvarer i liten grad. Dette er så å si samme bilde som i fjor.

**Tabell 6-4 Prosjektets forventninger og bidrag til inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner.**

I hvilken grad	Bidrag til inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner		Samsvar med forventninger i opprinnelige planer	
	Prosent	N	Prosent	N
I stor grad (skår 5-7)	48	242	52	264
I middels grad (skår 3-4)	28	141	28	139
I liten grad (skår 1-2)	23	117	18	90
Vet ikke	1	4	2	11
Totalt	100	504	100	504

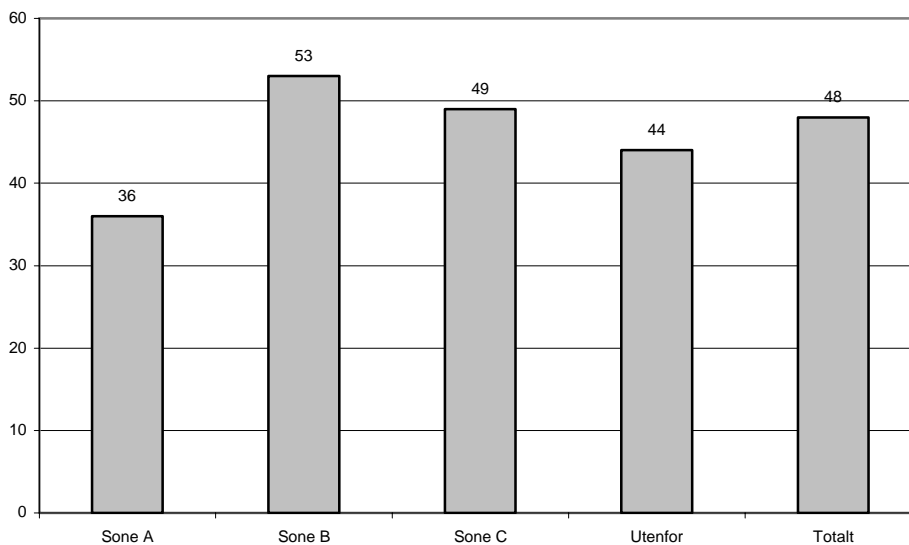
I figuren nedenfor illustrerer vi hvordan prosjektets bidrag til inntektsøkninger og kostnadsreduksjoner varierer i forhold til benyttet virkemiddel. Blant bedriftene som svarte at prosjektet i stor grad (skår 5-7) har bidratt til inntektsøkninger og kostnadsreduksjoner, er det relativt sett flest blant dem som har mottatt distriktsutviklingstilskudd og lavrisikolån (55 prosent) og færrest blant dem som har fått landsdekkende risikolån (33 prosent) og landsdekkende utviklingstilskudd (29 prosent). En mulig grunn til at de to sistnevnte skårer lavest her kan være at de har prosjekter med et relativt høyt kompetanseinnslag. Det er grunn til å tro at disse prosjektene vil kreve lengre tid før de gir inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner.



**Figur 6-6 Inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner etter virkemiddel. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504)**

Vi har også sett på prosjektets bidrag til inntektsøkninger og kostnadsreduksjoner i forhold til bedriftens lokalisering ut fra distriktpolitisk virkeområde. Andelen bedrifter som har svart at prosjektet i stor grad (skår 5-7) har gitt inntektsøkninger/-kostnadsreduksjoner er relativt lik mellom sonene. Det er flest bedrifter i sone B (53 prosent) som mener prosjekt har bidratt og færrest i sone A (36 prosent). Som i fjor er imidlertid ikke forskjellene mellom sonene statistisk signifikante. Tallene for de ulike sonene framgår av figuren under.

I tillegg til å se på de ulike virkemiddelssonene samlet, ble de også fordelt etter hovedkategori av virkemiddel (se kapittel 6.1). Forskjellene mellom sonene var størst for de landbruksrettede virkemidlene og minst for de ordinære virkemidlene. Heller ikke for noen de ulike virkemiddelkategoriene var det signifikante forskjeller mellom sonene når det gjelder prosjektets bidrag til inntektsøkninger og kostnadsreduksjoner.



**Figur 6-7 Prosjektets bidrag til inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner etter virkemiddelssonene. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504)**

#### 6.4.2 Oppnådde inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner

Bedriftene ble også spurt om de kunne angi hvilke inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner som er oppnådd gjennom prosjektet i 2003 og 2004. Kun om lag 1/4 av bedriftene var i stand til å svare på dette. De øvrige har unnlatt å svare på grunn av at det ikke kan skilles ut fra bedriften for øvrig, at det ikke er relevant eller at de ikke vet. Resultatene i tabellen nedenfor bygger derfor kun på 116 svar. Bedriftene har i 2003 oppnådd inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner på totalt 133 millioner kroner gjennom prosjektene, mens det tilsvarende tallet for 2004 er på 183 millioner kroner. Et fåtall bedrifter har bidratt til store deler av dette beløpet. Både i 2003 og 2004 er over halvparten av beløpet oppnådd i under 10 prosent av virksomhetene.

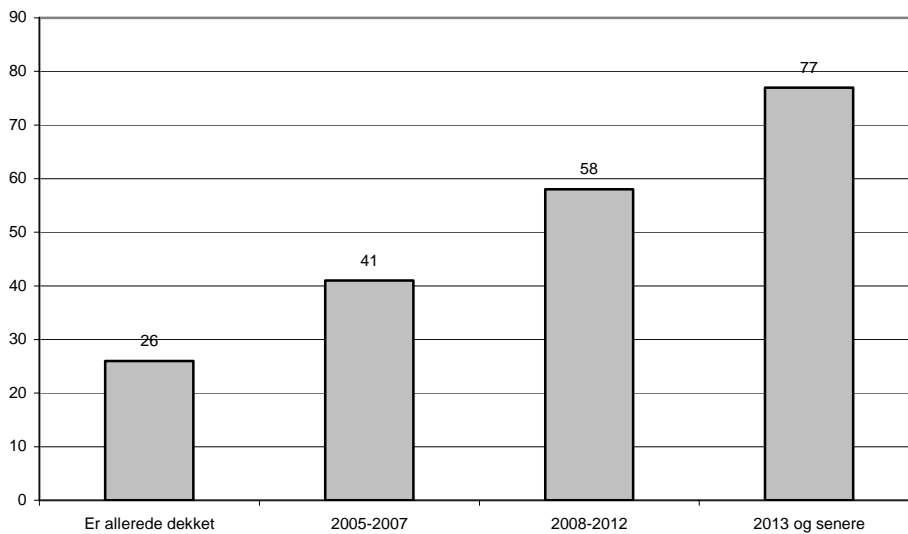
**Tabell 6-5 Inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner som er oppnådd gjennom prosjektet. Mill. kr.**

År	Faktisk oppnådd	N
2003	133	116
2004	183	116

#### 6.4.3 Tidspunkt for kostnadsdekning

For å kunne vurdere hvor vellykket prosjektet er, er det av interesse å finne ut av i hvilken grad bedriftene tror de vil lykkes. Her undersøkes dette gjennom å se på når alle kostnadene ved prosjektet forventes å være dekket. I figuren under vises tidspunktet for når kostnadene ved prosjektet senest vil være dekket. Tallene er vist akkumulert, og resultatene er i stor grad i overensstemmelse med de to foregående etterundersøkelsene. Det framgår at for 28 prosent av prosjektene er kostnadene allerede dekket inn. Dette øker til 44 prosent for perioden 2004-2006 og til 58 prosent når perioden 2008-2012 er over. Totalt regner 77 prosent av bedriftene med at kostnadene ved prosjektet vil bli dekket inn. Fem prosent av bedriftene svarer at kostnadene aldri vil bli dekket inn og 18 prosent vet ikke.





**Figur 6-8 Tidspunktet for når kostnadene ved prosjektet senest vil være dekket. Akkumulerte tall. Prosent. (n=594).**

## 6.5 KONKURSER OG NEDLEGGELSER

Ikke alle de bedriftene som inngikk i førundersøkelsen har overlevd. Av de 1187 virksomhetene som inngikk har 61 blitt nedlagt eller gått konkurs, noe som tilsvarer en andel på 5 prosent. Dette er en nedgang på 10 prosentpoeng fra i fjor, noe som blant annet skyldes at måten å kartlegge konkurser og nedleggelse på er blitt endret. I fjor kjøpte Polarfakta inn en gjennomgang av adresselistene før bedriftene ble kontaktet, mens dette ikke ble gjort i år. Årets tall representerer dermed et konservativt estimat. Det er grunn til å tro at det reelle tallet er høyere i og med at det etter alt og dømme også er noen nedleggelse og konkurser blant de bedriftene som vi ikke har fått kontakt med.

I tabellen under har vi sett på i hvilken grad det er variasjon mellom virkemidlene når det gjelder andel konkurser og nedleggelse. Resultatene viser at det er relativt stor variasjon mellom virkemidlene. Det er høyest andel konkurser og nedleggelse blant mottakere av landsdekkende risikolån (16 prosent), landsdekkende risikolån (11 prosent), landsdekkende utviklingstilskudd (11 prosent) og lavrisikolån (11 prosent), mens det er lavest andel blant dem som har fått bygdeutviklingsmidler (2 prosent), lån til landbruket (1 prosent) og etablererstipend (1 prosent). Ut fra vårt

materiale er det vanskelig å si hva disse forskjellene skyldes, men en mulighet kan være at bedriftene som har fått de fire førstnevnte virkemidlene er mer utsatt for konkurranse enn hva som er tilfelle for mottakerne av de tre sistnevnte virkemidlene.

**Tabell 6-6 Konkurs/nedleggelsesandel blant bedrifter som svarte på førundersøkelsen. Prosent. (n=1187).**

Virkemiddel	Konkurs/nedleggelsesandel
Distriktsrettede risikolån	16
Landsdekkende risikolån	11
Landsdekkende utviklingstilskudd	11
Lavrisikolån	11
Grunnfinansieringslån til fiskeflåten	8
Distriktsutviklingstilskudd	6
OFU/IFU	5
Bygdeutviklingsmidler	2
Etablererstipend	1
Lån til landbruket	1
<b>Totalt</b>	<b>5</b>

Vi har også undersøkt hvor vidt det er variasjonen i konkurs/nedleggelsesandel mellom bedriftene i de ulike distriktpolitiske virkemiddelssonene. Det framgår at det er liten forskjell i konkurser og nedleggelsesandeler mellom de ulike sonene. Andelen er høyest i sone A (7 prosent) og lavest utenfor (4 prosent).

## 6.6 OPPSUMMERING

67 prosent av bedriftene påpeker at prosjektet har stor betydning for deres overlevelse i dag, noe som er en økning på 12 prosentpoeng i forhold til førundersøkelsen. Betydningen for overlevelse er størst blant mottakerne av grunnfinansieringslån til fiskeflåten (81 prosent) og distriktsrettede risikolån (80 prosent). Betydningen er i stor grad lik mellom bedriftene innenfor og utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

69 prosent av virksomhetene mener at prosjektet er viktig for deres lønnsomhetsutvikling. Fordelt etter virkemiddeltype er betydningen for lønnsomhetsutviklingen størst for dem som har fått distriktsrettede risikolån (82 prosent), grunnfinansieringslån til fiskeflåten (77 prosent) og landsdekkende risikolån (75 prosent). Det er liten forskjell i betydningen mellom de prosjektene som er lokalisert innenfor og utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

44 prosent av bedriftene rapporterer om økning i omsetningen fra 2001 til 2004 som følge av det IN-støttede prosjektet på det regionale markedet, 36 prosent på det nasjonale markedet og 18 prosent på det internasjonale markedet. Så å si alle de resterende virksomhetene framhever at omsetningen er uendret i de tre markedene.

48 prosent av bedriftene mener prosjektet i stor grad har gitt inntektsøkninger/-kostnadsreduksjoner, mens 28 prosent mener dette er tilfelle i middels grad og 23 prosent i liten grad. 77 prosent av virksomhetene regner med prosjektkostnadene vil bli dekket inn.

5 prosent av bedriftene som svarte på førundersøkelsen har gått konkurs eller blitt nedlagt. Andelen bedrifter som har blitt nedlagt eller gått konkurs er størst blant mottakere av landsdekkende risikolån (16 prosent) og minst blant mottakere lån til landbruket og etablererstipend (1 prosent).

## 7. PROSJEKTETS BETYDNING FOR KOMPETANSEHEVING OG INNOVASJON

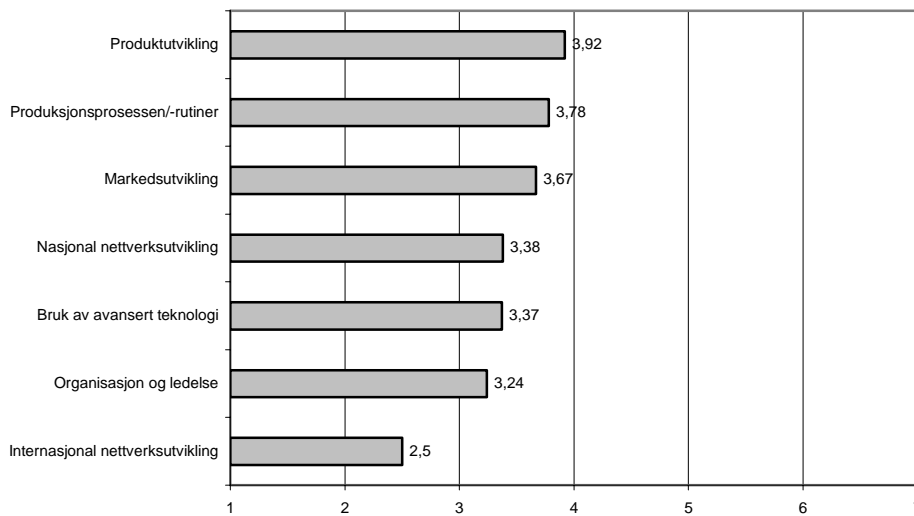
Å bidra til kompetanseheving og innovasjon i bedriftene er sentrale målsettinger for IN. I dette kapitlet er kompetanseheving målt gjennom å se på bedriftenes forventninger til dette i førundersøkelsen og ved faktisk oppnådde resultater i etterundersøkelsen. Prosjektets effekter på innovasjon er målt på to måter; både ved å se på hvilke effekter bedriftene mener prosjektet har hatt for dette og for økt deltakelse i innovasjonssystemet (økt samarbeid med partene i dette).

### 7.1 KOMPETANSEEFFEKTER AV PROSJEKTENE

Gjennom de prosjektene som får støtte ønsker IN å bidra til kompetanseheving i norsk næringsliv. For å kartlegge i hvilken grad prosjektene bidrar til å oppfylle dette målet, har vi inkludert et spørsmål om kompetanseeffekter i etterundersøkelsen. Bedriftene ble spurt om i hvilken grad prosjektene har ført til økt kompetanse når det gjelder:

- produktutvikling,
- markedsutvikling,
- produksjonsprosessen/-rutiner,
- organisasjon og ledelse,
- tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi
- opparbeiding av bedre nettverk nasjonalt og
- opparbeiding av bedre nettverk internasjonalt.

Et samlet bilde over i hvilken grad prosjektene har bidratt til dette vises i figuren under. Prosjektene har hatt størst kompetanseeffekt knyttet til produktutvikling, mens produksjonsprosesser/-rutiner og markedsutvikling følger deretter. Dette er de samme områdene som i fjorårets undersøkelse, men skåren på de to førstnevnte indikatorene er svakt lavere i år. Som i fjor har prosjektene ført til minst kompetanseheving når det opparbeiding av bedre nettverk internasjonalt. Kompetansebidragene på de øvrige områdene framgår av figuren nedenfor.



**Figur 7-1 Prosjektets bidrag til økt kompetanse i bedriftene. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.**

En slik samlet kompetanseoversikt for alle bedriftene dekker imidlertid over at det er store forskjeller avhengig av først og fremst hvilket virkemiddel de har mottatt, men også i forhold til næring, bedriftsstørrelse og virkemiddelsone. Dette vil vi se nærmere på i avsnittet nedenfor.

### 7.1.1 Kompetansebidragene fordelt etter virkemiddel og bedrifts karakteristika

I tabellen under vises gjennomsnittsskåren for de ulike kompetanseområdene i forhold til hvilket virkemiddel som er benyttet. Tallene i fet skrift viser hvilken kompetanseindikator som det enkelte virkemidlet skårer høyest på.

Det samlede bildet er omtrent som i forrige etterundersøkelse. Grovt sett kan vi si at for mottakerne av landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd, distriktsutviklingstilskudd og OFU/IFU har prosjektene i størst grad ført til økt kompetanse innenfor *produktutvikling* og *markedsutvikling*. Et særtrekk ved mottakerne av landsdekkende utviklingstilskudd er i tillegg at prosjektene bidratt relativt sterkt til *opparbeiding av bedre nettverk nasjonalt*. Prosjektene som er finansiert med de resterende virkemidlene; lavrisikolån, distriktsrettede risikolån, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler, skiller seg relativt sterkt fra de fire førstnevnte virkemidlene. I de sistnevnte virkemiddelkategoriene har prosjektene først og fremst bidratt til økt kompetanse

når det gjelder *produksjonsprosesser og produksjonsrutiner*. Økt kompetanse i *bruk av avansert teknologi* skårer også relativt høyt for flertallet av disse virkemidlene. Et fellestrekk ved alle virkemidlene er at prosjektenes bidrag til opparbeiding av bedre nettverk internasjonalt skårer relativt lavt, og spesielt ved bruk av virkemidlene rettet mot primærnæringene samt lavrisikolån. Også når det gjelder kompetanseheving knyttet til organisasjon og ledelse skårer prosjektene relativt lavt for alle virkemidlene.

**Tabell 7-1 Kompetansebidrag etter benyttet virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.**

Type virkemiddel	Produkt- utvikling	Markeds- utvikling	Produksj. prosessen	Org. og ledelse	Bruk av avansert teknologi	Opparb. av bedre nettverk		N
						Nasjo- nalt	Inter- nasj	
Lavrisikolån	3,36	3,39	<b>3,86</b>	3,36	3,46	3,43	2,25	28
Landsd. risikolån	<b>5,50</b>	4,71	4,54	3,42	4,75	4,42	3,58	24
Distriktsrettede risikolån	4,09	3,89	<b>4,74</b>	3,66	4,14	3,23	2,69	35
Landsd. utvikl.tilskudd	<b>4,81</b>	4,50	3,25	3,59	3,75	5,00	4,06	16-17
Distriktsutvikl. tilskudd	<b>4,31</b>	4,09	3,95	3,35	3,69	3,83	2,77	126-128
IFU/OFU	<b>5,14</b>	4,36	3,59	3,20	4,45	4,24	3,69	55-56
Gr.finans.lån fiskeflåten	2,79	2,68	<b>2,86</b>	2,67	2,86	2,61	1,67	27-29
Lån til landbruket	2,82	2,53	<b>3,55</b>	3,00	2,58	2,33	1,89	56-57
Bygdeutvikl. midler	3,36	3,38	<b>3,64</b>	3,15	3,37	2,80	1,68	118-121
TOTALT	3,92 494	3,67 491	3,78 489	3,24 489	3,37 490	3,38 491	2,50 489	

Som vi har sett over avgjør type virkemiddel til en viss grad hvor en opplever økt kompetanse. Dette forplanter seg til sonene. I tabellen nedenfor ser vi som i fjor at kompetansebidraget *innenfor* sonene er størst innen *produksjonsprosesser og produksjonsrutiner*, mens en *utenfor* virkemiddelssonene finner det største kompetansebidraget innen *produktutvikling* og til dels *markedsutvikling*. Forklaringen på dette er i stor grad at de mest produkt- og markedsutviklingsorienterte virkemidlene (landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklings-tilskudd, OFU/IFU) i all hovedsak benyttes utenfor sonene, mens de virkemidlene

som er mindre orientert mot produkt- og markedsutvikling i større grad benyttes innenfor sonene. Prosjektene kompetansebidrag i de ulike virkemiddelssonene vises i tabellen nedenfor. Tallene i fet skrift viser hvilken kompetanseindikator som bedriftene i de ulike sonene skårer høyest på.

**Tabell 7-2 Kompetansebidrag etter virkemiddelssonene. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.**

Virkeområde	Produkt- utvikling	Markeds- utvikling	Produksj. prosessen	Org. og ledelse	Bruk av avansert teknologi	Opparb. av bedre nettverk		N
						Nasjo- nalt	Inter- nasj	
Sone A	2,88	2,80	<b>3,35</b>	3,24	2,88	2,28	1,64	23-25
Sone B	3,68	3,49	<b>3,82</b>	3,13	3,23	3,10	2,26	159-160
Sone C	3,89	3,73	<b>3,93</b>	3,33	3,41	3,49	2,54	133-136
Utenfor	<b>4,31</b>	3,94	3,69	3,27	3,54	3,73	2,80	171-172
TOTALT	3,92 494	3,67 491	3,78 489	3,24 489	3,37 490	3,38 491	2,50 489	

Ser vi kompetansebidraget i forhold til prosjektformål er inntrykket at prosjektene først og fremst har ført til økt kompetanse innen produktutvikling der formålet er nyetableringer både innen og utenfor eksisterende bedrifter samt videreutvikling. I nyetableringene har prosjektene i tillegg hatt en relativt stor positiv innflytelse for markedsutvikling. Når formålet er omstilling/rasjonalisering, kapasitetsøkning/-knoppskyting samt annet, har prosjektene i størst grad bidratt til kompetanseutvikling knyttet til produksjonsprosesser og produksjonsrutiner. For det siste prosjektformålet, kapitalstyrking, ligger det største kompetansebidraget innen markedsutvikling. I tabellen under gis det en detaljert oversikt over hvordan de ulike prosjektformålene skårer på de forskjellige kompetanseindikatorne. Vi gjør oppmerksom på at mange av mottakerne av landbruksvirkemidlene ikke er med i denne oversikten da det ikke er oppgitt prosjektformål for disse. Tallene i fet skrift viser hvilken kompetanseindikator som bedriftene med de ulike prosjektformålene skårer høyest på.

**Tabell 7-3 Kompetansebidrag etter prosjektformål. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.**

Prosjektformål	Produktutvikling	Markedsutvikling	Produksj. prosessen	Org. og ledelse	Bruk av avansert teknologi	Opparb. av bedre nettverk		N
						Nasjonal	Internasjonal	
Nyetablering	<b>4,65</b>	4,24	3,89	3,37	3,95	4,01	2,89	97-98
Nyetablering i eksist. bedrifter	<b>4,71</b>	4,20	3,92	3,51	4,14	4,11	3,36	109-112
Kapasitetsøk./knoppskyting	3,78	3,65	<b>3,87</b>	3,22	3,46	2,84	2,43	37-38
Omstilling og rasjonalisering	3,31	3,55	<b>4,19</b>	3,23	3,12	2,94	2,10	51-52
Videreutvikling	<b>4,04</b>	3,61	3,87	3,30	3,65	3,65	2,30	23
Kapitalstyrking	3,60	<b>4,20</b>	3,60	3,00	3,40	3,20	3,20	5
Annet	3,24	2,98	<b>3,44</b>	2,76	2,46	2,94	1,77	83-85
TOTALT	3,92 494	3,67 491	3,78 489	3,24 489	3,37 490	3,38 491	2,50 489	

Prosjektene kompetansebidrag etter bedriftsstørrelse vises i tabellen nedenfor. Det framgår at det er visse forskjeller mellom de ulike størrelsesgruppene når det gjelder på hvilke områder prosjektene har gitt størst bidrag. Bedriftene med 0 ansatte rapporterer om at prosjektene i størst grad har bidratt til kompetanseøkning når det gjelder produksjonsprosesser og produksjonsrutiner. For virksomhetene med både 1-9, 10-19 og 20-49 ansatte har prosjektene gitt det største kompetansebidraget innen produktutvikling, mens bidraget for bedrifter med mer enn 50 ansatte først og fremst er knyttet til bruk av avansert teknologi. Dette er indikert med fet skrift i tabellen.



**Tabell 7-4 Kompetansebidrag etter bedriftsstørrelse. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.**

Bedrifts- størrelse	Produkt- utvikling	Markeds- utvikling	Produksj. prosessen	Org. og ledelse	Bruk av avansert teknologi	Opparb. av bedre nettverk		N
						Nasjo- nalt	Inter- nasj	
0 ansatte	3,38	3,29	<b>3,60</b>	3,12	2,76	2,95	2,05	236-240
1-9 ansatte	<b>4,53</b>	4,09	3,96	3,22	3,91	3,79	2,80	164-166
10-19 ansatte	<b>4,05</b>	3,95	4,03	3,54	4,00	3,59	3,10	38-39
20-49 ansatte	<b>4,50</b>	4,05	4,08	3,68	3,97	4,97	3,29	37-38
Over 50 ansatte	3,82	3,55	3,27	3,55	<b>4,27</b>	3,91	2,73	11
TOTALT	3,92 494	3,67 491	3,78 489	3,24 489	3,37 490	3,38 491	2,50 489	

Vi har også gjort en tilsvarende gjennomgang av kompetansebidraget i forhold til næring. Denne viser samme resultater som i fjorårets undersøkelse. Prosjektene har først og fremst ført til at industrien har fått økt kompetanse innen produktutvikling, varehandel/hotell/restaurant innenfor markedsutvikling, tjenesteyting knyttet til produktutvikling og primærnæringene innenfor produksjonsprosesser og produksjonsrutiner.

### 7.1.2 Forventet versus faktisk opplevd kompetanseheving

Vi har foran sett på innen hvilke områder det oppnås kompetansebidrag gjennom prosjektene. I dette avsnittet vil vi se nærmere på om bedriftenes forventning til kompetansebidraget gjennom det finansierte prosjektet er innfridd. I det videre sammenlignes kompetanseheving ex ante og ex post fordelt etter benyttet virkemiddel, bedriftsstørrelse og prosjektformål. Bare bedrifter som har svart fem eller mer på *minst en* av kompetanseindikatorerne er tatt med<sup>13</sup>.

### Virkemidler og kompetanseheving

Totalt sett er det oppnådde kompetansebidraget 6 prosentpoeng lavere enn det som ble forventet av bedriftene ved prosjektstart, noe som er tilnærmet den samme utviklingen som i forrige undersøkelse. Dette kan neppe sies å være mye, og tyder på at bedriftene har en realistisk forventning til prosjektenes kompetansebidrag. I tabellen nedenfor framgår det imidlertid at det er en del forskjeller mellom ex ante

<sup>13</sup> På en skal fra 1-7 er middelverdien fire. Verdien fra og med fem og oppover bør derfor kunne si oss noe om kompetanseheving.

og ex post situasjonen avhengig av hvilke virkemiddel som er benyttet. For tre av virkemidlene; lavrisikolån, landsdekkende risikolån, og lån til landbruket er det samsvar mellom forventningene og oppnådd kompetansebidrag, mens forventningene ikke innfris i like stor grad for prosjekter finansiert med de øvrige virkemidlene. Avviket mellom forventningene og hva som faktisk oppnådd er størst for mottakerne av grunnfinansieringslån til fiskeflåten (-13 prosentpoeng) og landsdekkende utviklingstilskudd (- 12 prosentpoeng).

**Tabell 7-5 Virkemiddel og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante og ex post. Svarere med skår 5-7. (n= 504)**

	Ex ante (før)		Ex post (etter)		Endring prosentpoeng
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
Lavrisikolån	72	21	72	21	0
Landsdekkende risikolån	92	22	96	23	+4
Distriktsrettede risikolån	86	30	83	29	-3
Landsdekkende utviklingstilskudd	100	17	88	15	-12
Distriktsutviklingstilskudd	84	109	79	102	-5
OFU/IFU	54	96	88	49	-8
Grunnfinansiering fiskeflåten	55	17	42	13	-13
Lån til landbruket	52	30	53	31	+1
Bygdeutviklingsmidler	64	79	53	66	-9
<b>Totalt</b>	<b>75</b>	<b>379</b>	<b>69</b>	<b>349</b>	<b>-6</b>

Det er vanskelig å si hva disse forskjellene kan skyldes. En mulighet kan være at det er naturlig å være mer optimistisk ved innledningen av et prosjekt enn ved avslutningen. En annen mulig forklaring kan være at en i førundersøkelsen var mer tilbøyelig til å svare som i søknaden. Denne kan i utgangspunktet ha vært vridd mest mulig i kompetanseforventende retning for å øke tilslagssannsynligheten.

Om tilskuddene eller lånene er landsdekkende eller distriktsrettede synes heller ikke å bidra til noen forklaring. Ved en fordelig ut fra distriktpolitisk virkeområde er utviklingen lik fra før- til etterundersøkelsen innenfor og utenfor virkeområdet. En mulig forklaring som vi ikke sett nærmere på kan være at ulike prosjektformål kan gi ulike forventninger. Vi vil i det videre se nærmere på hvor vidt dette er tilfelle.

### Prosjektformål og kompetanseheving

Med unntak for kapitalstyrking er det ingen av prosjektformålene der forventningene som en hadde i førundersøkelsen innfris. Avviket mellom forventningene og hva som faktisk har blitt oppnådd er størst for formålene nyskaping i

eksisterende bedrifter (-8 prosentpoeng) og videreutvikling (-8 prosentpoeng), men forskjellene til de andre formålene er ikke stor (-4 til -5 prosentpoeng). Samlet sett synes det dermed som om prosjektformålene i liten grad kan bidra til å forklare forskjellene mellom forventningene i førundersøkelsen og hva som faktisk oppnås. Vi gjør oppmerksom på at mange av mottakerne av landbruksvirkemidlene ikke er med i denne oversikten da det ikke er oppgitt prosjektformål for disse. Resultatene for de ulike prosjektformålene vises i tabellen under.

**Tabell 7-6 Prosjektformål og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante og ex post. Svarere med skår 5-7. (n = 419)**

Prosjektformål	Ex ante (før)		Ex post (etter)		Endring prosentpoeng
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
Nyetablering	83	84	78	79	-4
Nyskapt. i eksisterende bedrifter	89	100	81	92	-8
Omstilling og rasjonalisering	72	28	67	26	-5
Kapasitetsøkning og knoppskyting	75	39	71	37	-4
Videreutvikling	91	21	83	19	-8
Kapitalstyrking	80	4	80	4	0
Annet	62	53	58	50	-4
<b>Totalt</b>	<b>79</b>	<b>329</b>	<b>73</b>	<b>307</b>	<b>-6</b>

#### **Bedriftsstørrelse og kompetanseheving**

Det er bare i kategoriene med 10-19 og mer enn 50 ansatte at kompetansebidraget innfris. Som det illustreres i tabellen under er kompetansebidraget i disse henholdsvis 8 og 25 prosentpoeng høyere enn forventningene i førundersøkelsen. I de resterende gruppene; 0 ansatte, 1-9 ansatte og 20-49 ansatte, er kompetansebidraget mellom 7 og 10 prosentpoeng lavere enn forventningene. Dette skyldes først og fremst at disse størrelseskategoriene inneholder en relativt stor andel av de virkemidlene hvor kompetanseforventningene i minst grad har blitt oppfylt (grunnfinansieringslån til fiskeflåten, landsdekkende utviklingstilskudd og bygdeutviklingsmidler).

**Tabell 7-7 Bedriftsstørrelse og prosjektets bidrag til kompetanseheving ex ante (før) og ex post (etter). Svarere med skår 5-7 (n= 504)**

Bedriftsstørrelse	Ex ante (før)		Ex post (etter)		Endring prosent-poeng
	Prosent	Antall	Prosent	Antall	
0 ansatte	66	161	58	41	-8
1-9 ansatte	85	146	78	134	-7
10-19 ansatte	77	30	85	33	+8
20-49 ansatte	92	35	82	31	-10
Over 50 ansatte	66	7	91	10	+25
<b>Totalt</b>	<b>75</b>	<b>379</b>	<b>69</b>	<b>349</b>	

### 7.1.3 Samlede kompetanseeffekter

Prosjektet kan ha kompetansemessig betydning for bedriften på to måter; enten gjennom at det har stor betydning totalt sett eller at det har stor betydning for enkelte kompetanseområder. I tabellen nedenfor er det vist hvor mange kompetanseområder bedriften opplever stor grad<sup>14</sup> av økt kompetanse på. Resultatet er i stor grad som i fjor. Samlet sett har 69 prosent av bedriftene opplevd at prosjektet har bidratt til kompetanseøkning innen ett eller flere av kompetanseområdene. Av disse 69 prosentene har 24 prosent fått økt kompetanse på 1-2 områder, 27 prosent på 3-4 områder og 18 prosent på 5-7 områder. De virkemiddelmottakerne som har fått de aller tyngste kompetansebidragene gjennom prosjektet er mottakerne av landsdekkende risikolån og landsdekkende utviklings-tilskudd. Blant disse rapporterer 38 og 29 prosent om økt kompetanse på 5-7 områder. Ved en vurdering av kompetansebidraget er det også interessant å se på hvilke virkemidler som i størst grad har fått økt kompetanse på 3-4 områder. Her dominerer mottakere av OFU/IFU (43 prosent) og lavrisikolån (41 prosent). Ut fra en totalvurdering er det dermed slik at de landsdekkende virkemidlene gir de største kompetansemessige bidragene. Dette er det samme bildet som i forrige etterundersøkelse.

31 prosent av bedriftene har ikke fått noen kompetanseøkning ved den måten å måle det på som er skissert over. Blant disse virksomhetene er det høyest andel av mottakere av grunnfinansieringslån til fiskeflåten (58 prosent), lån til landbruket (47 prosent) og bygdeutviklingsmidler (47 prosent). Dette skyldes etter alt å dømme at disse virkemidlene ikke er innrettet mot kompetanse i utgangspunktet samt at det for bygdeutviklingsmidlenes del i tillegg dreier som om små prosjekter. De ulike virkemidlenes resultater vises i tabellen under.

<sup>14</sup> Dvs. skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor sju er høyeste verdi.

**Tabell 7-8 Antall bidrag til økt kompetanse etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504)**

Virkemiddel	Antall bidrag til økt kompetanse					
	1-2	3-4	5-7	Sum bidrag	Ingen bidrag	N
Lavrisikolån	21	41	10	72	28	29
Landsdekkende risikolån	29	29	38	96	4	24
Distriktsrettede risikolån	26	31	26	83	17	35
Land. utviklingstilskudd	29	29	29	88	12	17
Distriktsutviklingstilskudd	23	30	25	78	22	130
OFU/IFU	23	43	21	87	13	56
Grunnfin.lån fiskeflåten	13	13	16	42	58	31
Lån til landbruket	28	16	10	54	46	58
Bygdeutviklingsmidler	26	20	7	53	47	124
<b>Total</b>	<b>24</b>	<b>27</b>	<b>18</b>	<b>69</b>	<b>31</b>	
N	122	136	91	349	155	504

Vi så over at prosjekt finansiert med de landsdekkende virkemidlene i større grad har gitt økt kompetanse, og det kan dermed være interessant å se hvordan dette slår ut i forhold til virkemiddelssonene. Dette er vist i tabellen nedenfor. Her ser vi at kompetansebidraget totalt er størst utenfor virkeområdet, mens det er lavest i sone A. Forskjellene mellom sonene er imidlertid ikke statistisk signifikant, noe som innebærer at ikke kan slås fast at de er forskjeller i kompetansebidrag mellom de ulike sonene.

**Tabell 7-9 Antall bidrag til økt kompetanse etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504)**

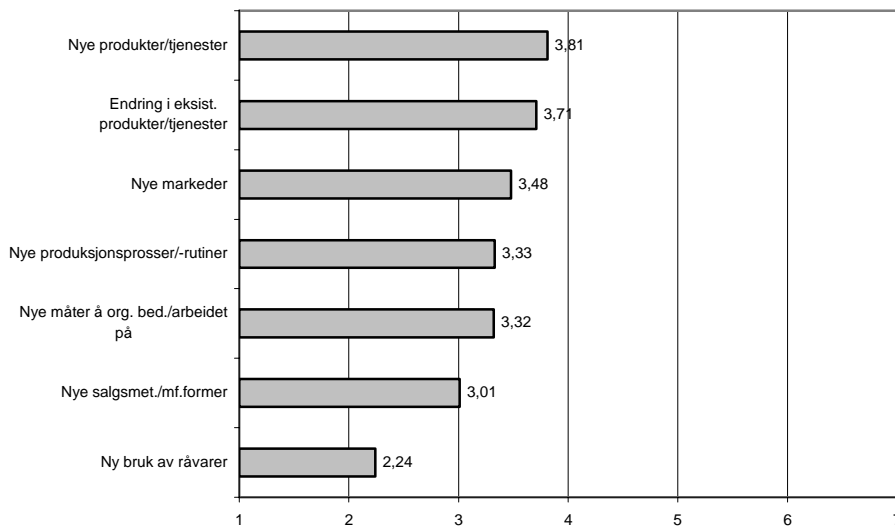
Virkemiddelsone	Antall bidrag til økt kompetanse					
	1-2	3-4	5-7	Sum bidrag	Ingen bidrag	N
Sone A	28	20	4	52	48	25
Sone B	23	24	19	66	34	163
Sone C	25	26	19	71	29	140
Utenfor	24	31	18	73	27	176
<b>Total</b>	<b>24</b>	<b>27</b>	<b>18</b>	<b>69</b>	<b>31</b>	
N	122	136	91	349	155	504

## 7.2 PROSJEKTENES BIDRAG TIL INNOVASJON

Et av INs hovedmål er å bidra til økt innovasjon i norsk næringsliv. For å kartlegge i hvilken grad prosjektene forventes å bidra til å oppfylle dette målet, har vi inkludert et spørsmål om innovasjon i etterundersøkelsen. Bedriftene ble spurt om *i hvilken grad prosjektene har bidratt til:*

- endring i eksisterende produkter/tjenester,
- utvikling av nye produkter/tjenester,
- utvikling av nye salgsmetoder / markedsføringsformer,
- bruk av nye produksjonsprosesser/-rutiner,
- at bedriften går inn på nye markeder,
- ny bruk av råvarer, og
- nye måter å organisere arbeidet eller bedriften på.

En samlet oversikt over i hvilken grad prosjektene har bidratt til dette er vist i figuren nedenfor. Som i fjorårets undersøkelse er det flest bedrifter som mener at prosjektet har bidratt til utvikling av nye produkter og tjenester samt endringer i eksisterende produkter og tjenester. At bedriften går inn i nye markeder kommer deretter. De områdene hvor prosjektene har gitt de minste bidragene til innovasjon er når det gjelder ny bruk av råvarer og utvikling av nye markedsføringsformer og salgsmetoder. Dette er også de to innovasjonsindikatorene som hadde den laveste skåren i forrige undersøkelse. Gjennomsnittstallene for de ulike indikatorene ligger i intervallet mellom 3,81-2,24 på en skala fra 1-7, hvor sju er høyeste verdi. Samlet sett innebærer det at en målt på denne måten bare kan si at prosjektene gir et middels bidrag til innovasjon.



**Figur 7-2 Prosjektene bidrag til innovasjon. Gjennomsnittstall.**

En slik samlet oversikt for alle virksomhetene dekker imidlertid over at det er store forskjeller avhengig av først og fremst hvilket virkemiddel de har mottatt, men også i forhold til andre prosjekt- og bedriftscharakteristika. Dette vil vi se nærmere på i avsnittet nedenfor.

### **7.2.1 Innovasjonsbidragene fordelt etter prosjekt- og bedriftscharakteristika**

I tabellen nedenfor vises gjennomsnittskåren for de ulike innovasjonsområdene i forhold til hvilket virkemiddel som er benyttet. Tallene i fet skrift viser hvilken innovasjonsindikator som de ulike virkemidelmottakerne skårer høyest på. Det framgår at det er betydelige forskjeller mellom virkemidlene, men i forhold til fjorårets undersøkelse er det i mindre grad slik at noen av virkemidlene skårer gjennomgående høyere på alle indikatorene. Det er også mindre forskjeller mellom de landsdekkende og distriktsrettede virkemidlene.

Ut fra en helhetsbetraktning er det landsdekkende risikolån som gir det største bidraget til innovasjon. Innovasjonsbidraget er nest høyest i en gruppe bestående av distriktsrettede risikolån, distriktsutviklingstilskudd og OFU/IFU, mens lavrisikolån og landsdekkende utviklingstilskudd følger deretter. Et fellestrekk ved alle de virkemidlene som er nevnt til nå er at de skårer høyest eller nest høyest på utvikling av nye produkter/tjenester. Virkemidlene skårer også relativt høyt på endring av eksisterende produkter og at bedriften går inn på nye markeder. Landbruksvirkemidlene og grunnfinansieringslån til fiskeflåten er atypiske i forhold til de andre virkemidlene. Verdiene på de ulike innovasjonsindikatorerne er stort sett betydelig lavere enn for de resterende virkemidlene. Unntaket her er for nye måter å organisere arbeidet eller bedriften på, som er den indikatoren som disse virkemidlene skårer høyest på.

**Tabell 7-10 Innovasjonsbidrag etter benyttet virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.**

Type virkemiddel	Endring i eksist. produkt/tjenester	Utv. av nye produkt/tjenester	Nye salgsmet/markedsformer	Nye produksj. prosesser/-rutiner	Nye markeder	Ny bruk av råvarer	Ny måte å org. arbeidet/bedriften på	N
Lavrisikolån	3,68	3,89	3,25	3,89	3,21	2,93	<b>3,93</b>	28
Landsd. risikolån	4,86	<b>5,23</b>	3,64	4,05	5,00	2,55	3,82	22
Distriktsrettede risikolån	3,71	4,09	3,17	4,00	<b>4,29</b>	2,69	3,34	35
Landsd. utvikl.tilskudd	3,53	3,82	<b>3,94</b>	2,75	3,88	2,12	3,18	17
Distriktsutvikl. tilskudd	4,37	<b>4,42</b>	3,33	3,45	4,08	2,20	3,51	126-129
IFU/OFU	4,41	<b>4,88</b>	3,00	3,36	4,43	2,14	2,61	56
Gr.finans.lån fiskeflåten	2,33	2,26	2,30	2,21	2,11	2,36	<b>2,71</b>	27-28
Lån til landbruket	2,91	2,66	2,43	3,16	2,41	2,09	<b>3,26</b>	54-57
Bygdeutvikl. midler	3,13	3,18	2,74	3,13	2,68	2,04	<b>3,41</b>	114-116
TOTALT	3,71 484	3,81 485	3,01 483	3,33 484	3,48 486	2,24 482	3,32 483	

Av tabellen over ser vi at virkemidlene i stor grad har betydning for hvilke innovasjonsområder prosjektene bidrar innenfor. Selv om virkemiddelets innretning i stor grad er retningsgivende for hva som finansieres, kan det være av interesse å se hvordan de forskjellige næringene skårer på de ulike innovasjonsindikatorerne. Dette er også av interesse da det ofte hevdes at for eksempel industrien er mer innovativ enn tjenesteyting og varehandel. I tabellen nedenfor har vi sett på i hvilken grad dette er tilfelle for de IN-finansierte bedriftene.

Som vi allerede har sett gjennom virkemiddeloversikten har prosjektene i mindre grad bidratt til innovasjon i primærnæringene, noe som henger sammen med disse virkemidlenes innretning. Mellom de øvrige næringene; industri og bergverk, varehandel, hotell og restaurant, tjenesteyting og andre næringer, er det relativt små forskjeller knyttet til prosjektenes innovative bidrag. Dette skyldes mellom annet at det er en relativt lik virkemiddelfordeling mellom disse næringene. Hvordan de



ulike næringene skårer på de enkelte indikatorene framgår av tabellen under. Tallene i fet skrift indikerer hvilken innovasjonsindikator som bedriftene i de ulike næringene skårer høyest på.

**Tabell 7-11 Innovasjonsbidrag etter næring. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.**

Bransje/ Næring	Endring i eksist. produkt/tjenester	Utv. av nye produkt-/tjenester	Nye salgsmet/markedsformer	Nye produksj./prosesser/-rutiner	Nye markeder	Ny bruk av råvarer	Ny måte å org. arbeidet/bedriften på	N
Primærnæring	2,86	2,66	2,33	3,06	2,41	2,11	<b>3,28</b>	179-183
Industri/bergv.	3,98	<b>4,50</b>	3,28	3,69	4,07	2,66	3,36	162-165
Vareh./ hotell/ restaurant	4,45	<b>4,14</b>	3,64	3,18	4,07	2,78	2,96	27-29
Tjenesteyting	4,47	<b>4,64</b>	3,57	3,35	4,24	1,68	3,33	102
Annet/uoppgitt	<b>4,44</b>	4,11	3,33	2,33	3,78	2,11	4,33	9
TOTALT	3,71 484	3,81 485	3,01 483	3,33 484	3,48 486	2,24 482	3,32 483	

Når innovasjonsbidraget på de ulike indikatorene ble splittet opp på virkemidler, så vi at det var mindre forskjeller mellom de landsdekkende og distriktsrettede virkemidlene enn i fjor. Det finnes også imidlertid virkemidler som ikke er direkte knyttet til bestemte geografiske områder, og vi vil derfor se på hvordan innovasjonsbidragene varierer ut fra distriktpolitisk virkeområde. Det framgår at prosjektenes bidrag til innovasjon er større i sone C og utenfor virkeområdet enn i sone A og sone B for alle indikatorene. Dette skyldes først og fremst at det er en relativt større andel virksomheter knyttet til primærnæringene i sone A og Sone B, mens det er en relativt større andel industribedrifter i sone C og utenfor virkeområdet. I tabellen viser tallene i fet skrift hvilken innovasjonsindikator som bedriftene i de ulike sonene skårer høyest på.

**Tabell 7-12 Innovasjonsbidrag etter distriktpolitisk virkeområde. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.**

Virkeområde	Endring i eksist. produkt/tjenester	Utv. av nye produkt/tjenester	Nye salgsmet/markedsformer	Nye produksj. prosesser/-rutiner	Nye markeder	Ny bruk av råvarer	Ny måte å org. arbeidet/bedriften på	N
Sone A	<b>3,43</b>	3,25	2,29	3,25	3,13	2,17	2,92	23-24
Sone B	<b>3,63</b>	3,47	2,70	3,00	3,06	2,06	2,99	158-159
Sone C	3,80	<b>3,97</b>	3,28	3,63	3,65	2,42	3,67	134-137
Utenfor	3,75	<b>4,09</b>	3,19	3,41	3,80	2,27	3,41	165-167
TOTALT	3,71 484	3,81 485	3,01 483	3,33 484	3,48 486	2,24 482	3,32 483	

### 7.2.2 Samlede innovasjonseffekter

I tabellen nedenfor er det vist hvor mange områder bedriftene i stor grad<sup>15</sup> opplever økt innovasjon på som følge av prosjektet. Samlet rapporterer 69 prosent av bedriftene om at de har fått ett eller flere bidrag til innovasjon. Det er imidlertid store forskjeller i utbyttet mellom de ulike virkemiddelkategoriene. Hovedskillet går mellom mottakerne av virkemidler rettet mot primærnæringene (grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler) og de øvrige (lavrisikolån, landsdekkende risikolån, distriktsrettede risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd, distriktsutviklingstilskudd og OFU/IFU). Blant gruppene av øvrige virkemidelmottakere har rundt 80 prosent fått ett eller flere innovasjonsbidrag, mens denne andelen ligger på 30 prosent blant mottakerne av grunnfinansieringslån til fiskeflåten og 57 prosent for de to landbruksvirkemidlene. De virkemidelmottakerne som i størst grad har fått innovasjonsbidrag på 3 til 7 områder er distriktsrettede risikolån, landsdekkende risikolån og OFU/IFU.

<sup>15</sup> Dvs. skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor sju er høyeste verdi.

**Tabell 7-13 Antall bidrag til økt innovasjon etter benyttet virkemiddel. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n= 504)**

Virkemiddel	Antall bidrag til økt innovasjon					
	1-2	3-4	5-7	Sum bidrag	Ingen bidrag	N
Lavrisikolån	35	21	24	79	21	29
Landsdekkende risikolån	25	33	25	83	17	24
Distriktsrettede risikolån	20	37	23	80	20	35
Land. utviklingstilskudd	59	6	18	82	18	17
Distriktsutviklingstilskudd	25	31	24	79	21	130
OFU/IFU	25	38	20	82	18	56
Grunnfin.lån fiskeflåten	10	10	10	30	70	31
Lån til landbruket	33	7	17	57	43	58
Bygdeutviklingsmidler	27	16	14	57	44	124
<b>Total</b>	<b>27</b>	<b>23</b>	<b>19</b>	<b>69</b>	<b>31</b>	
N	134	116	96	346	158	504

Når bedriftene grupperes i forhold til størrelse, finner vi at det er i bedriftene med 0 ansatte at prosjektene i minst grad har bidratt til økt innovasjon på ett eller flere områder. Dette skyldes primært at det er en høy andel mottakere av virkemidler rettet mot primærnæringene blant disse. Blant de resterende størrelsesgruppene er innovasjonsbidraget relativt likt. Andelen som har fått ett eller flere bidrag ligger fra 82 prosent i virksomhetene med 20-49 ansatte til 72 prosent i bedriftene med 10-19 ansatte.

**Tabell 7-14 Antall bidrag til økt innovasjon etter bedriftsstørrelse. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n= 504)**

Virkemiddel	Antall bidrag til økt innovasjon					
	1-2	3-4	5-7	Sum bidrag	Ingen bidrag	N
0 ansatte	27	19	15	61	39	244
1-9 ansatte	27	26	24	76	24	172
10-19 ansatte	21	31	21	72	28	39
20-49 ansatte	29	24	29	82	18	38
50 ansatte og over	27	46	0	73	27	11
<b>TOTALT</b>	<b>27</b>	<b>23</b>	<b>19</b>	<b>69</b>	<b>31</b>	
N	134	116	96	346	158	504

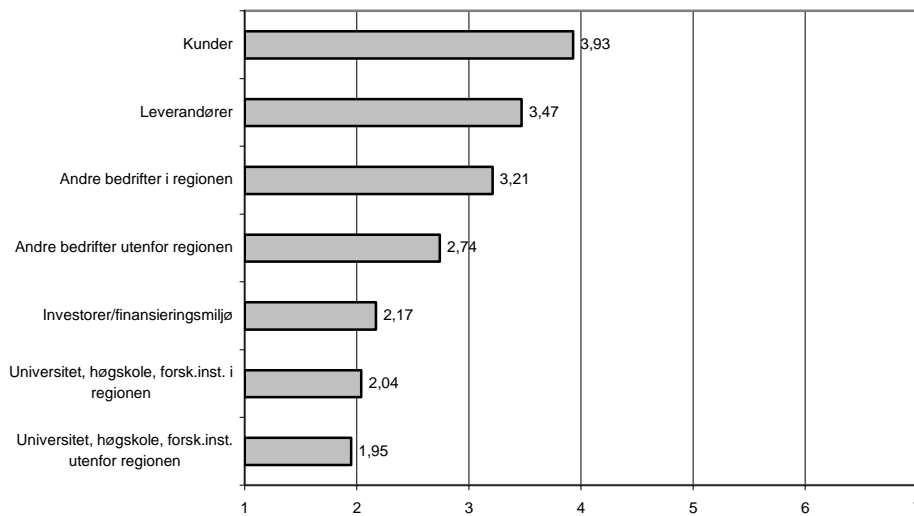
Vi har også undersøkt prosjektenes innovasjonsbidrag ut fra distriktpolitisk virkeområde. Resultatene viser at innovasjonsbidraget er høyest utenfor virkeområdet (72 prosent) og lavest i sone A (56 prosent). Forskjellene mellom virkemiddelssonene er imidlertid ikke statistisk signifikante.

### 7.3 PROSJEKTETS BIDRAG TIL ØKT SAMARBEID MED ANDRE

Innovasjon er ikke bare noe som skjer innen bedriften. Det påvirkes også av faktorer i omgivelsene. Det regionale innovasjonssystemkonseptet er utviklet i den hensikt å forklare hva som skaper innovativ adferd blant regionens økonomiske aktører, ledere og ansatte, og hvilken sammensetning av bedrifter og institusjoner, samt hvilke strukturelle koplinger mellom disse, som kreves for å skape den innovative adferden. Forskningen har kommet fram til en rekke sentrale aktører i denne forbindelse. I etterundersøkelsen er bedriftene derfor spurt *om* gjennomføringen av prosjektet har ført til økt samarbeid med:

- kunder,
- leverandører,
- andre bedrifter i eller utenfor regionen,
- universiteter/høgskoler/forskningsinstitutter i eller utenfor regionen og
- investorer/finansmiljø.

I figuren under vises det i hvilken grad prosjektene har bidratt til å lykkes med dette. Prosjektene har først og fremst bidratt til økt samarbeid med kunder, mens samarbeid med leverandører og andre bedrifter i regionen følger deretter. Dette er de samme samarbeidspartnerne som i fjorårets undersøkelse, men fra i fjor til i år har bedriftenes skår for samarbeid med andre bedrifter i regionen økt. Som i fjor har prosjektene i minst grad ført til økt samarbeid universiteter, høgskoler og forskningsinstitutter i eller utenfor regionen, og virksomhetenes skår på disse er også i stor grad lik. Bedriftenes skår på de enkelte samarbeidsindikatorne framgår av figuren nedenfor.



**Figur 7-3 Prosjektets bidrag til økt samarbeid. Gjennomsnittstall. Skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi. (n= 490-498)**

### 7.3.1 Samarbeidseffekter fordelt etter prosjekt- og bedriftscharakteristika

I tabellen nedenfor vises gjennomsnittskåren for de ulike samarbeidspartnerne i forhold til hvilket virkemiddel som er benyttet. Tallene i fet skrift viser hvilken samarbeidspartner som de ulike virkemiddelmottakerne skårer høyest på. Som i fjorårets etterundersøkelse er det slik at prosjekter som er finansiert med de landsdekkende virkemidlene; landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklings-tilskudd og OFU/IFU, skårer høyere på et flertall av samarbeidsrelasjonene sammenlignet med de øvrige virkemidlene. Mellom annet er det blant disse virkemidlene en finner at prosjektene har bidratt mest til kontakt med universitet, høgskoler og forskningsinstitutt samt kunder. Prosjekter finansiert med primærnæringsvirkemidlene (grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler) skårer lavest på samarbeid med de fleste aktørene, og skåren er også i hovedsak betydelig lavere. Dette er ikke overraskende i og med at ingen av disse virkemidlene har som hovedformål å bidra til økt samarbeid.

**Tabell 7-15 Samarbeidsbidrag etter virkemiddel. Gjennomsnittstall. Skala 1-7 hvor sju er høyeste verdi.**

Type virkemiddel	Kunder	Leverandører	Bedrifter		Universitet, høgskole eller forsk. institutt		Investorer/finansieringsmiljø	N
			i regionen	utenfor regionen	i regionen	utenfor regionen		
Lavrisikolån	<b>4,21</b>	3,72	3,21	3,03	2,14	2,07	2,24	29
Landsd. risikolån	<b>4,71</b>	3,83	3,54	2,83	2,67	2,33	2,63	23-24
Distriktsrettede risikolån	<b>4,09</b>	3,23	3,14	2,80	2,34	1,71	2,54	35
Landsd. utvikl.tilskudd	<b>4,65</b>	3,24	3,35	3,24	3,59	2,82	3,35	17
Distriktsutvikl. tilskudd	<b>4,33</b>	3,67	3,56	3,26	2,15	2,17	2,44	126-129
IFU/OFU	<b>4,68</b>	4,23	3,27	3,29	2,47	2,67	2,48	55-56
Gr.finans.lån fiskeflåten	2,69	<b>3,07</b>	2,90	2,46	1,83	1,72	2,29	28-30
Lån til landbruket	2,90	<b>2,95</b>	2,57	2,00	1,63	1,43	1,59	55-58
Bygdeutvikl. midler	<b>3,58</b>	3,24	3,12	2,15	1,50	1,50	1,59	119-120
TOTALT	3,93 495	3,47 498	3,21 496	2,74 491	2,04 492	1,95 492	2,17 490	

Det ble også undersøkt i hvilken grad det er variasjoner i prosjektenes samarbeidsbidrag etter bedriftstørrelse og distriktpolitisk virkeområde. Ut fra bedriftstørrelse er det overordnede bildet at prosjektene har gitt det laveste samarbeidsbidraget i bedrifter med 0 ansatte. Mellom de andre størrelseskategoriene er det derimot ikke noe entydig resultat. Alt etter hvilken samarbeidsaktør en ser på er det ulike størrelsesgrupper som skårer høyest. Når prosjektene deles inn etter distriktpolitisk virkeområde er det med unntak for samarbeid med kunder ingen statistisk signifikante forskjeller i samarbeidsbidrag mellom sonene. Skåren for samarbeid med kunder er høyest utenfor virkeområdet og lavest i sone B.

### 7.3.2 Samlede samarbeidseffekter

I tabellen nedenfor er det vist hvor mange aktører bedriftene i stor grad<sup>16</sup> opplever at de har fått økt samarbeid med som følge av prosjektet. Samlet opplever 64 prosent av bedriftene at prosjektet har bidratt i forhold til en eller flere aktører. Dette er om lag som i fjor. Det er imidlertid stor variasjon mellom de ulike virkemiddelnettverkene når det gjelder hvordan de oppfatter samarbeidsbidraget. De nettverkene som har fått det største samarbeidsbidraget er nettverkene av OFU/IFU og landsdekkende utviklingstilskudd. Blant disse rapporterer 84 og 82 prosent av bedriftene om ett eller flere samarbeidsbidrag. Færrest bidrag til samarbeid finner vi blant nettverkene av grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler. For disse er det mellom 48 til 61 prosent som oppgir å ikke ha oppnådd økt samarbeid med noen aktører gjennom prosjektet.

**Tabell 7-16 Antall samarbeidsbidrag fordelt etter virkemiddel i prosjektet. Ex post. Bedrifter som har svart i stor grad (skår 5-7). Prosent. (n=504)**

Virkemiddel	Antall bidrag til økt samarbeid					
	1-2	3-4	5-7	Sum bidrag	Ingen bidrag	N
Lavrisikolån	52	21	3	76	24	29
Landsdekkende risikolån	46	21	8	75	25	24
Distriktsrettede risikolån	37	23	9	69	31	35
Land. utviklingstilskudd	35	24	24	82	18	17
Distriktsutviklingstilskudd	37	27	10	74	26	130
OFU/IFU	41	34	9	84	16	56
Grunnfin.lån fiskeflåten	7	29	3	39	61	31
Lån til landbruket	28	16	2	45	55	58
Bygdeutviklingsmidler	33	15	4	52	48	124
<b>Total</b>	<b>35</b>	<b>22</b>	<b>7</b>	<b>64</b>	<b>36</b>	
N	175	113	35	323	181	504

Som for bidrag til samarbeid med de enkelte aktørene har vi kartlagt i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes totale samarbeidsbidrag ut fra bedriftsstørrelse og distriktpolitisk virkeområde. Denne kartleggingen gir det samme resultatet som for enkeltfaktorene. Samarbeidsbidraget er lavest i de aller minste bedriftene (0 ansatte), mens det ikke er noen statistisk signifikante forskjeller ved en gruppering ut fra distriktpolitisk virkeområde.

<sup>16</sup> Dvs. skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor sju er høyeste verdi.

## 7.4 OPPSUMMERING

Totalt sett er oppnådd kompetansebidrag gjennom prosjektene noe lavere enn det som ble forventet av bedriftene ved prosjektstart. Endringen er imidlertid ikke stor og tyder på at bedriftene har en realistisk forventning til prosjektenes betydning. I alt 69 prosent av bedriftene har opplevd at prosjektene har bidratt til kompetanseøkning i stor grad innen ett eller flere av sju kompetanseområder. Størst kompetanseeffekt mener bedriftene er knyttet til produktutvikling, mens produksjonsprosesser/-rutiner og markedsutvikling følger deretter. Kompetansebidraget er minst når det gjelder opparbeiding av bedre nettverk internasjonalt. Det er imidlertid store forskjeller mellom bedriftene avhengig av først og fremst hvilket virkemiddel prosjektene er finansiert med. Grovt sett kan vi si at for mottakerne av landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd, distriktsutviklingstilskudd og OFU/IFU har prosjektene i størst grad ført til økt kompetanse innenfor *produktutvikling* og *markedsutvikling*. Prosjektene som er finansiert med de resterende virkemidlene; lavrisikolån, distriktsrettede risikolån, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler, har først og fremst bidratt til økt kompetanse når det gjelder *produksjonsprosesser* og *produksjonsrutiner*. Økt kompetanse i *bruk av avansert teknologi* skårer også relativt høyt blant flertallet i disse.

Når det gjelder innovasjon har prosjektene i størst grad bidratt når det gjelder utvikling av nye produkter og tjenester samt endringer i eksisterende produkter og tjenester. Prosjektenes bidrag er minst for ny bruk av råvarer samt utvikling av nye markedsføringsformer og salgsmetoder. Samlet sett har prosjektene gitt innovasjonsbidrag i stor grad for en eller flere aktiviteter i 69 prosent av bedriftene. Bidraget har vært minst for dem som har fått grunnfinansieringslån til fiskeflåten (30 prosent) eller ett av landbruksvirkemidlene (57 prosent). For de øvrige virkemiddelmottakerne er det små forskjeller. Rundt 80 prosent har fått ett eller flere innovasjonsbidrag gjennom prosjektet.

Samlet sett har prosjektene ført til økt samarbeidsaktivitet i stor grad på minst et av sju områder for 64 prosent av bedriftene. Prosjektene har først og fremst bidratt til økt samarbeid med kunder, mens samarbeid med leverandører og andre bedrifter i regionen følger deretter. Prosjekter som er finansiert med de landsdekkende virkemidlene; landsdekkende risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd og OFU/IFU, skårer høyere på et flertall av samarbeidsrelasjonene sammenlignet med de øvrige virkemidlene. Mellom annet er det blant disse en finner at prosjektene har bidratt mest til kontakt med universitet, høyskoler og forskningsinstitutt samt kunder. Prosjekter finansiert med primærnæringsvirkemidlene (grunnfinansieringslån til



fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler) skårer lavest på samarbeid med de fleste aktørene.

## **8. SYSSELSETTINGSEFFEKTER OG INS KOSTNADER PER ARBEIDSPASS**

I kapittel 8.1 foretas det beregninger av sysselsettingseffekter, det vil si skapte og sikrede arbeidsplasser, for virksomhetene som er med i denne etterundersøkelsen. I kapittel 8.2 omregnes disse tallene til å gjelde for alle virksomheter (dvs. hele populasjonen) som fikk tilsagn fra IN i 2001. I kapittel 8.3 benyttes disse tallene til å beregne støtteelementet eller kostnadene per arbeidsplass.

Beregning av sysselsettingseffekter av offentlige virkemidler/tiltak er metodisk vanskelig. Vi kjenner den faktiske sysselsettingsutviklingen i bedriftene, men ikke hvor mye av den som skyldes prosjektene det offentlige har bidratt med og ikke hva som ville skjedd hvis bedriftene ikke hadde fått offentlig bistand, i denne sammenhengen tilsagn fra IN. Vi vil derfor understreke at det alltid vil være stor usikkerhet knyttet til slike tallberegninger. Treffsikkerheten i anslagene vil både avhenge av utvalgsusikkerhet og av presisjonsproblemer knyttet til de subjektive graderte svaralternativer som benyttes ved beregning av sysselsettingseffektene (jfr. forutsetningene som brukes ved beregningene i kap. 8.1.2 og 8.1.3). Annen vektning kan med andre ord gi andre anslag. Disse forholdene ble for øvrig også nevnt som problematiske i evalueringen av de distriktsrettede virkemidlene i 2000 (Alsos et. al, 2000).

### **8.1 SYSSELSETTINGSEFFEKTER FOR BEDRIFTENE SOM ER MED I ETTERUNDERSØKELSEN**

Innledningsvis presenteres netto sysselsettingsøkning for bedriftene som har svart i etterundersøkelsen (8.1.1). Deretter beregnes det hvor mange arbeidsplasser som er skapt (8.1.2) og sikret (8.1.3) i de samme virksomhetene ved hjelp av IN. Til slutt i kapittel 8.1 sammenfattes disse beregningene (8.1.4).

#### **8.1.1 Netto sysselsettingsøkning**

I de bedriftene som har fått IN-tilsagn i 2001 kan sysselsettingen ha økt, holdt seg på samme nivå eller gått ned. For de virksomhetene som inngår i etterundersøkelsen har det vært en brutto sysselsettingsøkning på 980 arbeidsplasser. Noen av virksomhetene har imidlertid opplevd en sysselsettingsnedgang, og tar en hensyn til dette har det totalt sett vært en netto sysselsettingsøkning på 660 arbeidsplasser. Dette er en økning på 12 prosent i tidsrommet fra 1. januar 2001 til 1. januar 2005, noe som er 3 prosentpoeng lavere sammenlignet med tilsvarende periode i fjorårets undersøkelse. Av den netto sysselsettingsøkningen er 415 arbeidsplasser kommet i

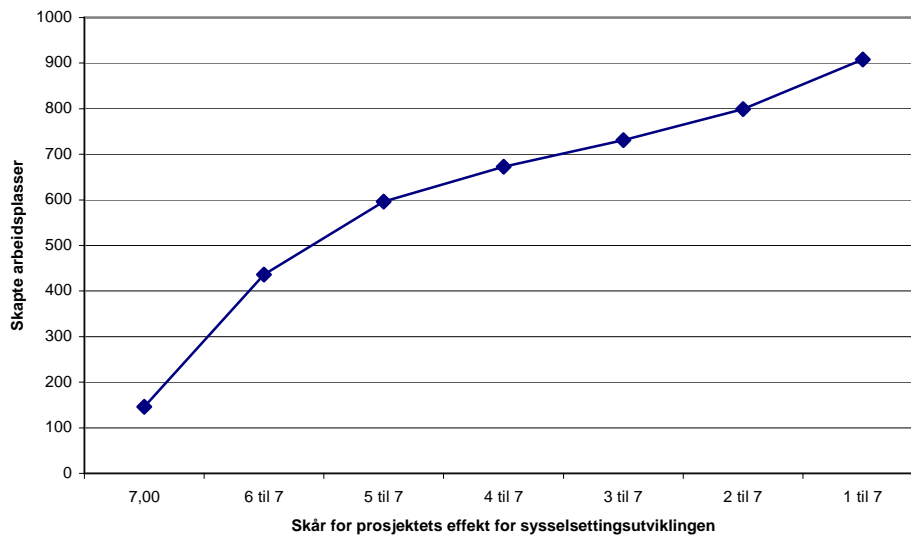
bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet og 245 utenfor. Den prosentvise sysselsettingsøkningen er imidlertid lik innenfor og utenfor virkeområdet.

### 8.1.2 Skaping av arbeidsplasser

Antall skapte arbeidsplasser kan komme som et resultat av INs medvirkning, men det kan også være slik at de helt eller delvis ville kommet uavhengig av INs bidrag. For å beregne INs betydning for antall skapte arbeidsplasser er det dermed nødvendig å gjøre noen forutsetninger. Disse forutsetningene tar utgangspunkt i virksomhetenes oppfatninger av prosjektets betydning for sysselsettingsutviklingen og INs betydning for realiseringen av prosjektet (addisjonalitet). Forutsetningene presiseres nærmere i de tre punktene under:

- For at prosjektet skal kunne sies å ha *betydning for sysselsettingsutviklingen*, må virksomhetene oppgi en skår på 4 til 7 eller 5 til 7 på spørsmålet om prosjektet har hatt effekt på sysselsettingsutviklingen. (Skala fra 1 til 7, hvor 1 betyr at prosjektet i svært liten grad har hatt effekt, mens 7 innebærer at prosjektet har hatt effekt i stor grad.)
- Prosjektet må ha *middels eller høy addisjonalitet* i førundersøkelsen for 2001-kullet, det vil si at IN må ha betydning for realiseringen av prosjektet.
- Sysselsettingsveksten i perioden 1/1 2001 til 1/1 2005 er utgangspunktet for beregningene

I figur 8-1 vises sammenhengen mellom prosjektenes betydning for sysselsettingsutviklingen og antall skapte arbeidsplasser for prosjektene hvor IN har hatt middels eller høy betydning for realiseringen (middels eller høy addisjonalitet). Det framkommer at IN har bidratt til realisering av fra 595 (skår 5-7 på betydning for sysselsettingsvekst) til 675 (skår 4-7) nye arbeidsplasser. Ut fra det mest konservative estimatet utgjør dette en andel på 90 prosent av den netto sysselsettingsveksten. De resterende arbeidsplassene ville blitt skapt også uten INs medvirkning. Sammenlignet med de to foregående etter undersøkelsene er det blitt skapt flere arbeidsplasser enn for 1999-kullet (500-600) og færre enn for 2000-kullet (825-875). Antall skapte arbeidsplasser og INs betydning for disse kan avleses i figur under.



**Figur 8-1 Sammenhengen mellom prosjektets effekt for sysselsettingsutviklingen (skår 4-7 eller 5-7) og skapte arbeidsplasser. Prosjekter med middels og høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall.**

IN skal særlig bidra til å skape arbeidsplasser i distriktene. Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde er om lag 175-185 av arbeidsplassene kommet utenfor sonene og omkring 420-490 innenfor. Ut fra det mest konservative arbeidsplassestimater innebærer det at 70 prosent av de nye arbeidsplassene er generert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet, noe som er om lag 5 prosentpoeng høyere enn andelen prosjekter her. Resultatet er i stor grad det samme som i etterundersøkelsen for 1999-kullet, mens det er en sterk økning fra i fjor da en tredel av arbeidsplassene ble skapt innen virkeområdet.

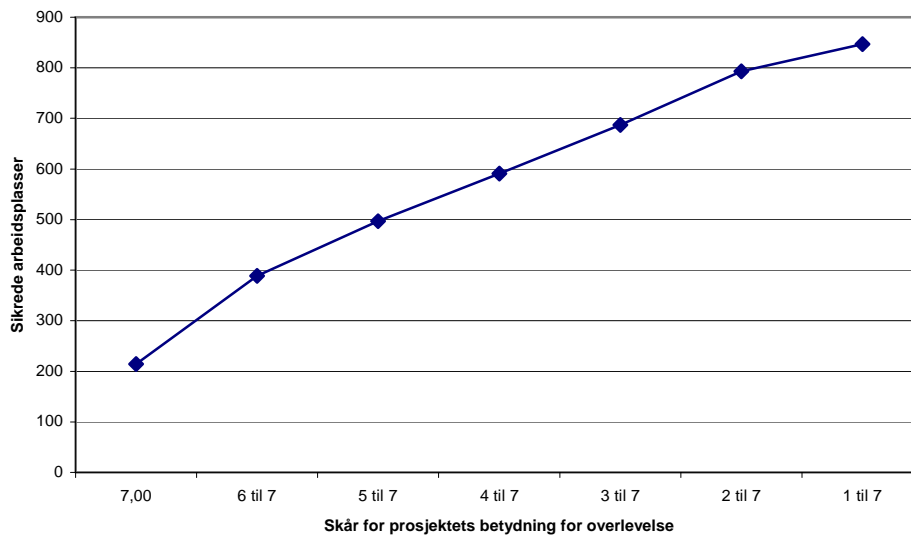
### 8.1.3 Sikring av arbeidsplasser

I tillegg til å bidra til sysselsettingsvekst, er det også slik at de IN-finansierte prosjektene kan bidra til at eksisterende arbeidsplasser sikres. Dette kan skje på flere måter. Prosjektene kan forhindre at det blir nødvendig å redusere arbeidsstokken eller de kan begrense reduksjonen av den. Eventuelt kan de også motvirke at virksomheten blir nedlagt eller går konkurs.

Vi har beregnet omfanget av sikring av arbeidsplasser gjennom å ta utgangspunkt i hvordan bedriftene vurderer prosjektets betydning for overlevelse samt deres vurdering av hvilken betydning IN har hatt for realiseringen av prosjektene (addisjonalitet). Beregningen bygger på følgende forutsetninger:

- For at prosjektet skal kunne sies å ha *stor betydning for virksomhetenes overlevelse* må de ha de ha svart 6 eller 7 på dette spørsmålet. (Skala fra 1 til 7, hvor 1 betyr at prosjektet er uten betydning, mens 7 innebærer at prosjektet er av svært stor betydning.)
- Prosjektet må ha *høy addisjonalitet* i 2001, det vil si at det ville blitt lagt på is eller ikke gjennomført uten INs medvirkning.
- For å få et mer representativt bilde er ikke de fem prosent største bedriftene med i beregningen. Om disse bedriftene tas med, risikerer man at en ved oppskalering får resultater som i liten grad er representative for populasjonen.
- Sysselsettingen per 1/1 2001 er utgangspunktet for beregningen.

I figur 8-2 nedenfor vises sammenhengen mellom prosjektenes betydning for overlevelse og sikring av arbeidsplasser for prosjektene med høy addisjonalitet. IN har bidratt til å sikre fra omkring 215 arbeidsplasser (skår på 7) til 390 arbeidsplasser (skår på 6-7). Dette er en økning fra de to foregående undersøkelsene, og spesielt i forhold til det minst konservative anslaget. I 1999- og 2000-kullet ble det sikret henholdsvis 200-250 og 185-265 arbeidsplasser.



**Figur 8-2 Sammenhengen mellom prosjektenes betydning for overlevelse (skår 6-7 eller 7) og sikrede arbeidsplasser. Prosjekter med høy addisjonalitet i førundersøkelsen. Akkumulerte tall.**

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde har IN medvirket til å sikre fra om lag 85 til 95 arbeidsplasser utenfor sonene og ca 130 til 295 innenfor sonene. Avhengig av hvilket estimat som brukes innebærer det at 60 til 75 prosent av de sikrede arbeidsplassene har kommet i det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er innenfor samme intervall som i forrige undersøkelse, og det er 5 prosentpoeng lavere enn andelen prosjekter i virkeområdet ut fra et konservativt estimat og 10 prosentpoeng høyere enn ut fra det mest optimistiske estimatet. Dette innebærer at det ikke er mulig å konkludere i forhold til hvor vidt INs medvirkning i prosjektene har større betydning for sikring av arbeidsplasser innenfor enn utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

#### **8.1.4 Skapte og sikrede arbeidsplasser i etterundersøkelsen**

Totalt har IN bidratt til at det er skapt og sikret fra om lag 810 til 1065 arbeidsplasser for de virksomhetene som har svart i etterundersøkelsen. Dette er fra 1,2 til 1,6 arbeidsplasser per prosjekt, noe som er om lag som for 1999-kullet (1,2 til 1,5 arbeidsplasser per prosjekt) og noe lavere enn for 2000-kullet (1,6 til 1,8 arbeidsplasser per prosjekt). Nedgangen fra i fjor skyldes først og fremst at det i årets undersøkelse er med færre store bedrifter der det skapes et stort antall arbeidsplasser.

Når antall arbeidsplasser fordeles etter distriktpolitisk virkeområde, viser det seg at det er skapt og sikret omkring 260 til 280 arbeidsplasser innfor det distriktpolitiske virkeområdet og ca 550 til 785 arbeidsplasser utenfor virkeområdet. Avhengig av estimeringsforutsetninger innebærer det at 2/3 til ¾ av arbeidsplassene er kommet innenfor virkeområdet, noe som er 3 til 10 prosentpoeng høyere enn hva antall prosjekter tilsier.

## **8.2 ESTIMERING AV SYSSELSETTINGSEFFEKTER FOR HELE POPULASJONEN**

Ved å bruke de beregningene som er gjort for sysselsettingseffekter av de prosjektene som inngår i etterundersøkelsen for 2001-kullet, er det mulig å estimere sysselsettingseffekter for hele populasjonen som fikk tilsagn fra IN i 2001 (7.520 prosjekter). Effektene estimeres gjennom å anslå effekter for både skapte og sikrede arbeidsplasser. Innen begge disse områdene tar beregningen utgangspunkt i hvordan resultatene fra prosjektene som inngår i etterundersøkelsen fordeler seg på de ulike virkemidlene. Beregningsmåten beskrives mer inngående i avsnitt 8.2.1 - 8.2.3.

### **8.2.1 Skapte arbeidsplasser for hele populasjonen**

Beregningen av skapte arbeidsplasser for hele populasjonen tar utgangspunkt i andelen prosjekter for hvert enkelt virkemiddel som har middels eller høy addisjonalitet i førundersøkelsen og der virksomhetene oppgir en skår på 4 til 7 eller 5 til 7 på spørsmålet om prosjektets effekt på sysselsettingsutviklingen. Denne andelen multipliseres så med den gjennomsnittlige sysselsettingsøkningen for hvert enkelt virkemiddel i etterundersøkelsen. Resultatene av disse beregningene vises i tabellen nedenfor.

**Tabell 8-1 Beregning av skapte arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel.**

Virkemiddel	Pop.	Høyt anslag				Lavt anslag			
		Betsys >=4	Gj. arb.pl.	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl	Betsys >=5	Gj. Arb.pl	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl
Lavrisikolån	172	0,19	3,36	0,64	110	0,14	3,10	0,43	75
Landsd. risikolån	148	0,19	4,67	0,89	131	0,13	6,50	0,85	125
Distriktsrettede risikolån	265	0,24	21,38	5,13	1360	0,19	24,75	4,70	1246
Landsd. utv.tilskudd	238	0,21	3,24	0,68	162	0,21	3,31	0,70	165
Distriktsutv.tilskudd	1376	0,26	4,07	1,06	1456	0,19	4,44	0,84	1161
Etablererstipend	731	0,14	1,73	0,24	177	0,11	1,80	0,20	145
OFU/IFU	153	0,31	4,94	1,53	234	0,26	5,47	1,42	218
Grunnfin. fiskeflåten	199	0,15	3,83	0,57	114	0,13	4,00	0,52	103
Lån til landbruket	611	0,14	0,82	0,11	70	0,13	0,86	0,11	68
Bygdeutviklingsmidler	3627	0,20	1,05	0,21	762	0,15	1,15	0,17	626
<b>Totalt/gjennomsnitt</b>	<b>7520</b>			<b>0,61</b>	<b>4576</b>			<b>0,52</b>	<b>3932</b>

Pop. = populasjon, alle INs prosjekter i 2001, Betsys = andelen prosjekter som har effekt på sysselsettingsutviklingen, Gj.arb.pl = gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser i de bedriftene hvor prosjektet har hatt effekt på sysselsettingsutviklingen, Arb.pl. per prosj.= skapte arbeidsplasser per prosjekt for hele populasjonen, Tot.arb.pl = totalt antall skapte arbeidsplasser.

### Skapte arbeidsplasser totalt

For hele populasjonen er det skapt fra omkring 3.900 til 4.600 nye arbeidsplasser. Dette er en noe mindre enn i fjor da det ble skapt fra 4.500 til 4.900 arbeidsplasser, men endringen er ikke større enn at den ligger innenfor usikkerhetsmarginen ved beregningsmetoden. Om en til tross for dette skal se på noen mulige årsaker nedgangen, så har det skjedd noen endringer i den undersøkte bedriftsmassen fra i fjor til i år. I år er det en mindre andel bedrifter hvor prosjektene har hatt betydning for skaping av arbeidsplasser i noen virkemiddelkategorier. Dette gjelder blant annet for virkemidler som distriktsrettede risikolån og landsdekkende, og når da ikke antall arbeidsplasser som skapes i disse kategoriene er høyere enn i fjor, slår dette ut i form av totalt færre skapte arbeidsplasser. Et annet moment som også kan trekkes fram er at årets resultater i mindre grad trekkes opp av noen få store bedrifter.

Uten å ta hensyn til antall prosjekter, er det blitt skapt flest arbeidsplasser gjennom prosjekter som har fått tilsagn om distriktsrettede risikolån og distriktsutviklings-tilskudd. Færrest arbeidsplasser har blitt skapt blant dem som har fått lån til landbruket og lavrisikolån. Med unntak av lavrisikolån er dette i stor grad det samme bildet som i forrige etterundersøkelse.



### **Skapte arbeidsplasser per prosjekt**

Det er stor variasjon mellom virkemidlene når det gjelder hvor mange arbeidsplasser som har blitt skapt per prosjekt. Det har blitt skapt flest arbeidsplasser blant mottakerne av distriktsrettede risikolån (5,1 til 4,7 per prosjekt) og OFU/IFU (1,5 til 1,4 per prosjekt), mens det har blitt skapt færrest blant dem som har fått bygdeutviklingsmidler (0,2 per prosjekt) og lån til landbruket (0,1 per prosjekt). Årsaken til forskjellene mellom virkemidlene skyldes sannsynligvis at de førstnevnte prosjektene omfatter større beløp i kroner samt at virkemidlene har ulike formål. For hele populasjonen er det i gjennomsnitt skapt omlag 0,5 til 0,6 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er noe lavere enn sist, hvor det ble skapt fra 0,6 til 0,7 arbeidsplasser per prosjekt. Den observerte nedgangen skyldes blant annet en endring i hvor stor bedriftsandel som opplever skaping av nye arbeidsplasser som følge av prosjektet i noen virkemiddelkategorier samt at det er færre store virksomheter som trekker resultatene opp i år.

### **Skapte arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde**

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde har fra 900 til 1.200 nye arbeidsplasser blitt skapt utenfor sonene, mens fra 3.000 til 3.400 arbeidsplasser har blitt generert innenfor sonene. Om lag 75 prosent av arbeidsplassene har dermed oppstått innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er en andel som er rundt 10 prosentpoeng høyere enn antall prosjekter.

#### **8.2.2 Sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen**

Estimeringen av antall sikrede arbeidsplasser tar utgangspunkt i andelen prosjekter for hvert enkelt virkemiddel som har høy addisjonalitet i førundersøkelsen og der virksomhetene oppgir en skår på 6 til 7 eller 7 (på en skala fra 1-7) på spørsmålet om hvor viktig prosjektet er for deres overlevelse. Denne andelen multipliseres så med det gjennomsnittlige antall sikrede arbeidsplasser for hvert enkelt virkemiddel i etterundersøkelsen. Resultatene fra beregningene er vist i tabellen under.

**Tabell 8-2 Beregning av sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel.**

Virkemiddel	Pop.	Høyt anslag				Lavt anslag			
		Betov. >=6	Gj. arb.pl.	Arb.pl. per. prosj.	Tot. arb.pl	Betov. =7	Gj. Arb.pl	Arb.pl. per prosj.	Tot. arb.pl
Lavrisikolån	172	0,14	15,40	2,16	371	0,06	7,50	0,45	77
Landsd. risikolån	148	0,13	12,00	1,56	231	0,10	15,67	1,57	232
Distriktsrettede risikolån	265	0,15	7,44	1,12	297	0,08	1,13	0,09	24
Landsd. utv.tilskudd	238	0,08	1,00	0,08	19	0,04	1,00	0,04	10
Distriktsutv.tilskudd	1376	0,10	4,20	0,42	578	0,07	4,20	0,29	405
Etablererstipend	731	-	-	-	-	-	-	-	-
OFU/IFU	153	0,08	10,80	0,86	132	0,07	9,00	0,63	96
Grunnfin. fiskeflåten	199	0,28	4,80	1,34	267	0,23	5,00	1,15	229
Lån til landbruket	611	0,17	1,79	0,30	186	0,13	1,96	0,25	150
Bygdeutviklingsmidler	3627	0,09	1,12	0,10	366	0,05	1,22	0,06	221
<b>Totalt/gjennomsnitt</b>	<b>7520</b>			<b>0,33</b>	<b>2447</b>			<b>0,19</b>	<b>1444</b>

Pop.= populasjon, alle INs prosjekter i 2001, Betov.= andelen prosjekter som har betydning for overlevelsen, Gj.arb.pl = gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser i de bedriftene hvor prosjektet har hatt betydning for overlevelsen, Arb.pl. per prosj.= sikrede arbeidsplasser per prosjekt for hele populasjonen, Tot.arb.pl = totalt antall sikrede arbeidsplasser.

### Sikrede arbeidsplasser totalt

For hele populasjonen er det sikret fra vel 1.400 til 2.400 arbeidsplasser. Dette er noe lavere enn året før da det tilsvarende tallet lå på 1800 til 2600 sikrede arbeidsplasser. Nedgangen skyldes først og fremst at andelen sikrede arbeidsplasser har blitt mindre blant bygdeutviklingsmottakerne samt at det er flere bygdeutviklingsprosjekter i populasjonen. I tillegg er det også slik at det er sikret en god del færre arbeidsplasser per prosjekt blant dem som har fått landsdekkende utviklingstilskudd.

Om en ser bort fra antall tilsagn, har det høyeste antallet arbeidsplasser blitt sikret gjennom prosjekter som har fått tilsagn om distriktsutviklingstilskudd og bygdeutviklingsmidler<sup>17</sup>. Færrest arbeidsplasser har blitt sikret hos dem som har fått landsdekkende utviklingstilskudd og etablererstipend. I den sammenhengen vil vi imidlertid påpeke at etablererstipend gis til nyetablering og at sikring av arbeidsplasser derfor ikke er relevant for dette virkemiddelet.

<sup>17</sup> Dette tallet er svært påvirket av at antall prosjekter er stort.

### **Sikrede arbeidsplasser per prosjekt**

Om en foretar en fordeling ut fra hvor mange arbeidsplasser som har blitt sikret per prosjekt, gir det en helt annen rekkefølge på virkemidlene. Ut fra en samlet vurdering av både det høye og det lave anslaget har flest arbeidsplasser per prosjekt blitt sikret blant mottakerne av landsdekkende risikolån (1,6 per prosjekt) og grunnfinansieringslån til fiskeflåten (1,2 – 1,3 per prosjekt). Færrest arbeidsplasser har blitt sikret blant dem som har fått landsdekkende utviklingstilskudd (0,1 – 0,0 per prosjekt). For hele populasjonen er det i gjennomsnitt sikret fra 0,2 til 0,3 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er noe lavere enn fjorårets gjennomsnitt på 0,3 til 0,4 arbeidsplasser, og årsaken til denne nedgangen er beskrevet i avsnittet over.

### **Sikrede arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde**

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde har fra 500 til 800 arbeidsplasser blitt sikret utenfor sonene, mens 900 til 1600 arbeidsplasser har blitt sikret innenfor sonene. Samlet innebærer det at 62 til 66 prosent av de sikrede arbeidsplassene er å finne innenfor det distriktpolitiske virkeområdet, noe som er om lag samme andel som antall prosjekter tilsier. I motsetning til i de to foregående etterundersøkelsene innebærer dette at prosjektene innen virkeområdet har relativt sett noe større betydning for skaping enn for sikring av nye arbeidsplasser.

### **8.2.3 Skapte og sikrede arbeidsplasser for hele populasjonen**

Med de forutsetningene som er lagt til grunn er det skapt og sikret fra om lag 5.400 til 7.000 arbeidsplasser blant de bedriftene som fikk tilsagn fra IN i 2001. Dette innebærer at det er skapt og sikret 0,7 til 0,9 arbeidsplasser per prosjekt. Dette er en viss reduksjon fra forrige etterundersøkelse, hvor det ble skapt og sikret 0,9 til 1,0 arbeidsplasser per prosjekt. Nedgangen skyldes primært at det har blitt en reduksjon i sysselsettingseffekten for noen virkemidler. (se 8.2.1 og 8.2.2 for en nærmere utdyping). Tallene for de ulike virkemidlene framgår av tabellen nedenfor.

**Tabell 8-3 Beregning av skapte og sikrede arbeidsplasser. Høyt og lavt anslag for hele populasjonen fordelt etter virkemiddel.**

Virkemiddel	Populasjon (prosjekt)	Høyt anslag		Lavt anslag	
		Pr. prosjekt	Totalt	Pr. prosjekt	Totalt
Lavrisikolån	172	2,80	481	0,88	152
Landsdekkende risikolån	148	2,45	362	2,42	357
Distriktsrettede risikolån	265	6,25	1657	4,79	1270
Landsd. utviklingstilskudd	238	0,76	181	0,74	175
Distriktsutviklingstilskudd	1376	1,48	2034	1,13	1566
Etablererstipend	731	0,24	177	0,20	145
OFU/IFU	153	2,39	366	2,05	314
Grunnfin.lån til fiskeflåten	199	1,91	381	1,67	332
Lån til landbruket	611	0,41	256	0,36	218
Bygdeutviklingsmidler	3627	0,31	1128	0,23	847
<b>Totalt</b>	<b>7520</b>	<b>0,94</b>	<b>7023</b>	<b>0,71</b>	<b>5376</b>

### Skapte og sikrede arbeidsplasser etter virkemiddel

I absolutte tall er det skapt og sikret flest arbeidsplasser blant mottakerne av distriktsutviklingstilskudd, distriktsrettede risikolån, og bygdeutviklingsmidler. Færrest skapte og sikrede arbeidsplasser er det blant dem som har fått etablererstipend og landsdekkende utviklingstilskudd. Per prosjekt er det skapt og sikret flest arbeidsplasser blant mottakerne av distriktsrettede risikolån (4,8 til 6,3 per prosjekt) og landsdekkende risikolån (2,4 – 2,5 per prosjekt), mens det er skapt og sikret færrest blant mottakerne av lån til landbruket (0,4 per prosjekt) og bygdeutviklingsmidler (0,2 – 0,3 per prosjekt). Dette skyldes mellom annet at mange små prosjekter og/eller små bedrifter befinner seg innen de to sistnevnte virkemiddelkategoriene.

### Skapte og sikrede arbeidsplasser etter distriktpolitisk virkeområde

Fordelt etter distriktpolitisk virkeområde ligger antall skapte og sikrede arbeidsplasser fra om lag 1.400 til ca 2.000 arbeidsplasser utenfor sonene og fra 3.900 til 5.000 arbeidsplasser innenfor sonene. Dette innebærer at rundt 75 prosent av de skapte og sikrede arbeidsplassene befinner seg innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Denne andelen er om lag 10 prosentpoeng høyere enn antall prosjekter.

## 8.3 INS KOSTNADER PER ARBEIDSPASS

Anslaget for støtteelementet per arbeidsplass som er skapt eller sikret tar utgangspunkt i de oppskalerte sysselsettingstallene som er beregnet foran i kap. 8.2.3 samt samlet støtteelement for bevilgningene i 2001. Dette er den samme metoden som ble benyttet for å beregne støtteelementet i evalueringen av SND og

av de bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene<sup>18</sup>. Utgangspunkt her er tall for hele populasjonen. Tilsvarende beregninger med utgangspunkt i utvalget (de som har svart på undersøkelsen) kan også benyttes, slik Møreforskning har gjort i etterundersøkelsene for 1994 til 1998-kullet. Med samme kostnadsanslag gir de to framgangsmåtene relativt sammenfallende resultater.

Anslagene for kostnader per arbeidsplass er vist i tabellen nedenfor. I beregningene ser vi bort fra administrasjonskostnadene for ordningene ettersom disse ikke er kjent. Det må også kunne hevdes at administrasjonskostnadene stort sett vil være de samme fra år til år og derfor kan sees bort fra i den type analyser vi ønsker å foreta her. I tabellen vises beregninger for 2001-kullet hvor alle virkemidlene er tatt med. For å kunne sammenligne tallene med 1994 til 1998-kullene, vises det i tillegg også beregninger hvor virkemidlene som ikke var med i disse er tatt ut (dvs. etablererstipend, grunnfinansieringslån til fiskeflåten, lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler). Beregningene for 1995 og 1996-kullet er hentet fra evalueringen av de bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene (Alsos et. al, 2000).

Anslagene for kostnader per arbeidsplass er beregnet på grunnlag av samlet støtteelement i de årlige bevilgningene til virkemidlene. Her har vi satt INs kostnader lik summen av de ulike tilskuddsordningene<sup>19</sup> tillagt tapsavsetningen for risikolåneordningene<sup>20</sup>. Tapsavsetningen har vært på 25 prosent av ressursrammen, men på grunn av at det tar noe tid før tapene oppstår har IN fått godkjenning fra ESA til at støtteelementet for risikolåneordningene kan settes til 19 prosent. Det totale støtteelementet er så dividert med sysselsettingsanslaget. Metoden må betraktes som en forenkling da det som nevnt tidligere verken tas hensyn til administrasjonskostnadene knyttet til tilsagnsgivningen eller gjøres korrigeringer i forhold til faktiske tap.

---

<sup>18</sup> Se Hauknes et.al, (2000) og Alsos et. al (2000)

<sup>19</sup> For landsdekkende utviklingstilskudd og distriktsutviklingstilskudd er i bevilgningene som går til programtiltak i år ikke tatt med da programmene ikke inngår i undersøkelsen. Dette gjør at kostnadene ikke er helt sammenlignbare med 1999 og 2000-kullet, men forskjellen er så liten at det ut fra vår vurdering fortsatt er relevant å gjøre sammenligninger.

<sup>20</sup> Bygdeutviklingsmidlene består av tilskudd og rentefrie lån. IN har anslått støtteelementet av de rentefrie lånene til å ligge på 60 prosent av bevilget beløp.

**Tabell 8-4 Skapte og sikrede arbeidsplasser – Støttekostnad per arbeidsplass (Kroneverdien i år 2001)**

Årskull	Skapte og sikrede arbeidsplasser		Kostnader per arbeidsplass (i 1000 kr)*	
	Lav	Høy	Lav**	Høy**
2001 (alle virkemidler)	5376	7023	273	209
2000 (alle virkemidler)	6302	7520	275	230
1999 (alle virkemidler)	7416	9499	284	221
2001 (tilsv. vrkm. som i 1995-98)	3834	5072	248	188
2000 (tilsv. vrkm. som i 1995-98)	4444	5004	272	242
1999 (tilsv. vrkm. som i 1995-98)	5608	6837	236	193
1998	5800	7100	215	175
1996***	4522	5730	260	205
1995***	6285	8119	208	165

\* Alle tallene er i 2001-kroner

\*\* Beregnet ut i fra lavt/høyt anslag for skapte og sikrede arbeidsplasser.

\*\*\* Tallene er hentet fra evalueringen av de bedriftsrettede distriktspolitiske virkemidlene (Alsos et. al, 2000)

For 2001-kullet er INs kostnader på 1470 millioner kr, noe som gir totale kostnader per arbeidsplass på mellom 209.000 – 273.000 kr. Dette er i stor grad innenfor samme intervall som i etterundersøkelsene for 1999 og 2000-kullet (221.000 – 284.000 og 230.000 – 275.000 kroner per arbeidsplass). Vi gjør imidlertid oppmerksom på at årets estimat ikke inneholder kostnadene til programvirksomheten. Dette fører til at kostnadene per arbeidsplass ”underestimeres” noe i forhold til tidligere år, men forskjellen er ikke større enn at det ut fra vår vurderinger fortsatt er relevant å gjøre sammenligninger over tid.

Sammenlignet med tidligere år og for tilsvarende virkemidler (lavrisikolån, landsdekkende og distriktrettede risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd, distriktutviklingstilskudd og OFU/IFU)<sup>21</sup> er totale kostnader per arbeidsplass på mellom 188.000 – 248.000 kr. Dette er om lag samme funn som i etterundersøkelsen for to år siden (193.000 – 236.000 kroner per arbeidsplass), mens det er noe lavere enn i fjor (242.000 – 272.000 kroner per arbeidsplass). Tar en hensyn til de endringene som er gjort i beregningsmåten (se avsnittet over), ligger årets estimat i mellom de to tidligere.

<sup>21</sup> Dvs. at etablererstipend, lån til landbruket, bygdeutviklingsmidler og grunnfinansieringslån til fiskeflåten er holdt utenfor.

## 8.4 OPPSUMMERING

For de virksomhetene som inngår i etterundersøkelsen for 2001-kullet, har det vært en netto sysselsettingsøkning på 660 arbeidsplasser. Dette tilsvarer en økning på 12 prosent i perioden fra 1. januar 2001 til 1. januar 2005. Av den netto sysselsettingsøkningen er 415 arbeidsplasser kommet i bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet og 245 utenfor. Den prosentvise sysselsettingsøkningen har vært tilnærmet lik innenfor og utenfor virkeområdet.

Når det gjelder beregninger av sysselsettingseffektene av IN-tilsagnene, er det knyttet stor usikkerhet til disse. Treffsikkerheten i anslagene vil både avhenge av utvalgsusikkerhet og av presisjonsproblemer knyttet til de subjektivt graderte svaralternativene som benyttes. Annen vektning kan med andre ord gi andre anslag. Beregningene som er gjort for alle de bedriftene som fikk tilsagn fra IN i 2001 (7.520 prosjekter) gir et anslag på sysselsettingseffekten fra om lag 5.400 til 7.000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer 0,7 til 0,9 arbeidsplasser per prosjekt. Om lag 75 prosent av de skapte og sikrede arbeidsplassene er kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

For hele populasjonen av bedrifter som fikk tilsagn fra IN i 2001 er INs kostnad per skapte og sikrede arbeidsplass på 209.000 til 273.000 kroner. Dette er i stor grad innenfor samme intervall som estimatet i etterundersøkelsene for 1999 og 2000-kullet (221.000 – 284.000 og 230.000 – 275.000 kroner per arbeidsplass).





## **DEL D: RESULTATVURDERING PÅ BEDRIFTSNIVÅ**

## 9. UTVIKLING OG ENDRINGER I BEDRIFTENES EGENSKAPER

Mens vi foran har vi sett på forhold knyttet til prosjektene i bedriftene skal vi i dette kapitlet se nærmere på hva som har skjedd av endringer i bedriften i perioden siden førundersøkelsen. Fra virkemiddelapparatets ståsted vil det være naturlig å stille spørsmål om bedriften har evner, vilje og tilstrekkelig med ressurser til å lykkes med omstilling, innovasjon og nyskapning. Dette handler i hovedsak om bedriftens valg av konkurransestrategi og disponible ressurser i vid forstand. Valg av konkurransestrategi betraktes ofte som en av de viktigste beslutningene for en bedrifts suksess, og innen strategi og ledelse er en helt sentral oppgave å oppnå kunnskap om ulike kilder til bærekraftig konkurransevne. Det samme gjelder for bedriftens ressurser og ressurs sammensetning, som også vil ha kritisk betydning for å skape varige konkurransefortrinn. Ved å ta utgangspunkt i bedriftens strategi og ressurser kan vi få innsikt i spørsmål om bedriftens utvikling, fornyelse og innovasjon, og resultatene av disse aktivitetene.

Måten vi kan studere dette på er å se i hvilken grad bedriftenes vurdering av interne forhold som egne ressurser og strategier har endret seg. Gjennomgangen i dette kapitlet gir en status for endringer som har skjedd med disse bedriftsegenskapene i perioden, mens vi i det neste kapitlet (kap. 10) følger dette opp med å se nærmere på hvilke typer av ressurser og strategier som bidrar til gode resultater.

Kapitlet er inndelt i tre hoveddeler etter virkemiddeltype. Først ser vi på de bedriftsinterne endringene i forhold til de ordinære virkemidlene, deretter i forhold til etablerstipendordningen og til sist i forhold til landbruksvirkemidlene.

### 9.1 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV ORDINÆRE VIRKEMIDLER

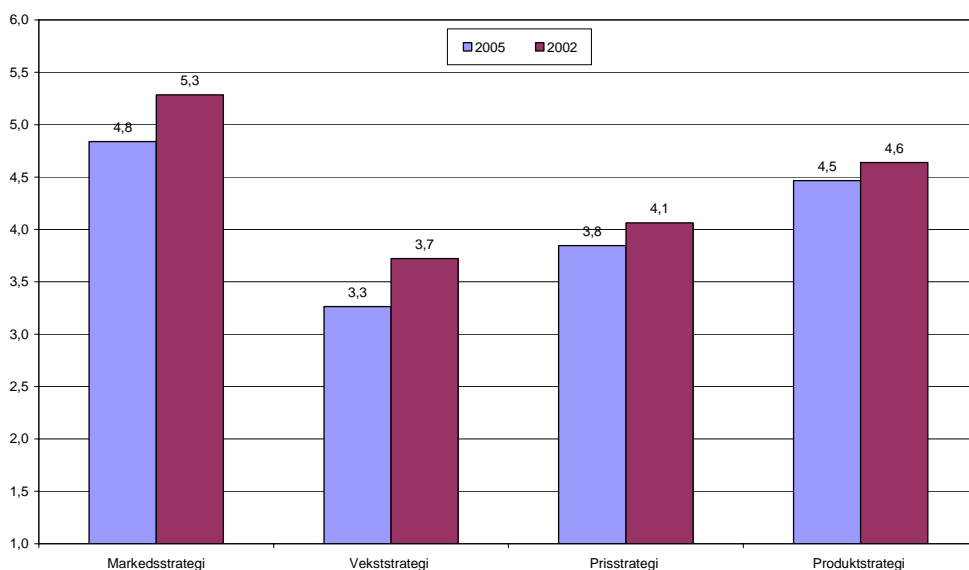
De presenterte resultatene i dette delkapitlet bygger på svar fra til sammen 211 bedrifter som har benyttet lavrisikolån (25), landsdekkende (18)- og distriktsrettede (23) risikolån, landsdekkende utviklingstilskudd (8), distriktsutviklingstilskudd (94), og OFU/IFU (43).

#### 9.1.1 Endringer i bedriftenes konkurransestrategier

Gjennom bruk av faktoranalyse framkom det at bedriftene har konkurransestrategier som er orientert mot markedsutvikling (MARKED), vekst (VEKST), prisfokus/kostnadsleder (PRIS) og produktorientering (PRODUKT).

### Vurdering av konkurransestrategiene i før- og etterundersøkelsen

I figuren nedenfor er de gjennomsnittlige endringene for de enkelte strategigruppene vist. De strategigruppene som vurderes høyest er marked, mens vekst er lavest. At marked har den høyeste skåren i begge undersøkelsene er interessant da denne må kunne sies å være den mest innovative av strategiene slik den er definert her med søking etter nye muligheter i markedet, nisje produkter, produktutvikling og produktforbedringer samt først med introduksjon av nye produkter. Alle gruppene har fått redusert gjennomsnittsverdi (skår) siden førundersøkelsen (mellom 0,1 og 0,5). Nedgangen for vekststrategien er minst, mens den er størst for markedsstrategien. Alle sammenligningene er signifikante på ti prosents nivå eller bedre.

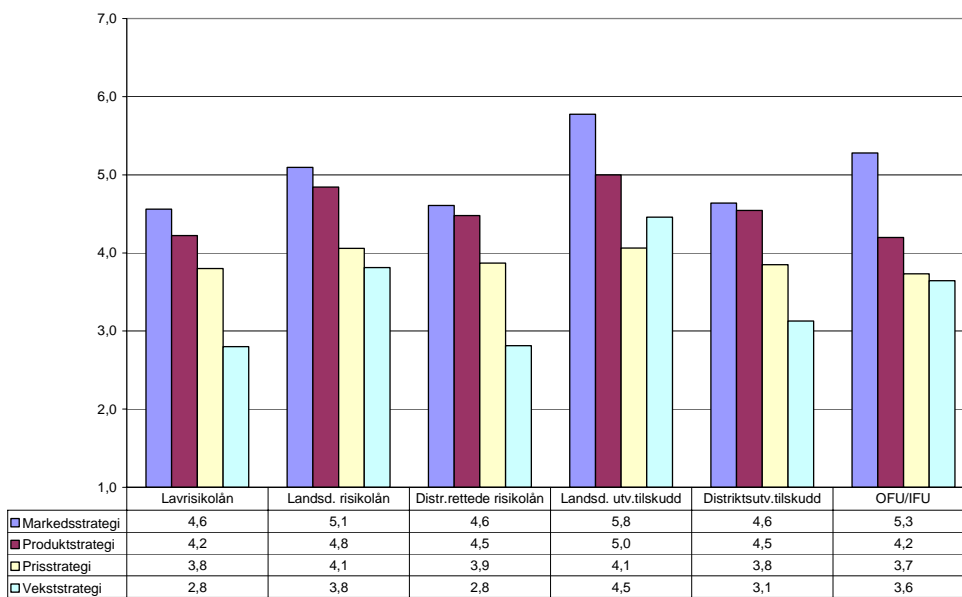


**Figur 9-1** Vurdering av konkurransestrategier i før- og etterundersøkelsen (Gj.snitt, skala 1-7).

Det kan stilles spørsmål med hva det kan skyldes at gjennomsnittsverdiene i etterundersøkelsen reduseres i forhold til førundersøkelsen? En nærliggende forklaring kan være at en ved oppstart av prosjekt og spørsmål i den forbindelse kan tendere til å være noe mer optimistisk i vurderingene enn når prosjektet er avsluttet. En annen mulighet er at det faktisk har skjedd mer reelle endringer i bedriftenes vurderinger av strategiene de siste årene, og i denne forbindelsen kan det være at det aktuelle prosjektet påvirker bedriftens fokus og vurderinger. Når

prosjektet avsluttes endres med andre ord fokus igjen og andre forhold kan bli viktigere.

I forhold til virkemiddeltipe er det mottakerne av landsdekkende utviklings-tilskudd som har de høyeste gjennomsnittsverdiene. Her er imidlertid antallet bedrifter svært lavt (8) slik at dette kan være tilfeldige utslag. Landsekkende risikolån og OFU/IFU kommer deretter. Årsaken til at disse skårer høyere enn de øvrige skyldes antakelig prosjektene de har gjennomført. De med landsdekkende risikofinansiering har relativt sett betydelig flere nyetableringsprosjekter enn de øvrige, mens de som har benyttet OFU/IFU finansieringen i langt større grad har gjennomført nyskappingsprosjekter i eksisterende bedrifter. Begge disse prosjektformålene samsvarer godt med at en er mer fokusert på muligheter i markedet, nisjeprodukter, produktutvikling, produktforbedringer, og introduksjon av nye produkter.

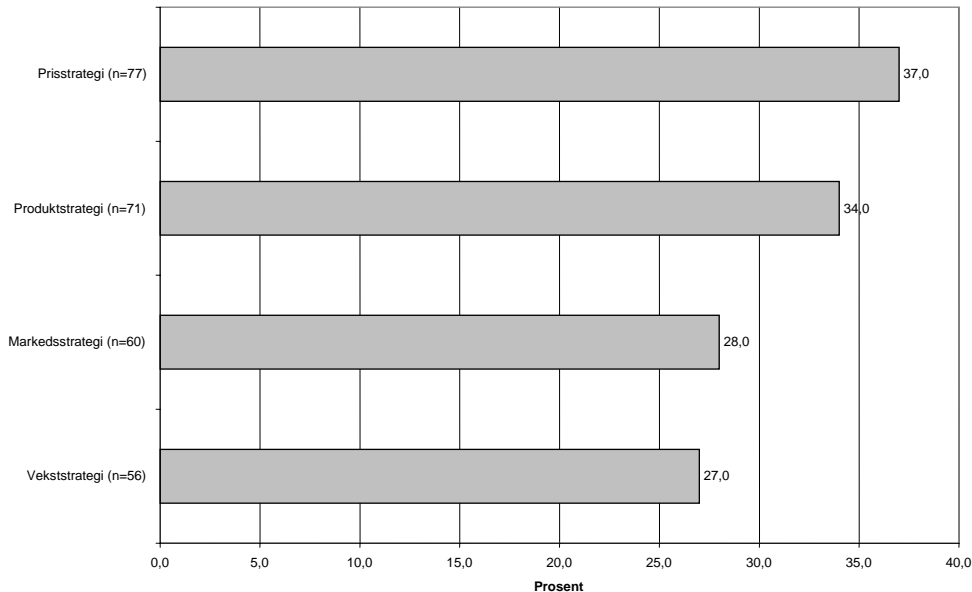


**Figur 9-2** Vurdering av konkurransestrategier i etterundersøkelsen i forhold til virkemiddel. (Gj.snitt, skala 1-7)

### **Andel med mer fokuserte strategier**

Selv om konkurransestrategienes betydning i gjennomsnitt er redusert er det også bedrifter som har fått mer fokuserte strategier. I figuren nedenfor er det vist hvor stor andel av bedriftene det er som vurderer strategiene høyere nå enn i

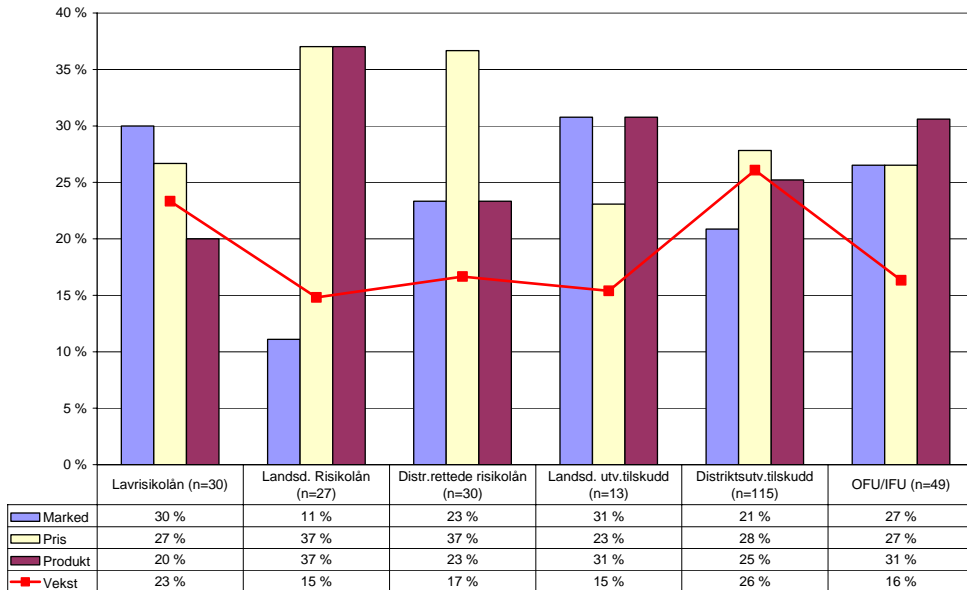
førundersøkelsen. Særlig har bedriftene økt sin vurdering av viktigheten til prisstrategien (37 prosent) og produktstrategien (34 prosent), mens 28 prosent vurderte markeds- og 27 prosent vekststrategien som viktigere nå enn forrige gang. Tallene er illustrert i figuren nedenfor.



**Figur 9-3 Andelen av bedrifter med høyere vurdering av strategi i dag ift. førundersøkelsen. Prosent**

Nedenfor ser vi på i hvilken grad strategiene har fått en høyere vurdering fordelt etter hvilket virkemiddel som er benyttet. Størst endring er det blant de som har benyttet landsdekkende risikolån. De har særlig fokusert mer på pris- og produktstrategier. Også for mottakerne av distriktsrettede risikolån har prisstrategien kommet mer i fokus, mens lavrisikolånerne har blitt noe mer markedsorientert. Blant de som benyttet distriktsutviklingstilskudd var det flest som fokuserte mer på vekst. Det kan se ut til at strategier med relativt lavt skår i førundersøkelsen øker sin betydning i etterundersøkelsen og vise versa. Noe av dette kan muligens skyldes virkemiddelets innretning. På den annen side kan slike endringer i fokus/vurdering av viktighet også ha noe med prosjektet i utgangspunktet å gjøre og formålet med prosjektet slik som det kan se ut for IFU/OFU mottakerne. I strategisammenheng trenger imidlertid ikke en slik "utjamning" på flere strategier å være av det gode, men kan føre til et uklart strategifokus og dårligere resultater. De endringene i vurdering av viktighet som er observert kan imidlertid også tolkes som at bedriftene lærer og utvikler seg hele

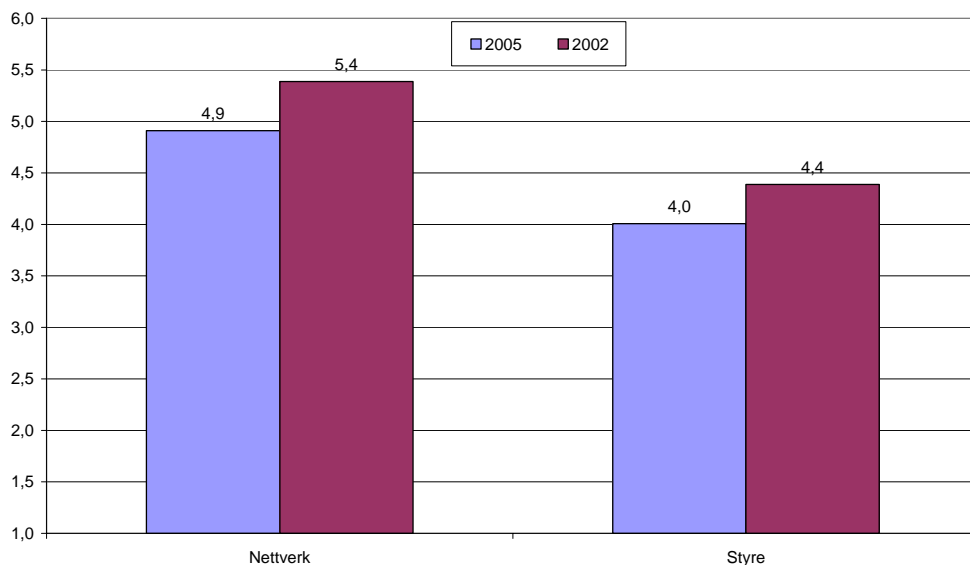
tiden. Endringer i strategivurderingene er også sett i forhold til bedriftsstørrelse, men vi finner ingen systematisk forskjeller ut fra disse.



**Figur 9-4 Bedrifter med høyere strategivurdering i 2005 enn i 2002 etter virkemiddel. Prosent**

### 9.1.2 Endringer i bedriftenes ressurser

To sentrale ressurser, nettverk og styre, ble valgt ut gjennom en faktoranalyse. Nettverk omhandler at bedriftens nettverk brukes som en kunnskapsressurs, at det brukes til å påvirke ressursene og at bedriften har stor nytte av daglig leders personlige nettverk. Styre handler om at dette er en betydningsfull rådgivningsressurs og at styret bidrar med eksternt nettverk for bedriften. I figuren nedenfor er de gjennomsnittlige endringene for de to ressursgruppene vist. Begge har fått redusert gjennomsnittsverdi siden førundersøkelsen. Dette var også noe vi fant i fjorårets etterundersøkelse. Nedgangen i forhold til bedømmelsen av de samme ressursene i førundersøkelsen er på mellom 0,50 og 0,40 (skala 1-7). Nettverk har en noe høyere vurdering enn styret.

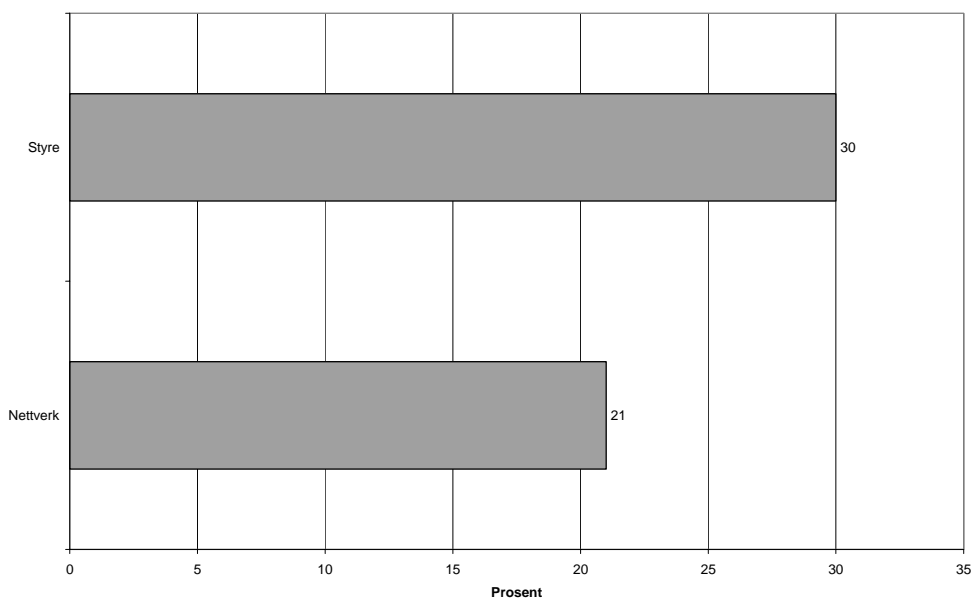


**Figur 9-5 Ressurser i før- og etterundersøkelsen (gj.snitt)**

I forhold til virkemidler er det først og fremst de som har benyttet landsdekkende risikolån som har høye verdier på nettverk, mens det er små forskjeller i vurderingen av styreressursen i forhold til type virkemiddel.

#### ***Andel med høyere ressurser***

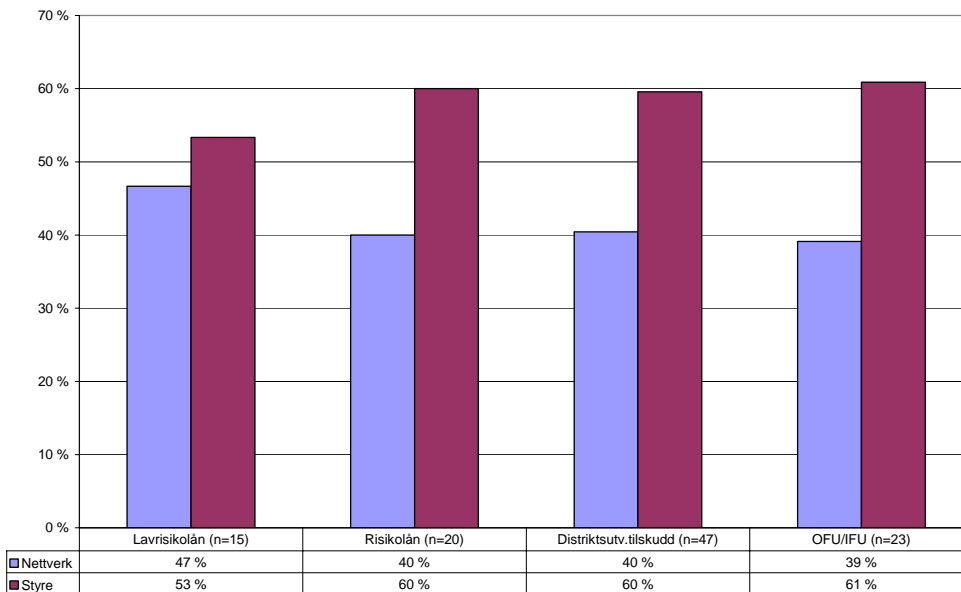
En annen måte å studere endringen i ressursene på er å se på hvor mange som vurderer ressursene høyere eller lavere i forhold til tidligere. Dette er vist i figuren nedenfor. Som det framgår her, vektlegger 30 prosent styreressursene høyere i dag en tidligere og 21 prosent vektlegger nettverksressursen høyere. Også for disse ressursene, som for strategiene synes det med andre ord å skje en utjamning av vurderingen over tid.



**Figur 9-6 Andel bedrifter med høyere vurdering av ressursene i dag ift. førundersøkelsen. Prosent**

Å se på ressursindikatorene i forhold til hvilket virkemiddel bedriftene har mottatt, kan bidra til å nyansere bildet noe. Styreressursen har relativt sett lavere endring blant lavrisikolånerne enn for de øvrige finansieringstilbudene. Dette skyldes at nettversressursen vurderes høyere her. Ellers gjenspeiler virkemiddeloversikten det vi fant foran at en lav vurdering i førundersøkelsen fører til en høyere vurdering i etterundersøkelsen og vise versa.





**Figur 9-7 Andel bedrifter med høyere ressursvurdering etter virkemiddel. Prosent**

Endringer i ressursvurderingene er også sett i forhold til bedriftsstørrelse, men vi finner ingen systematiske forskjeller ut fra disse

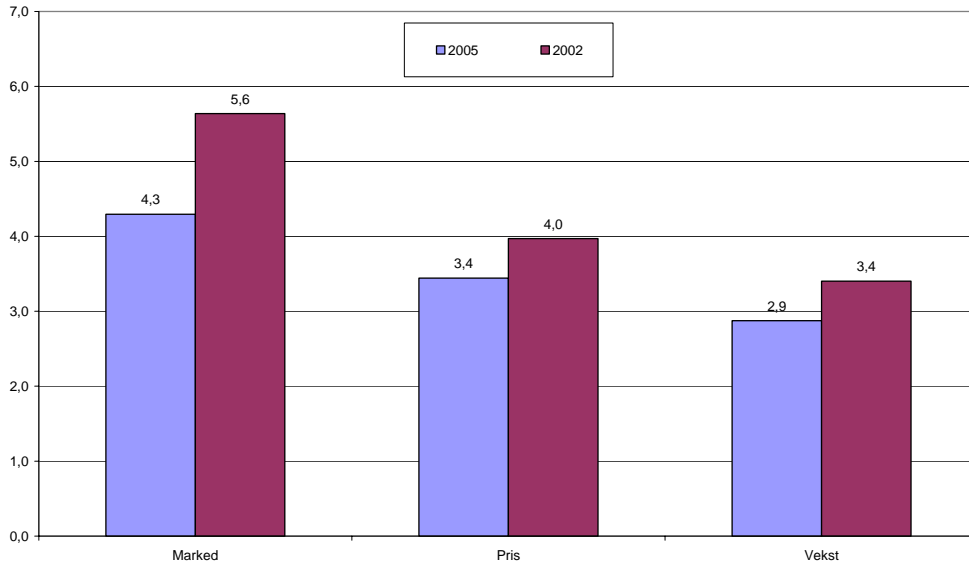
## 9.2 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV ETABLERERSTIPEND

I dette delkapittelet vil etablerernes strategifokus bli belyst. Når det gjelder etablerernes ressurser er datamaterialet i før- og etterundersøkelsen i liten grad sammenlignbart og er derfor ikke gjennomgått her. De presenterte resultatene bygger på svar fra til sammen 80 etablerere.

### ***Vurdering av konkurransestrategiene i før- og etterundersøkelsen***

For mottakerne av etablererstipend framkom det tre ulike strategier etter bruk av faktoranalyse. Også her kan strategiene merkes som en orientering mot marked, prisfokus og vekst, men det framkom ingen tydelig produktstrategi slik at en del av variablene ble forkastet. Figuren nedenfor viser de gjennomsnittelige endringene for de enkelte strategigruppene. Også her er det slik at vurderingene går ned fra før- til etterundersøkelsen. Forskjellene mellom de tre strategivurderingene er størst i førundersøkelsen og jevner seg ut i etterundersøkelsen. Markedsstrategien har den høyeste vurderingen både i før- og etterundersøkelsen. Dette var også noe vi fant

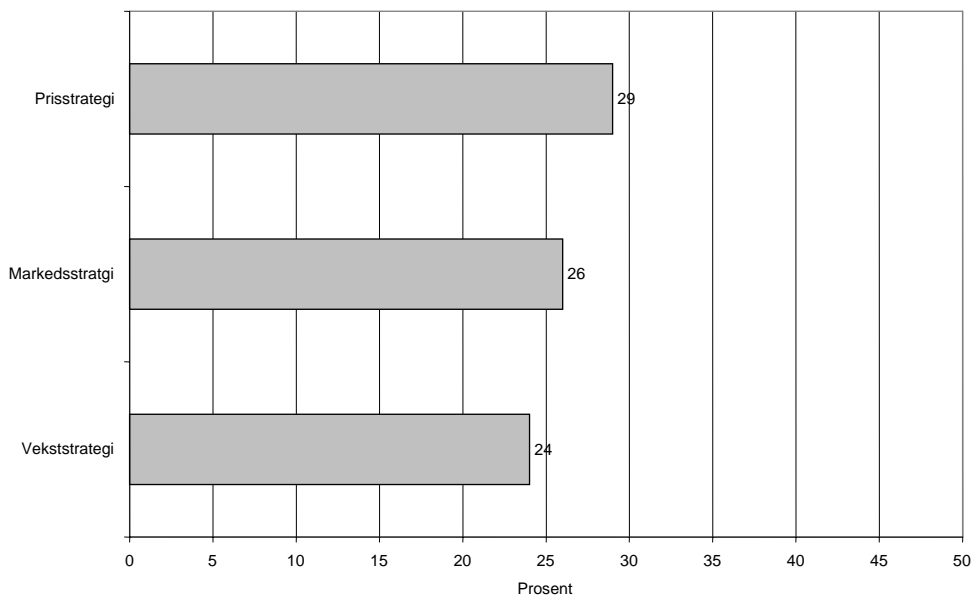
var tilfelle blant de som hadde benyttet de ordinære virkemidlene. At etablererne har et slikt fokus passer godt med at dette handler om nye bedrifter i en tidlig fase som må være innovative og offensive.



Figur 9-8 Vurdering av konkurransestrategiene i før- og etterundersøkelsen. Gj.snitt.

#### ***Andel med mer fokuserte strategier***

I figuren nedenfor er det vist hvor stor andel av bedriftene det er som vurderer strategiene høyere nå enn i førundersøkelsen. Relativt sett er det flest som har fokusert mer på prisstrategi (29 prosent). Dette fant vi også var tilfelle for bedrifter som hadde benyttet de ordinære virkemidlene, men økningen for etablererne er ikke så stor. 26 prosent vurderte markeds- og 24 prosent vekststrategi som viktigere nå enn forrige gang. Selv om tallene er små/antall bedrifter i utvalget er lite (80 bedrifter) kan resultatene tyde på at en etter en oppstart/i gangsettingsperiode i større grad begynner å konkurrere på noen flere parametere enn i en startfase. Tallene er illustrert i figuren nedenfor.



**Figur 9-9 Andel bedrifter med høyere vurdering av ressursene i dag ift. Førundersøkelsen. Prosent**

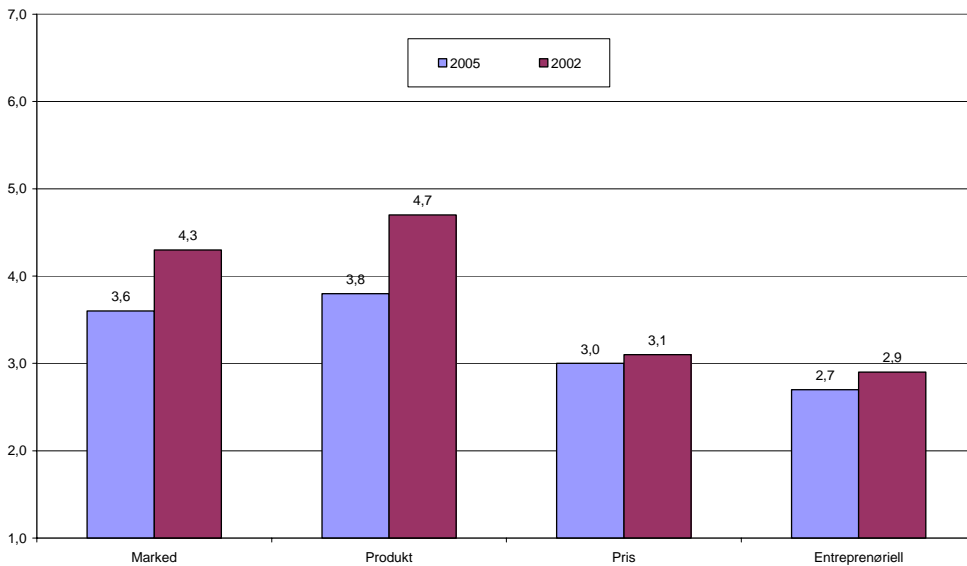
### 9.3 BEDRIFTSINTERNE ENDRINGER FOR MOTTAKERNE AV LANDBRUKSVIRKEMIDLER

I dette delkapittelet vil landbrukernes strategifokus bli belyst. Når det gjelder disse ressursene er datamaterialet i før- og etterundersøkelsen som for etablererne, i liten grad sammenlignbart og er derfor ikke gjennomgått her. De presenterte resultatene bygger på svar fra til sammen 80 virksomheter, hvorav 24 virksomheter har benyttet lån til landbruket og 56 virksomheter har benyttet bygdeutviklingsmidler.

#### ***Vurdering av konkurransestrategiene i før- og etterundersøkelsen***

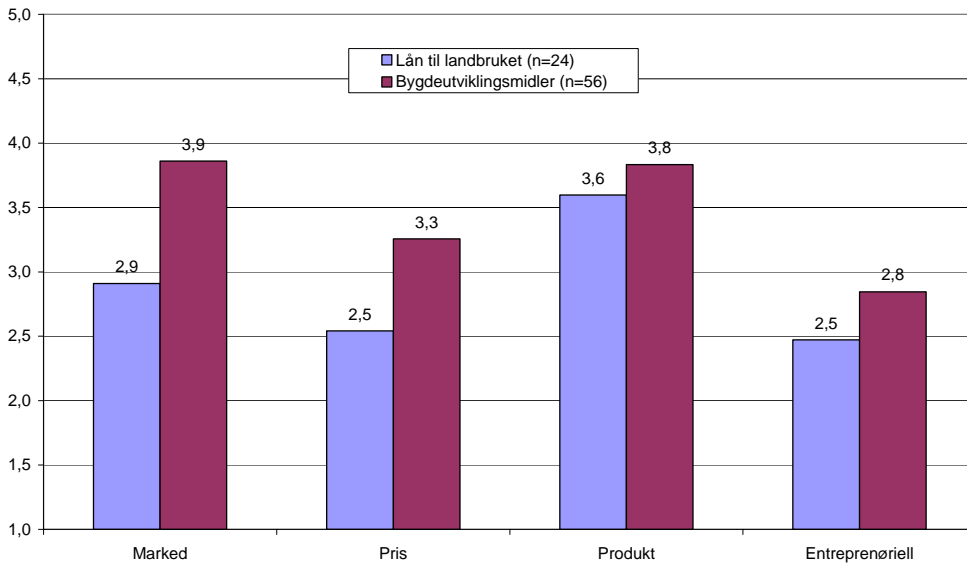
Gjennom bruk av faktoranalyse framkom det at landbruksvirksomhetene har konkurransestrategier som er orientert mot markedsutvikling, prisfokus/-kostnadsleder og produktorientering. I tillegg framkom det en strategiorientering som er benevnt entreprenøriell (innovativ, proaktiv, risikoorientert). I figuren nedenfor er de gjennomsnittlige endringene for de enkelte strategigruppene vist. I motsetning til det vi fant for mottakerne av de ordinære virkemidlene og etablererne er det produkt og ikke marked som er mest i fokus for landbruksvirksomhetene. Vurderingen av markedsstrategien er imidlertid ikke så

mye lavere. Pris og den entreprenørielle strategien har de laveste vurderingene både i før og etterundersøkelsen. At produktstrategien har den høyeste skåren i begge undersøkelsene gjenspeiler vel at landbruksvirksomheter har en relativt stabil produktportefølje. Som vi også har sett for de andre virkemidlene har alle strategigruppene fått redusert gjennomsnittsverdi (skår) siden førundersøkelsen (mellom 0,1 og 0,9). Nedgangen for vekststrategien er minst for de som i utgangspunktet er lave og størst for den høyeste (produktstrategien).



**Figur 9-10** Vurdering av konkurransestrategier i før og etterundersøkelsen. Gj.snitt (skala 1-7)

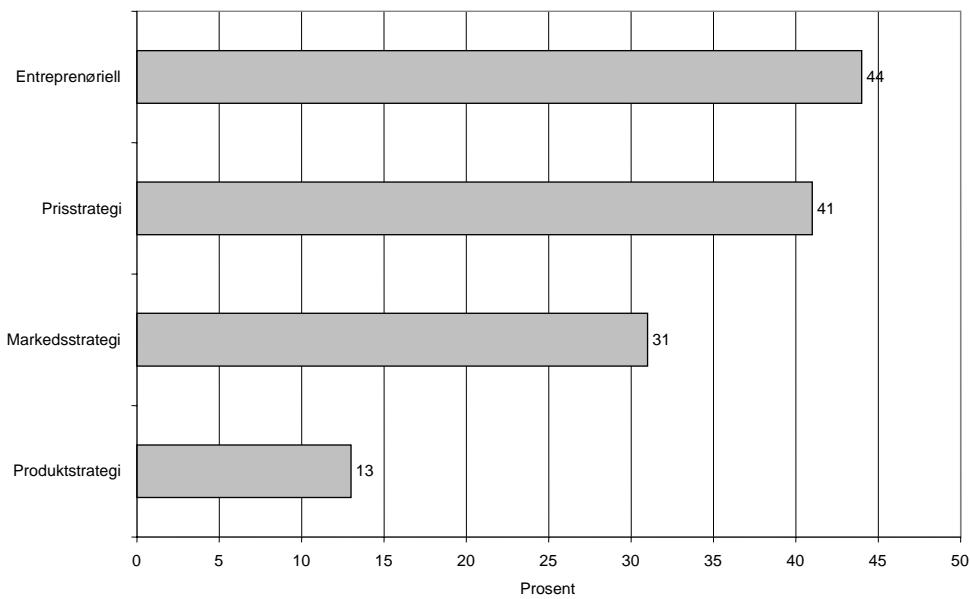
Av neste figur framgår det at det er mottakerne av bygdeutviklingsmidlene som har de høyeste strategivurderingene, og da med marked som litt høyere enn produktstrategien. Figuren illustrerer for øvrig godt at det er de tradisjonelle landbruksvirksomhetene som har benyttet landbrukslån som er mest produktorientert. Dette virkemiddelet er da også innrettet mot tradisjonelt gårdsdrift (lån til driftsbygninger og lignende), mens bygdeutviklingsmidlene først og fremst skal benyttes til tilleggsaktiviteter eller ny virksomhet.



**Figur 9-11** Vurdering av konkurransestrategier i etterundersøkelsen etter virkemiddel. Gj.snitt (skala 1-7)

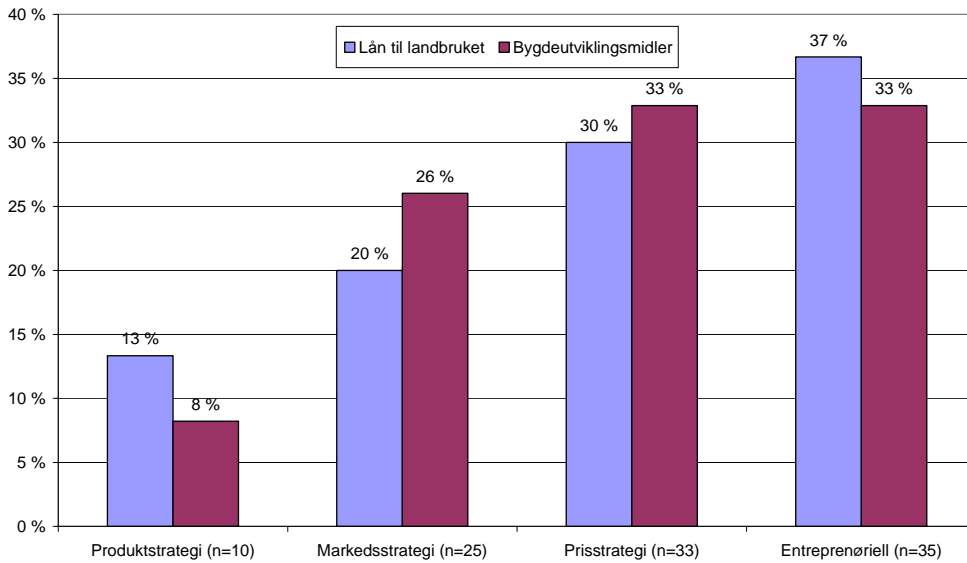
#### ***Andel med mer fokuserte strategier***

I figuren nedenfor er det vist hvor stor andel av bedriftene det er som vurderer strategiene høyere nå enn i førundersøkelsen. Det er interessant å se at landbruksvirksomhetene synes å ha begynt en reorientering i forhold til produktutgangspunktet som vi så foran. Nesten halvparten av (44 prosent) vurderer den entreprenørielle orienteringen høyere nå enn tidligere og 41 prosent vurderer prisstrategien høyere, mens svært få har fått høyere produktstrategi (13 prosent). Selv om tallene er små/antall virksomheter i utvalget er lite (80 virksomheter) kan resultatene tyde på at det har skjedd viktige holdningsendringer innen denne næringa siden førundersøkelsen ble gjennomført i 2002.



**Figur 9-12 Andel virksomheter med høyere vurdering av konkurransestrategiene i dag ift. førundersøkelsen. Prosent**

Nedenfor ser vi på i hvilken grad strategiene har fått en høyere vurdering fordelt etter hvilket virkemiddel som er benyttet. De to virkemidlene har omtrent samme relative fordeling av sine høyere strategivurderinger. De som har benyttet bygdeutviklingsmidler har imidlertid reorientert seg noe mer mot pris og marked enn lånekundene, mens disse i noe større grad har endret seg mot en entreprenøriell strategi og en produktstrategi. Tallene er imidlertid små, noe som kan gi store utslag og må derfor tolkes med forsiktighet. Særlig gjelder dette for lånekundene hvor det bare inngår 24 virksomheter.



Figur 9-13 Andel virksomheter med høyere strategivurderinger etter virkemiddel

#### 9.4 OPPSUMMERING

Det har i perioden siden førundersøkelsen foregått en strategisk reorientering i de undersøkte bedriftene. Særlig tydelig synes dette å være for virksomhetene innefor landbruket, som i større grad synes å orientere seg i en mer entreprenøriell retning. Alle strategiindikatorerne uansett undersøkt virkemiddel har fått redusert gjennomsnittsverdi siden førundersøkelsen. Dette er også noe vi har funnet i tidligere undersøkelser. Nedgangen er imidlertid ikke stor. Det er vanskelig å ha noen klar formening om hvorfor det er slik. En mulig forklaring kan være at en ved oppstart av prosjekt og spørsmål i den forbindelse kan tendere til å være noe mer optimistisk i vurderingene enn når prosjektet er avsluttet. En annen mulighet er at det faktisk har skjedd mer reelle endringer i bedriftenes vurderinger de siste årene og i denne forbindelse kan det være at det aktuelle prosjektet påvirker bedriftens fokus og vurderinger. Når prosjektet avsluttes endres med andre ord fokus igjen og andre forhold kan bli viktigere.

Det kan imidlertid se ut til at strategier med relativt lavt skår i førundersøkelsen øker sin betydning i etterundersøkelsen og vise versa. Noe kan muligens også skyldes virkemiddelets innretning. På den annen side kan slike endringer i fokus/vurdering av viktighet ha noe med prosjektet i utgangspunktet å gjøre og

formålet med prosjektet. I strategisammenheng trenger imidlertid ikke en slik "utjamning" på flere strategier å være av det gode, men kan føre til et uklart strategifokus og dårligere resultater. De endringene i vurdering av viktighet som er observert kan imidlertid også tolkes som at bedriftene lærer og utvikler seg hele tiden.

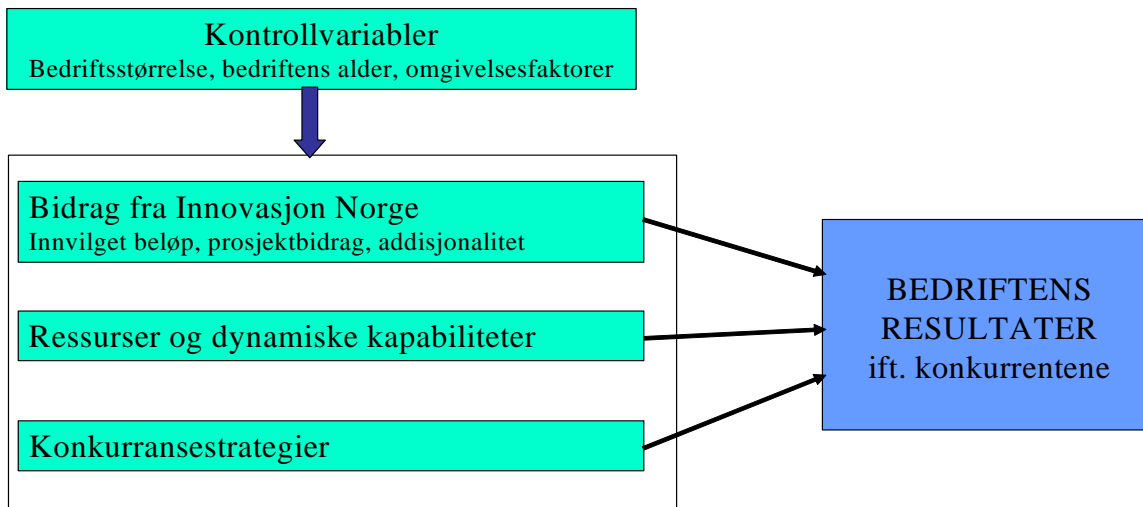


## 10. EKSTERNE OG INTERNE FAKTORER SOM BIDRAR TIL BEDRIFTENES RESULTATER

I kapitlet foran ble de ulike bedriftsegenskapene presentert. I dette kapitlet skal vi se hva det er som bidrar til de gode resultatene. Disse vil i stor grad avhenge av bedriftens ulike ressurser, strategiske valg og målsettinger. Samtidig vil også eksterne og interne faktorer som for eksempel virkemiddel, prosjektbevilgningens størrelse, bedriftens størrelse, bransje og forhold i omgivelsene ha betydning. Vi skal i dette kapitlet se om det er noen effekter på bedriftsnivå? Dette handler om hvordan realiseringen av prosjektet kan ha bidratt til bedriftens målsettinger i forhold til ulike resultater og prestasjoner.

### 10.1 ANALYSEMODELL OG VARIABLER

I det videre skal vi forsøke å isolere en del påvirkningsfaktorer som kan ha betydning for bedriftens resultater. For å se på hva som kan påvirke dette er det tatt utgangspunkt i analysemodellen som er vist nedenfor. I modellen antar vi at det finnes en rekke forhold som kan påvirke resultatene av bedriftens virksomhet som bidraget fra Innovasjon Norge og bedriftens egne ressurser og strategier. I tillegg blir disse forholdene kontrollert i forhold til bedriftsstørrelse og alder og omgivelsesfaktorer. Resultatene vil bli presentert ved bruk av regresjonsanalyser.



Figur 10-1 Analysemodell

Brukerne av INs finansielle virkemidler blir også her delt i tre grupper etter om de har benyttet et av de ordinære virkemidlene (inkl. OFU/IFU)<sup>22</sup>, har fått etablererstipend eller har benyttet et av landbruksvirkemidlene. Dette er gjort da disse gruppene er relativt forskjellige og da de besvarer forskjellige spørsmål i undersøkelsen. Oppsplittingen i tre analysegrupper letter også tolkningen av resultatene samtidig som det bidrar til å minske frafallet i regresjonsanalysene. Det er derfor gjennomført tre separate regresjonsanalyser med noe forskjellig bruk av uavhengige variabler.

For den avhengige variabelen ”Resultat i forhold til konkurrentene” ble svarene ble målt ved bruk av en skala fra 1-7 hvor en var stemmer ikke i det hele tatt og sju var stemmer svært godt. Følgende variabler inngår:

- Bedriften har bedre økonomisk resultat enn våre konkurrenter
- Bedriften har sterkere vekst i omsetning enn våre konkurrenter
- Bedriften har sterkere vekst i antall ansatte enn våre konkurrenter
- Bedriften har større markedsandel enn våre konkurrenter
- Bedriften har en bedre markedsposisjon enn våre konkurrenter
- Bedriften har en bedre kundelojalitet enn våre konkurrenter

De uavhengige variablene som blir benyttet for de forskjellige virkemiddelgruppene er vist i tabellen nedenfor.

---

<sup>22</sup> De som er finansiert med grunnfinansieringslån for fiskeflåten er utelatt fra analysene da det ikke har fullstendige datasett sammenlignet med de øvrige.

**Tabell 10-1 Benyttede uavhengige variabler i regresjonsmodellene etter virkemiddel.**

Variabler	Ordinære virkemidler	Etablerstipend	Landbruksvirkemidler
<b>Kontrollvariabler</b>			
Bedriftsstørrelse	X	X	X
Bedriftens alder	X		X
Vekstmuligheter i bedriftens omgivelser	X	X	X
<b>INs bidrag</b>			
Innvilget beløp	X	X	X
Produktutviklingsbidrag (>4)	X		
Addisjonalitet (høy)		X	
<b>Ressurser og dynamiske kapabiliteter</b>			
Yrkeserfaring daglig leder		X	X
Porteføljeentreprenør		X	
Serieentreprenør		X	
Intern endringskapasitet	X		
Samhandling/bedriftssamarbeid	X		
Nettverk	X		
<b>Konkurransestrategier</b>			
Markedsstrategi		X	X
Prisstrategi		X	X

Variabler som ikke har vært normalfordelte har blitt transformert ved hjelp av logaritmisk omforming, potens og/eller ved hjelp av kvadratrotberegninger før de har blitt benyttet i faktoranalyser eller regresjoner. I det videre blir noen av de variablene presentert.

#### Kontrollvariabler

- Bedriftsstørrelse er antall ansatte i bedriften målt som antall årsverk.
- Bedriftens alder er antall år siden bedriften ble etablert.
- Vekstmuligheter i omgivelsene er målt ved bruk av en enkeltvariabel hvor spørsmålet var ” I løpet av de tre siste årene, i hvilken grad har det skjedd endringer i din hovednæring/-bransje når det gjelder vekstmuligheter i bedriftens omgivelser”. Svaret ble målt ved bruk av en skala fra 1-7 hvor en var endringer i svært liten grad og sju var endringer i svært stor grad.

#### Bidrag fra Innovasjon Norge

- Innvilget beløp er det beløpet bedriftene fikk tilsagn om fra Innovasjon Norge
- Produktutviklingsbidrag ble utledet ved bruk av faktoranalyse (PCA) på spørsmålene som vedgikk hva slags resultater bedriften hadde oppnådd gjennom prosjektet med hensyn til kompetanseøkning, samarbeid og innovasjon. Svarene ble målt på en skala fra 1-7 hvor en var endringer i

svært liten grad/ikke i det hele tatt og sju var endringer i svært stor grad. Den utledede faktoren består av seks variabler som handler om i hvilken grad prosjektet har ført til

- økt kompetanse innen produktutvikling, tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi, økt samarbeid med kunder, økt samarbeid med andre bedrifter i regionen og at prosjektet har bidratt til utvikling av nye produkter og tjenester.

#### Ressurser og dynamiske kapabiliteter

- Yrkeserfaring daglig leder er antall års yrkeserfaring
- Porteføljeentreprenør er om mottakeren av etablererstipendet er daglig leder i en annen bedrift som han/hun eier helt eller delvis
- Serieentreprenør er om etablererstipendmottakeren tidligere har vært daglig leder i en bedrift som er eid helt eller delvis
- Intern endringskapasitet ble utledet ved bruk av faktoranalyse (PCA). Svarene ble målt ved bruk av en skala fra 1-7 hvor en var stemmer ikke i det hele tatt og sju var stemmer svært godt. Den utledede faktoren består av fire variabler som handler om i hvilken grad det stemmer:
  - At de ansatte oppfordres i stor grad til å lære av sine erfaringer, at våre ansatte aksepterer hyppige endringer i oppgaver og ansvarsområder, at bedriften legger stor vekt på å øke kompetansenivået hos de ansatte og at ledelse og ansatte i bedriften i stor grad oppfordres til å fremme nye visjoner, mål og ideer.
- Samhandling/bedriftssamarbeid ble utledet ved bruk av faktoranalyse. Svarene ble målt ved bruk av en skala fra 1-7 hvor en var stemmer ikke i det hele tatt og sju var stemmer svært godt. Den utledede faktoren består av to variabler som handler om
  - i hvilken grad ideer til nye produkter/tjenester kommer fra samspill med leverandører eller forhandlere og i hvilken grad det stemmer at bedriften har tilgang på sentrale ressurser gjennom samarbeid med andre
- Nettverk ble utledet ved bruk av faktoranalyse. Svarene ble målt ved bruk av en skala fra 1-7 hvor en var stemmer ikke i det hele tatt og sju var stemmer svært godt. Den utledede faktoren består av tre variabler som handler om i hvilken grad det stemmer:
  - At bedriftens nettverk brukes som en kunnskapsressurs, at bedriftens nettverk brukes til å påvirke omgivelsene og at bedriften har stort utbytte av daglig leders personlige nettverk.

#### Konkurransestrategier

Strategiene som er benyttet i modellen er målt som endring i strategi i forhold til førundersøkelsen, det vil si om vurderingen av strategivariablene er høyere i

etterundersøkelsen enn i førundersøkelsen. Variablene som ble benyttet ble utledet ved bruk av faktoranalyse. Verdiene ble målt på en skala fra 1-7.

- For etablererne ble følgende strategivariabler benyttet:
  - Markedsstrategi består av variablene om bedriften bruker ressurser på å finne nye muligheter i markedet, at bedriften legger vekt på en kontinuerlig utvikling av sitt forretningskonsept og at bedriften er engasjert i utvikling av nye produkter.
  - Prisstrategien består av variablene at vi tilpasser oss konkurrentenes vellykkede forretningsideer, at bedriften er engasjert i forbedringer og modifiseringer av eksisterende produkter og at bedriftens produkter er billigere enn konkurrentenes.
- For de som hadde benyttet landbruksvirkemidlene ble følgende strategivariabler benyttet:
  - Markedsstrategi: bruker ressurser på å finne nye muligheter i markedet, legger vekt på en kontinuerlig utvikling av forretningskonseptet, er engasjert i utvikling av nye produkter og i forbedringer og modifiseringer av eksisterende produkter, produksjon av nisjeprodukter og tilpasning til konkurrentenes vellykkede forretningsideer.
  - Prisstrategien: ettersom vi har produkter som er like våre konkurrenter må vi holde et konkurransedyktig prisnivå, bedriftens produkter er billigere enn konkurrentenes og at vi er aggressive når det gjelder nye markedsføringstiltak

## **10.2 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE – BRUKERNE AV ORDINÆRE VIRKEMIDLER**

Det er mange forhold som har betydning for at en bedrift oppnår bedre resultater enn sine konkurrenter. En viktig forklaringsfaktor er bedriftens størrelse. Jo større bedriften er, jo bedre synes den å gjøre det. Gode vekstmuligheter i omgivelsene de tre siste årene bidrar også til bedre resultater. Det er interessant å merke seg at en bedrift gjør det bedre i forhold til konkurrentene i de tilfellene hvor IN-prosjektet gir et ”produktutviklingsbidrag”, det vil si bidrar til kompetanseøkning, samarbeid og innovasjon. Det er imidlertid overraskende at det innvilgede beløpet har en signifikant, men negativ betydning for resultatet sammenlignet med konkurrentene. Dette har vi også funnet tidligere, og kan bety at enkelte store bedrifter som opptar betydelig finansiering kan være inne i store og krevende omstillinger. En gjennomgang av prosjektformålene og bedriftstørrelse kan tyde på at en slik antagelse kan være korrekt.

Et spesielt interessant funn i analysen er at det å inneha ressurser som gir bedriften endringsmuligheter bidrar til bedre resultater. Disse dynamiske ressursene består av både en ”intern endringskapasitet” og en ”eksterne endringskapasitet”. Den interne endringskapasiteten kan medvirke til å gi en god utnyttelse av bedriftens interne ressurser (handler om ansatte og ledelsens holdninger og praksis i forhold til endring), mens den ”eksterne endringskapasiteten” kan gi tilgang på eksterne ressurser gjennom samarbeid og bruk av nettverk. For bedriftsledelsen betyr dette at å satse på utvikling av de ansatte og involvere disse i størst mulig grad kan betale seg resultatmessig. Det samme gjelder det å videreutvikle samspillet og samarbeidet med andre samtidig som en benytter eget nettverk aktivt for kontakt, påvirkning og kunnskapsinnhenting. For politikktutformere og Innovasjon Norge innebærer analyseresultatene at en satsing på utvikling av dynamiske ressurser kan gi ønskede resultater i form av bedrifter som gjør det bedre sammenlignet med andre.

**Tabell 10-2 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftens resultater sammenlignet med konkurrentene. Ordinære virkemidler.<sup>23</sup>**

Variabler	RESULTATER ift. konkurrenter.
<b>Kontrollvariabler</b>	
Bedriftsstørrelse (Årsverk 01.01.2005)	,329***
Bedriftens alder	-,005
Vekstmuligheter i bedriftens omgivelser	,172**
<b>INs bidrag</b>	
Innvilget beløp	-,164*
Produktutviklingsbidrag	,177**
<b>Bedriftsegenskaper</b>	
Intern endringskapasitet	,131*
Samhandling/Bedriftssamarbeid	,149*
Nettverk	,152*
Konstant (B-verdi)	-172,7
R <sup>2</sup>	0,282
Justert R <sup>2</sup>	0,254
F-verdi	9,9***
N	210

Sig.: † < 0,10; \* < 0,05; \*\* < 0,01; \*\*\* < 0,001

<sup>23</sup> Lavrisikolån, landsdekkende og distriktsrettede risikolån, landsdekkende og distriktsrettede utviklingstilskudd og OFU/IFU

### **10.3 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE TIL MOTTAKERNE AV ETABLERERSTIPEND**

Det er bedriftsstørrelsen som i hovedsak forklarer hvorfor noen etablerere oppnår bedre resultater enn konkurrentene. Gjennomgående gjør de store bedriftene det bedre enn de små. Det er også en svak signifikant sammenhengen mellom gode vekstmuligheter i omgivelsene og det å oppnå gode resultater. INs bidrag kommer i liten grad fram i denne sammenhengen, men det er en svak negativ signifikant sammenheng for om prosjektet hadde høy addisjonalitet (prosjektet ville blitt lagt på is eller ikke blitt gjennomført) ved oppstart og resultatet. Dette kan innebære at prosjektet har vært for dårlig fundert i utgangspunktet slik at en ikke lykkes i særlig grad, men kan også bety at dersom dette først skulle igangsettes så hadde en kanskje hatt behov for mer ressurser/finansiering enn det en fikk. At daglig leders yrkeserfaring har en negativ signifikant effekt betyr at jo mer erfaring denne har, jo dårligere gjør en det. Dette resultatet er ikke som ventet, og det kan vel bare spekuleres i hvorfor det ble slik. En mulig forklaring kan for eksempel være at de eldre i større grad blir/er "låst inn i eksisterende tankebaner." Ellers finner vi ikke signifikante sammenhenger mellom resultatet i forhold til konkurrentene og om etablererne har startet bedrifter tidligere (serieentreprenør) eller om de driver flere bedrifter på undersøkelsestidspunktet (porteføljeentreprenør). Andre undersøkelser viser noen ganger slike sammenhenger. Strategiendringene i perioden gir ingen signifikante utslag.

**Tabell 10-3 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftenes resultater ift. konkurrentene. Etablererstipend**

Variabler	RESULTATER ift. konkurrenter.
<b>Kontrollvariabler</b>	
Bedriftsstørrelse (Årsverk 01.01.2005)	,395**
Vekstmuligheter i bedriftens omgivelser	,203†
<b>INs bidrag</b>	
Innvilget beløp	-,018
Addisjonalitet (høy)	-,206†
<b>Bedriftsegenskaper</b>	
Yrkeserfaring daglig leder	-,226*
Porteføljeentreprenør	-,054
Serieentreprenør	,142
Markedsstrategi	,022
Prisstrategi	,028
Konstant (B-verdi)	-0,540
R <sup>2</sup>	0,312
Justert R <sup>2</sup>	0,223
F-verdi	3,5**
N	79

Sig.: † < 0,10; \* < 0,05; \*\* < 0,01; \*\*\* < 0,001

#### 10.4 FAKTORER SOM PÅVIRKER RESULTATENE TIL MOTTAKERNE AV LANDBRUKSVIRKEMIDLER<sup>24</sup>

Det er fire faktorer som har signifikant betydning for virksomhetenes resultater i forhold til konkurrentene. De bedriftene som har gode vekstmuligheter i omgivelsene, skårer høyere på en prisstrategi enn tidligere, har flere antall ansatte og har daglig leder med relativt liten yrkeserfaring oppnår bedre resultater enn konkurrentene. Det er interessant å se at de som opplever vekstmuligheter i omgivelsene så klart mener at de presterer bedre enn konkurrentene. Særlig interessant er det imidlertid å finne en signifikant sammenheng mellom en endret/økning i prisstrategien og resultatet i forhold til konkurrentene. Dette er den eneste strategiendringen som det er signifikante sammenhenger for uansett virkemiddel. For landbruksvirksomhetene her tyder dette på at de som har satset denne veien har lyktes. Som vi så i forrige kapittel var det også svært mange som hadde fått en høyere skår på prisstrategi i perioden. Modellen forklarer nesten halvparten av den totale variasjonen i resultatene (Justert R<sup>2</sup> = 0,449).

<sup>24</sup> Lån til landbruket og bygdeutviklingsmidler



**Tabell 10-4 Regresjonsanalyse: Faktorer av betydning for bedriftenes resultater. Landbruksvirkemidler.**

Variabler	RESULTATER ift. konkurrenter.
<b>Kontrollvariabler</b>	
Bedriftsstørrelse (Årsverk 01.01.2005)	,315**
Bedriftens alder	,086
Vekstmuligheter i bedriftens omgivelser	,392***
<b>INs bidrag</b>	
Innvilget beløp	,123
<b>Bedriftsegenskaper</b>	
Yrkeserfaring daglig leder	-,162†
Prisstrategi(høyere)	,263**
Markedsstrategi (høyere)	,108
Konstant (B-verdi)	-23,9
R <sup>2</sup>	0,498
Justert R <sup>2</sup>	0,449
F-verdi	10,2***
N	79

Sig.: † < 0,10; \* < 0,05; \*\* < 0,01; \*\*\* < 0,001

## 10.5 OPPSUMMERING

Det er gjennomført regresjonsanalyser for å forklare årsakene til variasjon i bedriftenes resultater sammenlignet med konkurrentene. De gruppene av uavhengige variabler som inngår i analysene er kontrollvariabler, variabler som beskriver bedriftsegenskaper og endringer i disse og INs bidrag.

Blant mottakerne av de *ordinære virkemidlene* har de store bedriftene oppnådd bedre resultater enn konkurrentene. Det samme har virksomhetene om det er gode vekstmuligheter i omgivelsene og om IN-prosjektet har bidratt til kompetanseøkning, samarbeid og innovasjon. Det mest interessante er likevel at det å inneha dynamiske ressurser som den interne og eksterne kapasiteten for å få til endringer i bedriften og bedriftens nettverk gir bedre resultater. For bedriftsledelsen betyr dette at å satse på utvikling av de ansatte og involvere disse i størst mulig grad kan betale seg resultatmessig. Det samme gjelder for videreutvikling av samspillet og samarbeidet med andre bedrifter samtidig som en benytter eget nettverk aktivt for kontakt, påvirkning og kunnskapsinnhenting. For politikktutformere og Innovasjon Norge innebærer dette at fokus og satsing på disse dynamiske ressursene kan gi ønskede resultater i form av bedrifter som gjør det bedre sammenlignet med andre.

Blant *etablererne* gjør de store bedriftene det bedre i forhold til andre. For mottakerne av *landbruksvirkemidlene* er slik at de som har gode vekstmuligheter i omgivelsene, skårer høyere på en prisstrategi enn tidligere, har flere antall ansatte og har daglig leder med relativt liten yrkeserfaring oppnår et bedre resultat enn konkurrentene. Særlig interessant er det å se at de som har satset på en prisstrategi synes å ha lykket bedre i forhold til andre.

## **DEL E: OPPSUMMERING AV VIRKEMIDLENE**

## 11. OPPSUMMERING AV VIRKEMIDLENES EFFEKTER

I kapitlene foran har vi belyst en rekke forhold ved de ulike virkemidlene. I dette kapitlet vil vi foreta en oppsummering av hvilke resultater virkemiddelmottakerne har oppnådd på noen områder vi mener er spesielt sentrale i forhold til INs målsettinger som er gjennomgått i kapittel 2. De resultatindikatorerne vi vil se på i denne sammenhengen er:

- Prosjektfinansiering (finansieringsandel)
- INs betydning for prosjektene (addisjonalitet)
- Betydningen for lønnsomhet og overlevelse
- Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid
- Sysselsettingseffekter

Resultatene for hvert enkelt virkemiddel vil bli sammenlignet med gjennomsnittet for hele utvalget. I tillegg blir også resultatene fra de to foregående etterundersøkelsene vist. Rekkefølgen på gjennomgangen tar utgangspunkt i hvilket departement som bevilger midlene til ordningen.

### 11.1 ORDNINGER UNDER NÆRINGS- OG HANDELS-DEPARTEMENTET

Nærings- og handelsdepartementet bevilger midler til følgende ordninger:

- Lavrisikolån
- Landsdekkende risikolån
- Landsdekkende utviklingstilskudd
- OFU/IFU

#### 11.1.1 Lavrisikolån

*Lavrisikolåneordningen* benyttes til å delfinansiere bedriftsøkonomisk lønnsom nyskaping, utvikling, etablering og omstilling. Lån gis på kommersielle vilkår, der det vanligvis tas pant i fast eiendom med prioritet. Det som skiller INs lavrisikolån fra lån av tilsvarende type hos andre finansieringsinstitusjoner er langsiktigheten og fleksibiliteten i tilbakebetalingsvilkårene.

### Resultater og kommentarer

I tabellen under vises det hvordan mottakerne av lavrisikolån skårer på de ulike resultatindikatorerne. Fra 2003 og til 2004 var det en positiv utvikling for dette virkemiddelet både når det gjelder å motvirke imperfeksjoner i kapital- og kompetansemarkedene, addisjonalitet og bidrag til kompetanseheving og innovasjon. Årets resultater viser imidlertid at resultatene med enkelte unntak har endret seg i liten grad i forhold til fjoråret. Det framgår at INs finansieringsandel ligger noe over gjennomsnittet for alle virkemidlene. INs betydning for prosjektrealiseringen har blitt svakt redusert fra i fjor, men ligger fortsatt rundt gjennomsnittet. Virkemiddelet spiller en viktig rolle med tanke på bedriftenes overlevelse og lønnsomhet, og det gir også vesentlige bidrag i forhold til kompetanseheving og innovasjon. I forhold til i fjor har andelen entreprenørielt orienterte bedrifter blitt redusert, men sammenlignet med de andre virkemidlene skårer en likevel som for gjennomsnittet. Sysselsettingsmessig har dette virkemidlet som tidligere først og fremst betydning for skapning av nye arbeidsplasser. I forbindelse med tolkningen av resultatene må en imidlertid være oppmerksom at virkemiddelordningen omfatter relativt få bedrifter (30), noe som gjør at enkelt svar kan gi relativt store utslag. Ut fra en helhetlig vurdering er et karakteristisk trekk ved lavrisikolån at virkemidlet i relativt liten grad er forskjellig fra gjennomsnittet for alle virkemidlene.

Tabell 11-1 Resultatindikatorer for virkemidlet lavrisikolån. Prosent og absolutte tall.

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	40 %	48 %	49 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	13 %	19 %	17 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	27 %	55 %	48 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	50 %	27 %	31 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	32 %	32 %	35 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	64 %	73 %	69 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	73 %	73 %	62 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	59 %	46 %	55 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	82 %	72 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	54 %	74 %	79 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	54 %	72 %	76 %	64 %
Andelen entreprenøriell orienterte bedrifter***	60 %	74 %	50 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	27 %	21 %	14 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	3,33	5,00	3,10	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	5 %	4 %	6 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	23,5	12,0	7,50	2,64
N		24	30	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		7.194	7.516	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

### 11.1.2 Landsdekkende risikolån

*Landsdekkende risikolån* skal delfinansiere samfunnsøkonomisk lønnsomme utbyggings-, moderniserings-, omstillings-, utviklings- og nyetableringsprosjekter i norsk næringsliv. Det er knyttet tapsfond til ordningen som gjør at man kan ta høyere risiko enn det som er mulig å finansiere i det private markedet. Risikolån er med andre ord en spesiell låneordning for prosjekter med en større risiko enn det vanlige finansinstitusjoner betjener. I likhet med lavrisikolån kan risikolån dekke investeringer til driftsutstyr og bygninger, men formålet må være effektivisering eller ekspansjon. I tillegg kan risikolån dekke utgifter til fusjoner, struktur- og samarbeidstiltak, innføring av ny teknologi eller utnyttelse av FoU-resultater, samt sanering/refinansiering, omstrukturering eller reorganisering.

### Resultater og kommentarer

INs finansieringsandel er noe under gjennomsnittet for dette virkemiddelet, men andelen har økt i forhold til fjoråret. INs betydning for prosjektrealiseringen har derimot gått vesentlig ned og ligger godt under gjennomsnittet for utvalget. Dette

innebærer at INs bidrag i år i større grad ligger i at prosjektene har blitt gjennomført raskere og i større skala enn de ellers ville blitt. Andelen prosjekter som har fått oppfølging fra IN har økt og er godt over gjennomsnittet. Som i fjor har prosjektene stor betydning for bedriftenes overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Det samme har de også for kompetanseheving, bidrag til økt innovasjon og mer samarbeid med andre. En har imidlertid ikke oppnådd en økning på disse områdene sammenlignet med forrige undersøkelse, men bidraget er en god del høyere enn for utvalget totalt sett. Det er også en meget høy andel entreprenørielt orienterte bedrifter innen dette virkemidlet, noe som enten kan skyldes at IN plukker ut slike bedrifter eller at de gjennom sin utvikling de siste årene øker sin entreprenørielle orientering. Virkemiddelets sysselsettingseffekter er noe høyere enn for utvalget. Totalt sett synes det dermed som om dette virkemidlet har fungert godt i forhold til å nå målsettingene. Som for lavrisikolån må en også her i forbindelse med tolkningen av resultatene være oppmerksom at virkemiddelordningen omfatter relativt få bedrifter (26). Det gjør at enkelt svar kan gi relativt store utslag.

**Tabell 11-2 Resultatindikatorer for virkemidlet landsdekkende risikolån. Prosent og absolute tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	36 %	26 %	35 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	15 %	11 %	12 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	48 %	74 %	38 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	28 %	11 %	21 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	48 %	21 %	54 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	80 %	80 %	71 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	72 %	79 %	75 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.øk./kostn.reduksjoner *	60 %	47 %	33 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøk. (fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	89 %	96 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	76 %	89 %	83 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	76 %	95 %	75 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	73 %	86 %	83 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	25 %	19 %	13 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	3,83	6,25	6,25	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	13 %	10 %	10 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	3,67	9,00	15,67	2,64
N		21	26	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		866	1.392	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

### 11.1.3 Landsdekkende utviklingstilskudd

Målet med *landsdekkende utviklingstilskudd* er å fremme tiltak og prosjekter som gir grunnlag for vekst og omstilling i norsk næringsliv. Det prioriteres prosjekter og tiltak som bidrar til utvikling og nyetablering, omstilling, nettverksbygging og kompetanseutvikling. Tilskuddene kan dekke inntil 50 prosent av eksterne kostnader. Utviklingstilskuddet finansierer også programmer og tiltak rettet mot enkeltbransjer. Det alt vesentlige av programvirksomheten under posten retter seg mot små og mellomstore bedrifter.

#### Resultater og kommentarer

Andelen prosjekter som har fått oppfølging fra IN har økt sterkt innen dette virkemiddelet og ligger høyest av alle. INs finansieringsandel ligger under gjennomsnittet, og en kan samtidig merke seg at samfinansiering med bank omtrent ikke eksisterer for disse prosjektene. En skulle på denne bakgrunn anta at addisjonaliteten var høy målt ved andelen som mener at prosjektrealiseringen er avhengig av IN-finansiering. Som i fjor er så ikke tilfelle. Addisjonaliteten har økt noe, men ligger på nivå med gjennomsnittet. En mulig forklaring på dette kan være at disse prosjektene i stor grad finansieres ved hjelp av egenkapital og andre finansieringskilder. At de som gjennomfører prosjekter med dette virkemiddelet ikke er så avhengige av det, styrkes også av at prosjektenes betydning for overlevelse og lønnsomhet ligger noe lavere enn for gjennomsnittet. I likhet med landsdekkende risikolån gir prosjekter finansiert med dette virkemidlet godt over gjennomsnittelig bidrag til kompetanseøkning, innovasjon og samarbeid. Dette tyder på at prosjektene er utviklingsorienterte, noe som i stor grad bekreftes gjennom at dette virkemiddelet skårer høyt på kompetansebidrag innenfor produktutvikling og opparbeiding av bedre nettverk nasjonalt. Som tidligere virker det derfor rimelig at det er en høy andel entreprenørielt orienterte bedrifter blant disse tilsagnsmottakerne. Sysselsettingsmessig har prosjektene her større betydning med tanke på å skape nye arbeidsplasser enn å sikre eksisterende. Ut fra en samlet vurdering av målsettingene med virkemiddelet, synes det å fungere godt. Prosjektene som har fått tilsagn her skårer høyt på kompetanse og innovative faktorer, noe som er sentrale mål for virkemidlet. Som nevnt tidligere må en også her være oppmerksom at virkemiddelordningen omfatter relativt få bedrifter (19), noe som kan gjøre at enkelt svar kan gi relativt store utslag.



**Tabell 11-3 Resultatindikatorer for virkemidlet landsdekkende utviklingstilskudd. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	36 %	25 %	31 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	13 %	1 %	8 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	43 %	38 %	53 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	24 %	24 %	6 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	38 %	43 %	71 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	71 %	62 %	59 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	57 %	62 %	65 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	48 %	52 %	29 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	95 %	88 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	71 %	86 %	82 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	71 %	79 %	82 %	64 %
Andelen entreprenøriell orienterte bedrifter***	81 %	88 %	79 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	37 %	21 %	21 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	8,57	4,80	3,31	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	11 %	4 %	4 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	2,00	25,00	1	2,64
N		24	19	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		371	376	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

#### 11.1.4 Offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter

Ordningen med offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter har som formål å stimulere til FoU-samarbeid mellom en kundebedrift og en leverandørbedrift om utvikling av et nytt produkt, prosess, metode eller tjeneste. Gjennom virkemidlet skal det stimuleres til industrielle nettverk og miljø som kan legge til rette for innovasjoner og utviklingen av konkurransedyktige produkter der norske små og mellomstore bedrifter spiller en sentral rolle.

#### Resultater og kommentarer

Som tidligere er det svært få bedrifter som ville realisert disse prosjektene uten offentlig finansiering, men andelen har økt noe. Sammenlignet med forrige undersøkelse har prosjektenes betydning for lønnsomhet og overlevelse blitt en god del mindre, og disse resultatene ligger i tillegg godt under gjennomsnittet for utvalget. En mulig årsak til denne utviklingen kan være at dreier som om relativt solide og veletablerte bedrifter i utgangspunktet samt at INs finansieringsandel er

lavest for dette virkemidlet. Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter ligger vesentlig over gjennomsnittet for disse tilsagnsmottakerne, og det er et av de virkemidlene hvor flest virksomheter rapporterer om at prosjektet har bidratt til kompetanseutvikling, innovasjon og økt samarbeid med andre. Disse resultatene samsvarer i stor grad med målsettingene for virkemidlet. Prosjektene har også relativt stor betydning i forhold til å skape nye arbeidsplasser, men betydningen er noe mindre enn tidligere. Skal en karakterisere dette virkemiddelet, kan det betegnes som virkemiddelet for ”entreprenørskap og vekst” i eksisterende bedrifter.

**Tabell 11-4 Resultatindikatorer for virkemidlet OFU/IFU. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	39 %	31 %	26 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	5 %	5 %	2 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	63 %	58 %	55 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	10 %	5 %	16 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	52 %	47 %	39 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	58 %	67 %	46 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	52 %	79 %	50 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	48 %	51 %	36 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	93 %	87 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	77 %	85 %	82 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	84 %	93 %	84 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	91 %	95 %	79 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	30 %	40 %	26 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	7,67	26,2	5,47	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	13 %	9 %	7 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	2,50	3,50	9,00	2,64
N		43	57	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		1.032	1.217	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

## 11.2 ORDNINGER UNDER KOMMUNAL- OG REGIONAL-DEPARTEMENTET

Kommunal- og regionaldepartementet står for bevilgningene til følgende virkemidler:

- Distriktsrette risikolån
- Distriktsutviklingstilskudd
- Etablererstipend

### 11.2.1 Distriktsrettede risikolån

*Distriktsrettede risikolån* skal bidra til å fremme utviklingen av et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i distrikter med særlige sysselsettingsvansker og/eller et svakt utbygd næringsgrunnlag. Dette skal skje ved å stimulere til nyetableringer, til videreutvikling og omstilling av eksisterende bedrifter og til kompetanseheving i bedrifter. Virkemidlet kan gis innenfor sone A, B og C av det distriktpolitiske virkeområdet. Støttesatsene er differensiert mellom de tre sonene og område A er høyest prioritert.

### Resultater og kommentarer

Ut fra en helhetlig vurdering er resultatene for dette virkemidlet i stor grad som i forrige undersøkelse. IN har i større grad enn for gjennomsnittet for alle bedriftene bidratt med oppfølging etter tilsagnet. De IN-finansierte prosjektene har også i relativt stor grad bidratt til å utløse bankfinansiering, mens INs betydning for prosjektrealiseringen er som for hele utvalget. Prosjektene gir i stor grad bidrag til bedriftenes overlevelse og lønnsomhetsutvikling, og bidraget ligger en del høyere enn hva som er tilfellet for gjennomsnittet for utvalget. Det samme gjelder for kompetanseheving, innovasjon og samarbeid med andre. Prosjektene har også økt svakt her, og er nå ikke mye lavere enn hos de landsdekkende virkemidlene som er beskrevet i kapittel 11.2. Sysselsettingsmessig har dette virkemidlet stor betydning for skaping av arbeidsplasser, og det er det av virkemidlene hvor det skapes flest arbeidsplasser per prosjekt. Oppsummert er dermed dette virkemidlet viktig for å skape økt sysselsetting i distriktene samtidig som det gir viktige bidrag til bedriftenes økonomiske og kompetansemessige utvikling. Det synes dermed som om IN har lyktes godt med å nå dette virkemidlets målsetninger.

**Tabell 11-5 Resultatindikatorer for virkemidlet distriktsrettede risikolån. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	33 %	29 %	32 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	33 %	26 %	30 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	65 %	54 %	54 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	20 %	19 %	23 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	33 %	46 %	46 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	65 %	68 %	80 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	78 %	80 %	83 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	65 %	56 %	55 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	78 %	83 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	68 %	75 %	80 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	57 %	73 %	69 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	64 %	71 %		50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	36 %	34 %	19 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	8,47	6,85	24,75	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	6 %	8 %	8 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	3,00	6,60	1,13	2,64
N		62	38	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		1.153	1.606	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

### 11.2.2 Distriktsutviklingstilskudd

Formålet med distriktsutviklingstilskudd er det samme som for distriktsrettede risikolån. Virkemidlet består av investeringstilskudd og bedriftsutviklingstilskudd. *Investeringstilskudd* benyttes i hovedsak til delfinansiering av fysiske investeringer, mens *bedriftsutviklingstilskuddet* benyttes til alle typer omfattende utviklingstiltak i bedrifter innen det distriktpolitiske virkeområdet.

### Resultater og kommentarer

Det har i relativt liten grad skjedd endringer i hvilke resultater som oppnås gjennom dette virkemidlet fra i fjor til i år. Bankenes finansieringsandel er svakt over gjennomsnittet, noe som kan tyde på at INs finansieringsbidrag har en viss utløsende effekt. INs betydning for prosjektrealiseringen er om lag som for det totale gjennomsnittet. Det samme er prosjektene betydning for overlevelse og lønnsomhet. Virkemidlets bidrag i forhold til kompetanseheving, innovasjon og samarbeid med andre er imidlertid en del høyere enn snittet, og både bidraget til

innovasjon og samarbeid med andre har økt noe fra i fjor. Ser en på sysselsettingseffektene for virkemidlet, er de noe høyere enn gjennomsnittet for utvalget. Samlet sett innebærer det at virkemidlet oppnår gjennomsnittlige eller noe bedre resultater. En mulig årsak til dette er at denne gruppen tilsagnsmottakere er av de største (n=136) og som sådan har en viss påvirkning på gjennomsnittet i seg selv. Dette er likevel etter alt å dømme ikke hele forklaringen. Dette virkemidlet har de samme formålene som distriktsrettede risikolån. Det er imidlertid en tendens til at mottakerne av risikolånene oppnår noe bedre økonomiske prosjekresultater. Dette gjør at det kan være nyttig å gjøre en nærmere sammenligning av disse virkemidlene for se nærmere på hva dette kan skyldes.

**Tabell 11-6 Resultatindikatorer for virkemidlet distriktsutviklingstilskudd. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	30 %	33 %	29 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	23 %	20 %	17 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	46 %	51 %	48 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	19 %	21 %	23 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	36 %	28 %	30 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	59 %	68 %	66 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	64 %	69 %	68 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	55 %	45 %	55 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	81 %	78 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	68 %	68 %	79 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	60 %	64 %	74 %	64 %
Andelen entreprenøriell orienterte bedrifter***	53 %	67 %		50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	23 %	12 %	19 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	4,20	5,85	4,44	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	5 %	6 %	7 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	7,14	2,50	4,20	2,64
N		108	136	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		295	978	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

### 11.2.3 Etablererstipend

Formålet med *etablererstipend* er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape flere varige og lønnsomme arbeidsplasser. Stipendet er en ordning for småbedriftsetablerere i alle deler av landet, men med særlig vekt på etablerere i distrikts-Norge. Blant de prosjektene som har potensial for å skape varige og lønnsomme arbeidsplasser, skal næringssvake områder, kvinner, arbeidsledige og yrkeshemmede prioriteres.

#### Resultater og kommentarer

Som for flere av de andre virkemidlene har det ikke skjedd noen store endringer når det gjelder hvilke resultater som oppnås. INs finansiersandel for prosjektene er lavere enn gjennomsnittet for alle virkemidlene, mens andelen banklån er svakt høyere. Med andre ord kan se det ut som om virkemidlet i en viss grad virker utløsende for bankfinansieringen. INs betydning for prosjektrealiseringen ligger godt under gjennomsnittet, noe som også viser seg gjennom at en god del flere enn gjennomsnittet ville gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering. Det er også verdt å merke seg at prosjektene har vesentlig mindre betydning for overlevelse og lønnsomhetsutvikling enn hva som er tilfelle for de øvrige virkemiddelmottakerne. Dette skyldes etter alt å dømme at prosjektbevilgningen er liten samt at prosjektene er relativt små og i en tidlig fase. Andelen prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutviklingen er noe mindre enn for utvalget totalt sett, men tatt i betraktning prosjektbevilgningens størrelse må resultatet kunne sies å være oppløftende. Sammenlignet med de foregående årene er det en økende andel som har fått oppfølging, og oppfølgingsandelen ligger også godt over gjennomsnittet for alle virkemidlene. Foreløpig ser det ikke ut til at dette har ført til noen vesentlige endringer i bedriftenes resultater, men det blir interessant å se på effektene på lengre sikt. Om en da ikke ser en resultatforbedring, kan det være grunn til å vurdere om oppfølgingen er grundig nok samt hvilke områder det bør fokuseres mest på.

**Tabell 11-7 Resultatindikatorer for virkemidlet etablererstipend. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	44 %	39 %	34 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	14 %	14 %	16 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	56 %	42 %	37 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	29 %	36 %	40 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	29 %	38 %	47 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	42 %	41 %	39 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	43 %	36 %	29 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	-	-	-	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	-	-	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	-	-	-	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	49 %	-	-	64 %
Andelen entreprenøriell orienterte bedrifter***	53 %	56 %	48 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	27 %	19 %	11 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	1,24	2,54	1,80	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	-	-	-	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	-	-	-	2,64
N		118	147	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		78	95	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Data ikke tilgjengelig

### 11.3 ORDNINGER UNDER FISKERIDEPARTEMENTET

Ordningen som er med i denne undersøkelsen omfatter:

- Grunnfinansieringslån til fiskeflåten.

Virkemidlet er en lavrisikolåneordning. Lånene kan innvilges så vel i forbindelse med nybygging av fiskefartøy som ved ombygging, kjøp av brukt fartøy og investering i utstyr. Det kan også ytes lån til utviklingsprosjekter. Lånene innvilges med sikkerhet i fartøy og utstyr, ofte i samfinansiering med private banker. Låneordningen har fram til og med 2000 bare vært benyttet til finansiering av fiskefartøy. I St.meld.nr 36 (2000-2001) foreslo Regjeringen imidlertid at ordningen endres til en *grunnfinansieringsordning til fiskeriformål* som kan benyttes til prosjekter som fremmer marin næringsutvikling, herunder finansiering av fiskefartøy.

### Resultater og kommentarer

Sammenlignet med fjorårets undersøkelse har det kun skjedd noe mindre endringer i virksomhetenes skår på de ulike indikatorene. Av tabellen nedenfor framgår det at INs finansieringsandel og INs betydning for prosjektrealiseringen er blant de høyeste for dette virkemidlet, mens betydningen for overlevelse og lønnsomhetsutvikling ligger noe over gjennomsnittet. Dette virker rimelig. Det gjør det også at det er få entreprenørielt orienterte virksomheter blant disse tilsagnsmottakerne og at prosjektene har de minste bidragene i forhold til kompetanseheving, innovasjon og økt samarbeid med andre. I den sammenhengen vil vi påpeke at prosjektenes betydning for innovasjon og samarbeid med andre blitt noe mindre enn i fjor, men resultatene ligger fortsatt over hva som ble oppnådd i 2003. Andelen prosjekter hvor IN har hatt betydning for skaping av nye arbeidsplasser ligger svakt under gjennomsnittet, mens andelen prosjekter med betydning for sikring av arbeidsplasser ligger vesentlig over. Dette kan med andre ord karakteriseres som et typisk virkemiddel for fysiske investeringer.

**Tabell 11-8 Resultatindikatorer for virkemidlet grunnfinansieringslån til fiskeflåten. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	50 %	55 %	58 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	18 %	13 %	13 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	51 %	70 %	65 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	22 %	27 %	26 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	38 %	36 %	48 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	73 %	79 %	81 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	76 %	82 %	77 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	49 %	27 %	45 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	45 %	42 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	22 %	46 %	30 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	32 %	52 %	39 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	3 %	23 %	29 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	11 %	9 %	13 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	2,75	3,33	4,00	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	11 %	21 %	23 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	4,75	2,00	5,00	2,64
N		34	33	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		3.239	4.770	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare



## 11.4 ORDNINGER UNDER LANDBRUKSDEPARTEMENTET

Følgende ordninger er med i kundeeffektundersøkelsen:

- Lån til landbruksformål
- Bygdeutviklingstilskudd (Investeringslån, tilskudd)

Låneordningen, som tidligere ble forvaltet av Statens Landbruksbank, ble integrert i den landsdekkende lavrisikordningen fra og med 2001 (jf. St. prp. nr. 1 Till. nr. 10 (2000-2001)). I følge Stortingsmelding nr 36 (2000-2001) tar Regjeringen sikte på å samordne de ulike formålene for den sammenslåtte ordningen ytterligere.

### 11.4.1 Lån til landbruksformål

Til investeringstiltak kan det også bevilges rentebærende lån slik at det er tilbud om en samlet finansieringspakke for prosjektene. Lånene kan gis til formål som for eksempel driftsbygninger, tilleggsnæringer, kjøp av tilleggsareal og eiendoms-overføring, miljøtiltak, reindrift og diverse landbruksformål.

### Resultater og kommentarer

INs finansieringsandel er størst for dette virkemiddelet, og sett i forhold til de to foregående undersøkelsene har finansieringsandelen økt en god del. Disse tilsagnsmottakerne skårer også høyest når det gjelder INs betydning for realiseringen av prosjektet. IN har i liten grad bidratt med oppfølging, noe som trolig skyldes at disse prosjektene i stor grad er rettet mot fysiske investeringer. Prosjektens betydning for overlevelse og for lønnsomhetsutvikling er om lag som for gjennomsnittet. Virkemidlet bidrar til kompetanseøkning og innovasjon for vel halvparten av bedriftene, noe som er en god del lavere enn for gjennomsnittet for utvalget. Andelen prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingen er svakt lavere enn for de andre virkemidlene, mens den gjennomsnittlige andelen sikrede arbeidsplasser er noe høyere. Som for grunnfinansieringslån til fiskeflåten er dette som nevnt et virkemiddel først og fremst rettet inn mot fysiske investeringer. Som sådan må en kunne si at det treffer rimelig godt i forhold til det ordningen skal treffe, det vil si markedsimperfeksjoner i forhold til kapitalmarkedene, lønnsomhet/overlevelse og sikring av arbeidsplasser.

**Tabell 11-9 Resultatindikatorer for virkemidlet lån til landbruket. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	42 %	49 %	62 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	18 %	14 %	10 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	68 %	65 %	66 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	17 %	21 %	21 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	21 %	23 %	12 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	63 %	75 %	72 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	74 %	80 %	72 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	36 %	42 %	52 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	51 %	54 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	41 %	52 %	57 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	34 %	34 %	45 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	24 %	32 %		50 %
<b>Syssettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	5 %	4 %	13 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	2,00	1,33	0,86	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	16 %	14 %	13 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	2,42	2,00	1,96	2,64
N		72	63	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		328	795	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

#### 11.4.2 Bygdeutviklingsmidler

Bygdeutviklingsmidlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Midlene kan nyttes til investeringer i tradisjonelt landbruk og til utviklingstiltak og næringsutvikling knyttet til landbruket. Det gis rammer for hvert fylke og i tillegg en ramme for sentrale midler. De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter, og i hovedsak til kunnskapsutvikling og FoU-rettede tiltak.

#### Resultater og kommentarer

INs betydning for realiseringen av prosjektet har økt en del fra i fjor, og er nå tredje høyest. Andelen som kan tenke seg å gjennomføre prosjektet også uten offentlig finansiering har blitt noe redusert, og er som for utvalget. Både med tanke på overlevelse og lønnsomhetsutvikling har prosjektene omtrent samme betydning som gjennomsnittet for alle virkemidlene. Virkemidlet bidrar som i fjor til kompetanseøkning, innovasjon og økt samarbeid i rundt halvparten av bedriftene,

men betydningen er noe mindre enn for gjennomsnittet i utvalget. Sysselsettingsmessig har virkemidlet i motsetning til tidligere først og fremst betydning for å skape nye arbeidsplasser, mens det har mindre betydning for sikring av eksisterende arbeidsplasser. Vi vil imidlertid påpeke at det er relativt små prosjektbevilgninger det er snakk om her (191.000 kroner i gjennomsnitt), så dette må tas hensyn til ved vurderingen av hvilke resultater som oppnås. Ut fra forutsetningene må en imidlertid kunne si at det treffer rimelig godt. Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved om en kunne få enda mer næringsutvikling og større sysselsettingsbidrag gjennom mer oppfølging av prosjektene fra INs side? Dette begrunnes ut fra det funn at mottakerne av bygdeutviklingsmidler ligger godt under gjennomsnittet når det gjelder oppfølging. Resultatene på de ulike indikatorene vises i tabellen under.

**Tabell 11-10 Resultatindikatorer for virkemidlet bygdeutviklingsmidler. Prosent og absolutte tall.**

Resultatindikatorer	2003	2004	2005	Gj.sn. 2005
<b>Prosjektfinansiering</b>				
Finansieringsandel IN (gjennomsnittlig)	39 %	38 %	38 %	42 %
Finansieringsandel banker (gjennomsnittlig)	18 %	16 %	13 %	14 %
<b>INs betydning for prosjektene</b>				
Realisert prosjektet bare med IN finansiering	63 %	47 %	61 %	52 %
Gjennomført prosjektet også uten offentlig finansiering	21 %	35 %	26 %	25 %
IN har bidratt med oppfølging etter tilsagnet	23 %	21 %	19 %	34 %
<b>Betydning for lønnsomhet og overlevelse</b>				
Prosjektets betydning for overlevelse i dag*	63 %	66 %	67 %	69 %
Prosjektets betydning for lønnsomhetsutvikling *	63 %	66 %	73 %	69 %
Prosjektets bidrag til innt.økn./kostn.reduksjoner *	46 %	50 %	48 %	48 %
<b>Bidrag til innovasjon, kompetanse og samarbeid</b>				
Bidrag til kompetanseøkkn.(fra 1 til 7 kompetanseområder)*	-	60 %	53 %	69 %
Bidrag til innovasjon (fra 1 til 7 innovasjonsaktiviteter)*	54 %	53 %	57 %	69 %
Bidrag til samarbeid (fra 1 til 7 samarbeidsaktiviteter)*	50 %	49 %	52 %	64 %
Andelen entreprenørielt orienterte bedrifter***	23 %	42 %	29 %	50 %
<b>Sysselsettingseffekter</b>				
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sysselsettingsutv.*	11 %	9 %	15 %	16 %
Gjennomsnittlig antall skapte arbeidsplasser	1,23	1,36	1,15	3,00
Prosjekter hvor IN har hatt betydning for sikring av arb.plasser**	15 %	12 %	5 %	7 %
Gjennomsnittlig antall sikrede arbeidsplasser	1,33	1,43	1,22	2,64
N		117	127	
Gj.snittlig prosjektbevilgning (i 1000 kr)		95	191	

\* Andel i stor grad, skår 5-7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\* Andel med skår 7 på en skala fra 1-7 hvor 7 er høyeste verdi.

\*\*\* Entreprenøriell orientering er bedriftens holdning til innovasjon, proaktivitet og risikotilbøyelighet

- = Tallene fra etterundersøkelsen for 1999-kullet er ikke direkte sammenlignbare

## REFERANSER

- Alsos, G.A; Bjørnsen, H-M.; Borch, O.J.; Brastad, B; Jenssen, S.A. og Mønnesland, J. 2000. *SND i distrikts-Norge. Evaluering av de bedriftsrettede distriktpolitiske virkemidlene*. Nordlandsforskning, Bodø, 2000.
- Borch, O.J, Brastad, B, Bullvåg, E og Madsen, E. L. 2000. *Kundeundersøkelse av SNDs virkemidler. Førundersøkelse blant næringsdrivende som fikk tilsagn i 1999*. NF-rapport 27/2000, Nordlandsforskning, Bodø.
- Brastad, B, Bullvåg, E og Madsen, E. L. 2001. *Kundeundersøkelse av SNDs virkemidler. Førundersøkelse blant næringsdrivende som fikk tilsagn i 2000*. NF-rapport 12/2001, Nordlandsforskning, Bodø.
- Brastad, B, Bullvåg, E og Madsen, E. L. 2002. *Kundeundersøkelse av SNDs virkemidler. Førundersøkelse blant næringsdrivende som fikk tilsagn i 2001*. NF-rapport 15/2002, Nordlandsforskning, Bodø.
- Brastad, B, Bullvåg, E og Madsen, E. L. 2003. *Effekter av SNDs bedriftsrettede virkemidler. Etterundersøkelse i 2003 av bedrifter som mottok SND-finansiering i 1999*. NF-rapport 16/2003, Nordlandsforskning, Bodø.
- Brastad, B, Bullvåg, E, Madsen, E. L og Øines T. 2003. *Kundeundersøkelse av SNDs virkemidler. Førundersøkelse blant næringsdrivende som fikk tilsagn i 2002*. NF-rapport 21/2003, Nordlandsforskning, Bodø.
- Bræin, L og Hervik, A. 1996. *Survey-undersøkelse av SND`s virkemidler. Hovedundersøkelse - tilsagn til industribedrifter 1994*. Møreforskning, Molde, 1996.
- Bræin, L og Hervik, A. 1997a. *Kundeundersøkelse av SND`s virkemidler. Hovedundersøkelse – bedrifter med tilsagn 1995*. Møreforskning, Molde, 1997.
- Bræin, L og Hervik, A. 1997b. *Kundeundersøkelse av SND`s virkemidler. Hovedundersøkelse – bedrifter med tilsagn 1996*, Møreforskning, Molde, 1997

- Bræin, L og Hervik, A. 1998b. *Kundeeffektundersøkelsene i SND 1994-97. Oppsummerende rapport fra før- og etterundersøkelser*, Møreforskning, Molde, 1998.
- Bræin, L, Bergem, B.G og Hervik, A. 1999a. *Kundeundersøkelse av SND`s virkemidler. Etterundersøkelse i 1999 av bedrifter med tilsagn om finansieringsbistand i 1995*, Møreforskning, Molde, 1999.
- Bræin, L, Bergem, B.G og Hervik, A. 1999b. *Kundeundersøkelse av SND`s bedriftsrettede virkemidler. Hovedundersøkelse – bedrifter med tilsagn 1998*, Møreforskning, Molde, 1999.
- Bræin, L, Bergem, B.G og Hervik, A. 2000. *Kundeundersøkelse av SND`s virkemidler: Etterundersøkelse i 2000: resultater for bedrifter med tilsagn om finansieringsbistand i 1996 og oppsummering for alle etterundersøkelsene 1994-96*. Møreforskning, Molde.
- Bræin, L, Bergem, B.G og Hervik, A. 2002. *Kundeundersøkelse av SND`s virkemidler: Etterundersøkelse i 2002: resultater for bedrifter med tilsagn om finansieringsbistand i 1998 og oppsummering for alle etterundersøkelsene 1994-98*. Møreforskning, Molde.
- Madsen, E. L. og Brastad. B. 2004. *Effekter av SNDs bedriftsrettede virkemidler. Etterundersøkelse i 2004 av bedrifter som mottok SND-finansiering i 2000*. NF-rapport 13/2004, Nordlandsforskning, Bodø.
- Fiskeridepartementet, Kommunal- og regionaldep., Landbruksdep., Miljøverndep., Nærings- og handelsdepartementet. 2000. *Resultatrapporteringssystem for SND – endelig spesifikasjon*. Oslo, 2000.
- Hatling, L, Herstad, S og Isaksen, A. 2000. *SND og distriktsutvikling – rolle, virkemidler og effekter*. Step rapport nr 5.
- Hauknes, J., Broch, M. og Smith, K. 2000. *SND og bedriftsutvikling – rolle, virkemidler og effekter: delrapport 1 i evaluering av Statens nærings- og distriktutviklingsfond*. Step rapport nr 4.
- Nødland, S.I. og Olsen, O.E. 1992. *Fra ide til-: evaluering av idesøksprogrammet*. RF 44/92, Rogalandsforskning, Stavanger.

Rolfsen, M. 1995. *Evaluering av FRAM-programmet*. RF 44/92, SINTEF-rapport STF82 A95011, SINTEF IFIM, Trondheim.

SND 2001. *SNDs strategi 2002 – 2005. SND - aktiv samarbeidspartner fra ide til virkelighet*. Godkjent av SNDs hovedstyre 20.09.01.

St. meld. nr. 36 (2000-2001). *SND: Ny giv, ny vekst, nytt næringsliv*. Nærings- og handelsdepartementet, 2001.

St.prp. nr 1 (2000-2001) Næringsdepartementets budsjett for 2000, Oslo, 1999

## VEDLEGG

# KUNDEUNDERSØKELSE AV INs VIRKEMIDLER- ETTERUNDERSØKELSE AV TILSAGN GITT I 2001

Som det framgår av vedlagte brev fra Innovasjon Norge (tidligere SND) inngår din virksomhet i et stort utvalg av bedrifter som ønskes intervjuet om erfaringene med finansieringsbistand fra Innovasjon Norge/SND.

Det skjema du nå har mottatt danner grunnlag for et telefonintervju med deg gjennomført av Polarfakta, Mo i Rana. Vi sender skjemaet ut på forhånd slik at du kan lese gjennom dette. **Du vil bli oppringt av Polarfakta for nærmere avtale om tidspunkt for telefonintervju.**

For å få til et best mulig apparat for finansieringsbistand er det viktig at dine vurderinger kommer fram gjennom undersøkelsen. Vi gjør igjen oppmerksom på at alle data vil bli anonymisert. Din virksomhet vil bli analysert sammen med flere hundre andre slik at det ikke vil være mulig å identifisere enkeltvirksomheter.

**På forhånd tusen takk for hjelpen!**

### KONTAKTPERSON:

**Bjørn Tore Hansen, Polarfakta, Mo i Rana**  
**Tlf 75 12 92 50 Mobiltelefon: 91 37 13 37**

*Skjema 1. Basisskjema. (Gjelder for mottakere av risikolån, tilskudd, IFU/OFU og grunnfinansieringslån til fiskeflåten)*

Bedriftens navn: \_\_\_\_\_ Gml. \_\_\_\_\_ resp.  
nr.: \_\_\_\_\_

**Vi ber deg besvare spørsmålene med utgangspunkt i prosjektet som fikk tilsagn av SND i 2001.**

**OPPLYSNINGER OM PROSJEKTET**

**1. Bedriften fikk i 2001 tilsagn om SND-finansiering. Har du/dere benyttet dere av dette tilsagnet?**

Ja=1  Nei=2

**2. Er prosjektet som bedriften fikk tilsagn til realisert?**

a)  Ja=1      b)  Nei=2      c)  Vil bli realisert=3

**3. Hvis SND-tilsagnet ikke er benyttet, men prosjektet er realisert; hvordan ble dette da finansiert? (sett ett eller flere kryss)**

- |   |                          |
|---|--------------------------|
| 1. Egenkapital                                    | <input type="checkbox"/> |
| 2. Banklån  | <input type="checkbox"/> |
| 3. Norges forskningsråd (NFR)                     | <input type="checkbox"/> |
| 4. Annen offentlig finansiering utenom NFR og SND | <input type="checkbox"/> |
| 5. Eksterne investorer                            | <input type="checkbox"/> |
| 6. Annet, spesifiser: _____                       |                          |

**4. Hvis nei på spørsmålet over (2b), hva er den viktigste årsaken til at prosjektet ikke er realisert? (Sett kun ett kryss)**

- Redusert etterspørsel
- Mistet nøkkelpersonell
- Prosjektet ble dyrere enn planlagt
- Prosjektet tok for mye tid
- Manglende finansiering
- Annet, spesifiser: \_\_\_\_\_

(NB! Dersom svart på spørsmål 4, gå til spørsmål 26)



5. Hvis prosjektet er (2a) eller vil bli realisert (2c), gjennomføres prosjektet i samsvar med planene fra 2001?

Ja=1       Nei=2

6. Dersom prosjektet ikke gjennomføres i samsvar med prosjektplanene, hva er de vesentligste endringene?

	<u>Lengre/større</u>	<u>Som planlagt</u>	<u>Kortere/mindre</u>
a) Gjennomføringstid	1	2	3
b) Kostnader	1	2	3
c) Arbeidsinnsats	1	2	3
d) Annet, spesifiser:	1	2	3

7. Har prosjektet fått tilleggsfinansiering fra Innovasjon Norge/SND?

Ja=1    Nei=2

8. Angi om lag hvor stor andel av prosjektet som ble finansiert ved hjelp av følgende finansieringskilder?

<u>Finansieringskilde</u>	<u>Andel i prosent</u>
1. Egenkapital	_____
2. Banklån	_____
3. SND	_____
4. Norges forskningsråd (NFR)	_____
5. Annen offentlig finansiering utenom SND og NFR	_____
6. Eksterne investorer	_____
7. Annet, spesifiser:	_____
<b>Totalt</b>	<b>100 %</b>

## PROSJEKTETS RESULTATER

Vi ber deg svare på spørsmålene med utgangspunkt i det prosjektet som ble delfinansiert av SND i 2001.

**9. Hvor viktig er prosjektet for bedriftens overlevelse?**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er uten betydning og 7 er svært stor betydning.

	Uten betydning				Av svært stor betydning		
	1	2	3	4	5	6	7
I dag	1	2	3	4	5	6	7
Om 2 år	1	2	3	4	5	6	7

**10. Hvor viktig er prosjektet for bedriftens lønnsomhetsutvikling?**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er ikke viktig og 7 er svært viktig.

Ikke viktig				Svært viktig			
1	2	3	4	5	6	7	

(NB! Spørsmål 11 skal ikke besvares av mottakere av grunnfinansieringslån til fiskeflåten)

**11. Har omsetningen endret seg fra 2001 til 2004 i de ulike markedene på grunn av prosjektet?**

Sett et kryss for hvert marked.

Marked	Økt	Uendret	Gått ned
a) Regionalt	1	2	3
b) Nasjonalt	1	2	3
c) Internasjonalt	1	2	3

**12. Hvor mange ansatte (årsverk) hadde bedriften pr. 1.1 2001 og 1.1 2005? Hvor mange av disse var kvinner? (Ett årsverk = 1 ansatt på fulltid i ett år)**

<u>Ansatte (årsverk)</u>	<u>1.1 2001</u>	<u>1.1 2005</u>
Totalt antall ansatte (årsverk)	_____	_____
Herav antall ansatte kvinner (årsverk)	_____	_____

I hvilken grad: (Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er i svært liten grad og 7 er i svært stor grad.)	I svært liten grad				I svært stor grad			
	1	2	3	4	5	6	7	
<b>13. Har prosjektet hatt effekt på sysselsettingsutviklingen?</b>	1	2	3	4	5	6	7	
<b>14. Har prosjektet gitt inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner ?</b>	1	2	3	4	5	6	7	
<b>15. Er inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner i samsvar med forventningene i opprinnelige planer?</b>	1	2	3	4	5	6	7	

**16. Kan det i tilfelle angis hvilke inntektsøkninger/kostnadsreduksjoner som er oppnådd gjennom prosjektet (prisnivå 2005)?**

(tall i 1000 kr)	Inntektsøkninger/ kostnadsreduksjoner	Vet ikke	Ikke relevant	Kan ikke skilles ut fra bedriften totalt
år 2003				
år 2004				

**17. Når forventes alle kostnader ved prosjektet å være dekket?**

Tidligst år \_\_\_\_\_ Senest år \_\_\_\_\_  Er allerede dekket

Aldri

**ANDRE RESULTATER FRA PROSJEKTET**

**18. I hvilken grad har prosjektet ført til økt kompetanse på følgende områder...?**  
Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er ikke i det hele tatt og 7 er i svært stor grad.

	Ikke i det hele tatt							I svært stor grad
a) Produktutvikling	1	2	3	4	5	6	7	
b) Markedsutvikling	1	2	3	4	5	6	7	
c) Produksjonsprosessen/-rutiner	1	2	3	4	5	6	7	
d) Organisasjon og ledelse	1	2	3	4	5	6	7	
e) Tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	1	2	3	4	5	6	7	
f) Opparbeiding av bedre nettverk nasjonalt	1	2	3	4	5	6	7	
g) Opparbeiding av bedre nettverk internasjonalt	1	2	3	4	5	6	7	

**19. I hvilken grad har gjennomføringen av prosjektet ført til økt samarbeid med...?**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er ikke i det hele tatt og 7 er i svært stor grad.

	Ikke i det hele tatt						I svært stor grad	
	1	2	3	4	5	6	7	
a) Kunder	1	2	3	4	5	6	7	
b) Leverandører	1	2	3	4	5	6	7	
c) Andre bedrifter i regionen	1	2	3	4	5	6	7	
d) Andre bedrifter utenfor regionen	1	2	3	4	5	6	7	
e) Universitet, høyskole eller forskningsinstitutt i regionen	1	2	3	4	5	6	7	
f) Universitet, høyskole eller forskningsinstitutt utenfor regionen	1	2	3	4	5	6	7	
g) Investorer/finansieringsmiljø	1	2	3	4	5	6	7	

**20. I hvilken grad har prosjektet bidratt til...?**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er i svært liten grad og 7 er i svært stor grad.

	I svært liten grad						I svært stor grad	
	1	2	3	4	5	6	7	
a) Endring i eksisterende produkter/tjenester	1	2	3	4	5	6	7	
b) Utvikling av nye produkter/tjenester	1	2	3	4	5	6	7	
c) Utvikling av nye salgsmetoder/markedsføringsformer	1	2	3	4	5	6	7	
d) At bedriften har tatt i bruk nye produksjonsprosesser/-rutiner	1	2	3	4	5	6	7	
e) At bedriften går inn på nye markeder	1	2	3	4	5	6	7	
f) Ny bruk av råvarer	1	2	3	4	5	6	7	
g) Ny måte å organisere arbeidet eller bedriften på	1	2	3	4	5	6	7	

**21. Vurdert nå i dag, ville bedriften realisert prosjektet?**

1. Ja, men bare med Innovasjon Norge/SND-finansiering
2. Ja, også uten offentlig finansiering
3. Ja, men i mindre omfang/senere i tid
4. Nei
5. Nei, og Innovasjon Norge/SND burde stoppet prosjektet

## INNOVASJON NORGES/SNDs ROLLE I PROSJEKTET

I spørsmål 22 – 25 nedenfor er vi interessert i å få rede på hvilken kontakt det har vært mellom Innovasjon Norge/SND og bedriften etter at tilsagnet ble gitt.

### 22. Har Innovasjon Norge/SND bidratt med oppfølging etter tilsagnet?

Ja=1       Nei=2

Evt. tilleggsmerknad:

Ikke nødvendig/ønskelig       Ikke forventet       Ønsket, men ikke fått

(NB! Om nei på spørsmålet over, gå til spørsmål 26)

### 23. På hvilke områder har dere fått oppfølging?

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er i svært liten grad og 7 er i svært stor grad.

	I svært liten grad						I svært stor grad	
a) Produktutvikling/ tjenesteutvikling	1	2	3	4	5	6	7	
b) Utvikling av produksjonsprosessen	1	2	3	4	5	6	7	
c) Valg/utvikling av teknologiløsninger	1	2	3	4	5	6	7	
d) Markedsutvikling	1	2	3	4	5	6	7	
e) Utvikling av organisasjon og ledelse	1	2	3	4	5	6	7	
f) Utvikling av samarbeidspartnere/ nettverk	1	2	3	4	5	6	7	
g) Økonomisk veiledning	1	2	3	4	5	6	7	

### 24. Hvem tok initiativ til kontakten mellom Innovasjon Norge/SND og bedriften?

1. Innovasjon Norge/SND
2. Bedriften
3. Noen ganger bedriften og noen ganger Innovasjon Norge/SND

25. **Hvor fornøyd er du med Innovasjon Norges/SNDs oppfølging?**  
Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er lite fornøyd og 7 er svært fornøyd.

Lite fornøyd					Svært fornøyd	
1	2	3	4	5	6	7

**DIN VIRKSOMHETS SITUASJON I FORHOLD TIL ANDRE I SAMME NÆRING**

Med bedrift mener vi her den næringsvirksomheten som har mottatt støtte fra SND.

26. **Stemmer det at .....?** Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er stemmer ikke i det hele tatt og 7 er stemmer svært godt.

	Stemmer ikke i det hele tatt						Stemmer svært godt	
	1	2	3	4	5	6	7	
a) Bedriften har en sterk finansiell posisjon sammenlignet med konkurrentene	1	2	3	4	5	6	7	
b) Bedriften har en mer fordelaktig lokalisering sammenlignet med konkurrentene	1	2	3	4	5	6	7	
c) Bedriften har en kompetanse som er vanskelig å kopiere	1	2	3	4	5	6	7	
d) Det er viktig for bedr. at det finnes et lokalt småforetaksmiljø	1	2	3	4	5	6	7	
e) Hvor bedriften er lokalisert er viktig for bedr. konkurranseevne	1	2	3	4	5	6	7	
f) Bedriften har en bedre teknisk ekspertise enn konkurrentene	1	2	3	4	5	6	7	
g) Bedriften har en større ekspertise på produkt-/tjenesteutvikling enn konkurrentene	1	2	3	4	5	6	7	
h) Bedriften har dyktigere markedsføringsekspertise enn konkurrentene	1	2	3	4	5	6	7	
i) I forhold til konkurrentene er bedriften spesielt dyktig med hensyn til kundeservice	1	2	3	4	5	6	7	
j) I forhold til konkurrentene er bedriften spesielt dyktig med hensyn til ledelse og drift	1	2	3	4	5	6	7	
k) Våre ansatte bidrar med nye ideer til produkter/tjenester i større grad enn konkurrentenes ansatte	1	2	3	4	5	6	7	
l) Bedriften har bedre økonomisk resultat enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
m) Bedriften har sterkere vekst i omsetning enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
n) Bedr. har sterkere vekst i antall ansatte enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
o) Bedriften har større markedsandel enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
p) Bedriften har en bedre markedsposisjon enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
q) Bedriften har en bedre kundelojalitet enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	

**BEDRIFTENS MÅL OG VIRKSOMHET FOR ØVRIG**

27. **Stemmer det at .....?** Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er stemmer ikke i det hele tatt og 7 er stemmer svært godt

	Stemmer ikke i det hele tatt						Stemmer svært godt	
	1	2	3	4	5	6	7	
a) Vi satser på å vokse raskest mulig	1	2	3	4	5	6	7	
b) Vi aksepterer høy risiko i vår markedstilpasning	1	2	3	4	5	6	7	
c) Vi satser på å være først i vår bransje når det gjelder teknologisk utvikling	1	2	3	4	5	6	7	
d) Vi har en stabil produktportefølje/ sortiment	1	2	3	4	5	6	7	
e) Vi legger vekt på å ha større bredde i vårt produktspekter enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
f) Vi produserer produkter av en høyere kvalitet enn våre konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
g) Vi produserer produkter som er tilpasset en spesiell nisje	1	2	3	4	5	6	7	
h) Vi bruker ressurser på å finne nye muligheter på markedet	1	2	3	4	5	6	7	
i) Vi utvikler vårt forretningskonsept kontinuerlig	1	2	3	4	5	6	7	
j) Vi etterligner våre konkurrenters vellykkede forretningsideer (produkter/tjenester)	1	2	3	4	5	6	7	
k) Bedriften er ofte engasjert i utvikling av nye produkter	1	2	3	4	5	6	7	
l) Bedriften legger vekt på å være den første bedriften som introduserer nye produkter på markedet	1	2	3	4	5	6	7	
m) Bedriften er engasjert i forbedring og modifisering av eksisterende produkter	1	2	3	4	5	6	7	
n) Våre produkter er billigere enn våre konkurrenters	1	2	3	4	5	6	7	
o) Ettersom vi har produkter som er like våre konkurrenters, må vi holde et konkurransedyktig prisnivå	1	2	3	4	5	6	7	
p) Vi er svært aktive i bruk av nye markedsføringstiltak	1	2	3	4	5	6	7	
q) Når vi endrer våre produkter/tjenester, er det snakk om omfattende endringer	1	2	3	4	5	6	7	
r) Vi er stadig på søken etter nye/kreative løsninger	1	2	3	4	5	6	7	

**UTVIKLINGEN AV NETTVERK OG SAMARBEIDSRELASJONER**

**28. Stemmer det at .....?** Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er stemmer ikke i det hele tatt og 7 er stemmer svært godt.

	Stemmer ikke i det hele tatt						Stemmer svært godt
	1	2	3	4	5	6	7
a) De ansattes nettverk er en viktig informasjonskilde for bedriften	1	2	3	4	5	6	7
b) Bedriften har stort utbytte av daglig leders personlige nettverk	1	2	3	4	5	6	7
c) Bedriftens nettverk brukes til å påvirke omgivelsene	1	2	3	4	5	6	7
d) Bedriftens nettverk brukes som en kunnskapsressurs	1	2	3	4	5	6	7
e) Styret bidrar med ett eksternt nettverk for bedriften	1	2	3	4	5	6	7
f) Bedriften utarbeider regelmessig skriftlige strategier	1	2	3	4	5	6	7
g) Bedriftens styre er en betydningsfull rådgivningsressurs	1	2	3	4	5	6	7
h) Vi er stadig på søken etter nye samarbeidspartnere for kompetanseoppbygging	1	2	3	4	5	6	7
i) Vi har hyppig kontakt med FOU-miljø	1	2	3	4	5	6	7
j) Bedriften legger stor vekt på å øke kompetansenivået hos de ansatte	1	2	3	4	5	6	7
k) De ansatte oppfordres i stor grad til å lære av sine erfaringer	1	2	3	4	5	6	7
l) Bedriften har rutiner som systematiserer de ansattes erfaringer	1	2	3	4	5	6	7
m) Våre ansatte aksepterer hyppige endringer i oppgaver og ansvarsområder	1	2	3	4	5	6	7
n) Vi er opptatt av å ha eiermessig kontroll over sentrale ressurser	1	2	3	4	5	6	7
o) Vi har tilgang til sentrale ressurser gjennom samarbeid med andre	1	2	3	4	5	6	7
p) Ledelse og ansatte i bedriften oppfordres i stor grad til å fremme nye visjoner, mål og ideer	1	2	3	4	5	6	7
q) Bedriften aksepterer i stor grad prøving og feiling knyttet til utvikling av nye ideer	1	2	3	4	5	6	7
r) Vi arbeider kontinuerlig med å ta ut effektivitetsgevinstene knyttet til dagens virksomhet	1	2	3	4	5	6	7
s) I vår bedrift skjer det i stor grad en systematisk overføring av ressurser til utvikling av nye forretningsområder	1	2	3	4	5	6	7
t) Bedriften driver med omfattende systematisk sammenligning (benchmarking) med de beste i bransjen	1	2	3	4	5	6	7

(NB! Spørsmål 29 skal ikke besvares av mottakere av grunnfinansieringslån til fiskeflåten)



**29. I hvilken grad kommer ideer til nye produkter/tjenester fra ....?**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er i svært liten grad og 7 er i svært stor grad

	I svært liten grad							I svært stor grad
a) Observasjon av kunders behov/problemer	1	2	3	4	5	6	7	
b) Observasjon av konkurrenter	1	2	3	4	5	6	7	
c) Problemer med eksisterende produkter/tjenester eller produksjonsprosesser	1	2	3	4	5	6	7	
d) Samspill med leverandører eller forhandlere	1	2	3	4	5	6	7	
e) Samspill med universitet, høyskole eller forskningsinstitutt	1	2	3	4	5	6	7	
f) Samspill med investorer/finansieringsmiljø	1	2	3	4	5	6	7	

**ENDRINGER I DIN BRANSJE/NÆRING**

**30. I løpet av de tre siste årene, i hvilken grad har det skjedd endringer i din hovednæring/-bransje når det gjelder:**

Angi dette på en skala fra 1 til 7, der 1 er endringer i svært liten grad og 7 er endringer i svært stor grad

	Endringer i svært liten grad							Endringer i svært stor grad
a) Vekstmuligheter i bedriftens omgivelser	1	2	3	4	5	6	7	
b) Nyskapning/fornyelse av driftsprosesser og produkter/tjenester	1	2	3	4	5	6	7	
c) Forskning og utvikling	1	2	3	4	5	6	7	
d) Forutsigbarheten i konkurrentenes markedstiltak	1	2	3	4	5	6	7	
e) Aggressiviteten i konkurrentenes markedstiltak	1	2	3	4	5	6	7	
f) Behovet for å diversifisere produksjonsprosessene og markedstiltakene for å tilfredsstille ulike typer kunder	1	2	3	4	5	6	7	

**OM BEDRIFTEN OG BEDRIFTENS RESULTATER**

**31. Hva var bedriftens omsetning (sum driftsinntekter) i:**

År	Omsetning (kroner)
2001	
2004	

(De som har fått tilsagn om grunnfinansieringslån til fiskeflåten hopper over neste spørsmål)

**32. Hvordan er bedriftens omsetningsandeler i følgende markeder siste året?**

<u>Marked</u>	<u>Andel i prosent</u>
Regionalt	
Nasjonalt	
Internasjonalt	
<b>Totalt</b>	<b>100 %</b>

**33. Har bedriften et lederteam/ledergruppe eller tilsvarende? (OBS! ikke styret, se nedenfor)**

1  Ja 2  Nei      Hvis ja, hvor mange er de? \_\_\_\_\_ personer

**34. Hvor mange av de ansatte har høyskole eller universitetsutdanning?**

- a) \_\_\_\_\_ personer totalt hvorav:
- b) \_\_\_\_\_ personer teknisk/naturvitenskaplig utdanning
- c) \_\_\_\_\_ personer med økonomisk/administrativ utdanning
- d) \_\_\_\_\_ personer med øvrig utdanning

**35. Dersom bedriften er aksjeselskap, hvor stor del av er eid av hver av kategoriene nevnt under? (OBS! Dersom det er aksjer med forskjellig stemmerett, fastsett eierandel etter aksjekapital – ikke etter stemmeandel!)**

<u>Type eier</u>	<u>Andel i prosent</u>
a) Daglig leder og dennes familie	
b) Andre ansatte, ikke familie	
c) Venture kapital/såkorn kapital firma el. tilsv.	
d) Andre personer, arbeider <u>ikke</u> i bedriften	
e) Andre, hvem:	
<b>Totalt</b>	<b>100 %</b>

**36. Bedriftens styre består av:**

- 1. \_\_\_\_\_ personer totalt hvorav
- 2. \_\_\_\_\_ kvinner og
- 3. \_\_\_\_\_ menn

**37. Består styret av personer utenom hovedeier og dennes familie?**

1  Ja          2  Nei          Hvis ja, hvor mange? \_\_\_\_\_ personer

**38. Hva er din formelle posisjon i bedriften?**

- 1  Toppleder
- 2  Økonomisk-/administrativ leder
- 3  Annen medarbeider
- 4  Styreformann/-medlem
- 5  Ekstern konsulent/rådgiver
- 6  Annet

